

Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona

ROSA MUR I PETIT

Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona

6 Monografies

Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona

ROSA MUR I PETIT

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Àrea metropolitana de Barcelona
Mancomunitat de municipis

L'estudi sobre *Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona* ha estat dut a terme a partir de les dades de l'*Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la regió de Barcelona, 2000*, realitzada per encàrrec de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (MMAMB) i la Diputació de Barcelona. L'estudi, dut a terme per un equip d'experts de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB), compta amb el suport de la Universitat Autònoma de Barcelona.

El disseny i la construcció de la mostra han estat a càrrec de l'equip de Metodologia i Tècniques del departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), integrat per Carlos Lozares i Pedro López juntament amb Màrius Domínguez, del departament de Sociologia de la Universitat de Barcelona. El disseny del qüestionari i dels aspectes metodològics de l'*Enquesta* ha estat realitzat per l'equip de l'IERMB integrat per Lucia Baranda, Jaume Clapés, José Luis Flores i Elena Permanyer amb la col·laboració dels professors de la UAB Oriol Nel·lo, Albert Recio, Montserrat Solsona i Marina Subirats.

El present estudi sobre *Situacions de pobresa i exclusió social a la província de Barcelona* ha estat realitzat per encàrrec de l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona.

DIRECCIÓ DE L'EXPLOTACIÓ I REALITZACIÓ DE L'INFORME
Rosa Mur i Petit

COL·LABORADORS
Joan Miquel Piqué Abadal
Elena Sintes Pascual

TRACTAMENT DE LES DADES
Manel Pons Sanvidal
Nila Iglesias Brunet
Teresa Córdoba Martínez
Cristina Massanas Janoher
Dolors Miñarro Choclan

EDICIÓ
INSTITUT D'ESTUDIS REGIONALS I METROPOLITANS DE BARCELONA
Director: Josep Maria Vegara i Carrió
Gerent: Antoni Cuadras i Camps
Coordinació editorial: Núria Aguilar Camprubí

Correcció: Andreu Navarro Rodríguez
Disseny: Oficina de disseny de l'AMB
Maquetació: puntgroc comunicació

1ª edició: novembre 2003
© Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona
Diputació de Barcelona

ISBN: 84-88068-79-4
Dipòsit legal: B. 49.878-2003
Impressió i enquadernació: puntgroc comunicació
Imprès a Espanya – Printed in Spain

Índex

Pròleg	7
L'Enquesta de la Regió de Barcelona	9
Introducció	11
Marc conceptual	13
1	
Pobresa econòmica	19
2	
Exclusió en el treball	27
3	
Exclusió en els recursos educatius	37
4	
Exclusió en l'habitatge	41
5	
Exclusió en la participació en societat	49
6	
Exclusió en l'oci	57
7	
Síntesi de conclusions i principals recomanacions	61
Annex estadístic	67
1 Pobresa econòmica	68
2 Exclusió en el treball	69
3 Exclusió en els recursos educatius	71
4 Exclusió en l'habitatge	71
5 Exclusió en la participació en societat	73
6 Exclusió en l'oci	74
Annex metodològic	75
Bibliografia bàsica de referència	87
Índex de taules i figures	93

Pròleg

La pobresa és una qüestió que sovint s'associa a la manca de recursos econòmics, però que, de fet, va més enllà d'aquesta concepció i fa referència a d'altres mancances no estrictament relacionades amb el nivell d'ingressos de les persones o els nuclis familiars. Així, dimensions com l'exclusió de l'habitatge, el mercat de treball o l'accessibilitat a l'entorn social han de ser considerades igualment indicadors de pobresa tan significatius com l'escassetat de recursos econòmics. Sembla, en aquest sentit, que al llarg dels darrers anys, la situació pel que fa a les condicions de pobresa de la població de la província de Barcelona ha millorat substancialment. Però tot i així, les dificultats són encara molt significatives, sobretot tenint en compte que tant les noves formes socials i de convivència com diversos fenòmens que actualment han prèns molta rellevància en les nostres estructures econòmiques i urbanes (entre d'altres, l'arribada d'importants contingents d'immigrants extracomunitaris o l'especialització funcional del territori) requereixen d'esforços molt importants per part de les administracions públiques.

És important, doncs, que des de l'Administració Local, la més propera al ciutadà, es puguin identificar i analitzar aquestes situacions, sobretot per poder engegar les polítiques que permetin millorar la qualitat de vida dels ciutadans afectats per aquestes mancances; però també per tal de poder planificar i gestionar amb eficiència els serveis públics destinats a la prevenció i la resolució d'aquests problemes.

En aquest sentit, l'*Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió de Barcelona*, impulsada conjuntament per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i la Diputació de Barcelona, constitueix una eina molt interessant per abordar l'anàlisi de les situacions de pobresa. En primer lloc, perquè permet tractar en detall, de manera integrada, una gran majoria de les dimensions de la pobre-

sa esmentades; i en segon lloc, pel fet de permetre disposar del nivell i les fonts principals d'ingressos de la població de la província de Barcelona. D'altra banda, és igualment important destacar la possibilitat d'estudiar l'evolució de totes aquestes variables entre l'any 1995 i l'any 2000.

Finalment, cal esmentar que el present document s'emmarca en una sèrie extensa de publicacions referides als resultats de l'ERB 2000, les quals han de constituir referències bàsiques per a l'ampliació d'alguns aspectes, o per aprofundir en la situació de col·lectius específics. Cal esperar que aquestes fonts d'informació, juntament amb les anàlisis i les elaboracions que s'aborden a escala local, puguin contribuir a millorar la qualitat de vida dels ciutadans de la província de Barcelona.

Núria Carrera i Comes
Diputada presidenta
Àrea de Benestar Social
Diputació de Barcelona

L'Enquesta de la Regió de Barcelona

L'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió de Barcelona (ERB) constitueix una prolongació del projecte conegut fins ara com a *Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona* o *Enquesta Metropolitana de Barcelona* (EMB). De fet, la monografia que presentem a continuació es fonamenta en les dades corresponents a la quarta edició d'aquesta enquesta, que es ve realitzant cada cinc anys des del 1985, tot i que l'àmbit territorial d'estudi s'ha ampliat fins a abastar tot el territori de la província de Barcelona.

Recordem breument la història i l'evolució d'aquesta enquesta al llarg del temps. La primera edició, que va néixer amb l'objectiu de generar dades objectives sobre la població resident a la incipient àrea metropolitana de Barcelona, va ser impulsada i finançada per l'extingida Corporació Metropolitana i, per tant, el seu àmbit d'estudi es va restringir al territori format pels 27 municipis que en aquell moment la integraven (Àrea Metropolitana de Barcelona).

L'any 1990 es va realitzar la recollida d'informació d'una segona edició de l'*Enquesta Metropolitana* per encàrrec de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (MMAMB) amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona. Aquesta nova edició, dirigida per la doctora Marina Subirats i Martori, va permetre continuar el projecte endegat cinc anys abans i confirmar la línia de treball que calia seguir per constituir un instrument d'informació permanent de base. Durant els quatre anys que van transcórrer des del moment de la realització del treball de camp fins al tancament de l'edició, es van posar a prova noves fórmules de treball, metodologies i línies d'actuació tant des del punt de vista tècnic com institucional. En aquell període es va assolir una bona part dels objectius que han presidit des de bon començament l'*Enquesta Metropolitana de Barcelona* en haver ampliat el seu àmbit

territorial d'estudi fins a abastar el territori de la Regió I de Catalunya, integrat per les comarques del Baix Llobregat, el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental.

La tercera edició de l'*Enquesta*, el treball de camp de la qual es va realitzar el 1995, suposa un moment de consolidació del projecte en la mesura que els seus objectius i els seus productes avancen i es delimiten. Aquesta edició és, des d'un punt de vista institucional i metodològic, una continuïtat de les anteriors: va ser impulsada per la MMAMB amb la col·laboració de la Diputació barcelonina, la direcció i l'equip tècnic de base va ser el mateix i el disseny metodològic no va diferir fonamentalment de l'utilitzat anteriorment. Això sí, l'àmbit territorial d'estudi es va ampliar al conjunt del territori de la Regió Metropolitana de Barcelona, comprès per set comarques, les cinc de la Regió I (territori de l'edició de 1990) més l'Alt Penedès i el Garraf.

A l'últim, l'any 2000 es va iniciar la quarta edició de l'*Enquesta*, que si bé manté les mateixes característiques tècniques i idèntica metodologia de base, ha obert un cop més l'àmbit territorial d'estudi fins a abastar la província de Barcelona, la qual cosa ha implicat incorporar quatre comarques més a la mostra de l'edició anterior –l'Anoia, el Bages, el Berguedà i Osona–, així com el canvi de nom de l'*Enquesta* que apuntàvem més amunt. Igualment, s'han incorporat a la mostra elements d'estratificació territorial per tal d'estudiar en detall les comarques que tenen un volum de població baix, tot sobrerepresentant la seva presència en el conjunt de la mostra. Així doncs, la grandària mostral ha augmentat considerablement en aquesta edició: el nombre total d'enquestes realitzades ha estat de 6.830 davant de les 5.000 que aproximadament es feien fins ara.

Tanmateix, tret d'aquesta modificació de l'àmbit territorial d'anàlisi i de la necessitat d'actualitzar determinats indicadors socials, ni els continguts ni la metodologia de l'enquesta del 2000 han variat substancialment respecte de les anteriors. S'ha donat prioritat, per tant, a la comparació de resultats i el manteniment de la sèrie de dades estadístiques que permeten analitzar l'evolució dels fenòmens socials de la Regió Metropolitana (que es manté com a territori específic d'anàlisi) que són objecte d'estudi del projecte.

D'igual manera es manté la política de publicacions pròpies de l'*Enquesta*, on es presenten les principals explotacions i anàlisis resultants, i el servei de consulta de la base de dades, que està obert a totes les persones i institucions interessades en l'estudi de la nostra societat. El volum i la diversitat de temàtiques contingudes en aquesta base de dades, així com la sèrie temporal de quatre períodes repartits en 15 anys que abasta, en fan un instrument de consulta i de treball únic per al coneixement i l'anàlisi de les característiques socials, comportaments i hàbits de vida de la població de la Regió Metropolitana i, a partir d'ara, de la província de Barcelona.

Introducció

La present monografia té com a objectiu la quantificació, caracterització i anàlisi de les situacions de pobresa i exclusió social a partir de les dades de l'*Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població* (ERB)¹ i s'origina, fonamentalment, a partir de l'interès manifestat per l'Àrea de Benestar Social de la Diputació de Barcelona en l'exploració i l'anàlisi d'aquesta informació a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana de Barcelona i la província de Barcelona, i de l'experiència en aquest tipus de recerques dels investigadors de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, àdhuc dipositaris de l'*Enquesta* i de les seves dades.

Aquest objectiu es duu a terme des d'una doble perspectiva: en primer lloc, analitzant les situacions de pobresa i exclusió social l'any 2000 i mostrant les diferències existents als tres territoris esmentats. D'una altra banda, presentant quins han estat els canvis més significatius que hi ha hagut durant els darrers cinc anys, comparant les dades disponibles amb l'*Enquesta* de l'any 1995 i els obtinguts amb la del 2000.

En relació amb les dades que s'aporten en aquesta monografia, cal insistir en el fet que la seva vàlua resideix fonamentalment en l'ús que se'n pot derivar per tal de comparar les situacions de pobresa i exclusió social en diferents territoris o bé en el mateix territori al llarg del temps, més que no pas per a considerar les dades absolutes *per se*. La comparació relativa (temporal i geogràfica) ha estat possible d'efectuar en tant que s'han mantingut i codificat d'igual manera els indicadors d'aquest informe que es presenten en les edicions de l'ERB de 1995 i de l'any 2000.

¹ Pot completar-se la informació sobre l'*Enquesta* facilitada en l'anterior apartat amb la que es recull en els annexos metodològics que s'adjunten al final d'aquest informe.

En relació amb l'estructura de l'informe que ve a continuació cal indicar que consta de vuit capítols i diversos annexos:

El primer capítol, *Marc conceptual*, detalla quina ha estat l'evolució recent dels conceptes de *manca de recursos econòmics*, *pobresa* i *exclusió social*, i també concreta l'ús que en fa l'autora. En aquest apartat conceptual també s'exposa la idoneïtat que suposa que l'anàlisi d'aquests fenòmens parteixi d'una concepció multidimensional i relativa i, per tant, que es considerin no únicament les variables de tipus econòmic, sinó també altres indicadors igualment significatius per detectar i mesurar processos d'exclusió com ara els que permeten avaluar l'exclusió en l'educació, en l'accés a un habitatge digne, en la participació en l'oci o en les xarxes socials.

Segueixen sis apartats en què s'analitzen, respectivament, les principals dades que a través de l'*Enquesta de la Regió de Barcelona* es poden obtenir amb prou validesa estadística sobre *pobresa econòmica*, *exclusió en el treball*, *exclusió en els recursos educatius*, *exclusió en l'habitatge*, *exclusió en la participació social* i *exclusió en l'oci*.

Després hi ha el capítol de *Conclusions i recomanacions*, en què es fa una recapitulació de les principals idees aportades al llarg del document i, anant més enllà, es proposen alguns canvis que es considera recomanable dur a terme en l'àmbit de la política social.

Clouen el document un *Annex estadístic*, que recull les dades que s'analitzen al llarg d'aquesta monografia i que, per facilitar l'agilitat al lector, no sempre s'han inclòs en el text principal; un *Annex metodològic*, que exposa les principals característiques presents i al llarg de la seva evolució de l'*Enquesta de la Regió de Barcelona*, la *Bibliografia*, que recull els principals documents

que s'han consultat i de referència per a lectors que vulguin aprofundir en aquestes temàtiques; i un *Índex de taules i figures*, que recull el conjunt de les que inclou el document i quina és la seva localització.

La realització de l'estudi s'ha dut a terme durant els mesos de gener a abril de l'any 2002, i l'equip que ha participat en la seva elaboració vol agrair el suport constant a la recerca tant per part de les institucions que l'havien encomanat com de la resta de companys de l'IERMB.

Marc conceptual

El concepte de *pobresa* ha sofert una mutació important de contingut al llarg dels darrers anys. La seva diferent conceptualització té conseqüències importants en voler quantificar i caracteritzar la població a què fa referència. Per això, qualsevol estudi sobre les situacions de pobresa ha d'explicitar com es du a terme, quines variables comprèn i quin significat té per als seus autors cadascun d'aquests conceptes.

L'objectiu d'aquest apartat conceptual és justament exposar al lector quina ha estat a grans trets l'evolució del concepte, situar-lo en el debat intel·lectual sobre ell que hi ha hagut els darrers anys i exposar-li la posició dels autors del present treball en aquestes qüestions.

Evolució del concepte de pobresa

L'evolució recent del concepte de *pobresa* l'ha fet passar de tenir un significat unidimensional referit fonamentalment a la disposició o no d'un determinat nivell d'ingressos, a interpretar-se des d'una perspectiva molt més àmplia, relativa i, sobretot, multidimensional. En aquest camí han estat fonamentals quatre passos:

Primerament, es va entendre la *pobresa* com la falta d'accés al mínim de subsistència. D'aquesta manera, la pobresa s'associava a una manca de recursos que "*impedia poder obtenir el mínim necessari per al manteniment o la mera eficiència física*"², i feia referència, fonamentalment, a les necessitats de nutrició, vestit i habitatge. El nivell d'ingressos que diferenciava entre pobres i no pobres (conegut com frontera o llindar de pobresa) era aquell que permetia cobrir aquests tipus de necessitats. Des d'aquest enfocament la pobresa

² La definició correspon a Rowntree (1901: 86) segons consta citat a Townsend, P. (1993: 30).

s'explicava per les característiques dels propis individus que la sofrien. Generalment aquests no es consideraven mereixedors d'ajuda.

Una segona concepció de pobresa començà a formular-se des de la dècada de 1970, en un context de desenvolupament econòmic i social en què prevalien valors com la independència nacional, la dignitat dels individus i la seva llibertat per escollir sense traves.

Aquesta concepció entenia la pobresa com una *“manca de cobertura de les necessitats bàsiques que es corresponien a dos elements distints: a un mínim de requeriments que permetessin que les persones i les llars poguessin accedir a un determinat nivell de consum privat –menjar, habitatge, roba, mobiliari i equipament per a la llar– i, en segon lloc, al proveïment d'un seguit de serveis essencials per part de la comunitat”*³. La introducció d'aquest canvi conceptual suposava que l'existència dels pobres no era només fruit de les seves pròpies característiques, sinó també de la pròpia estructura i interrelacions establertes en la comunitat: *“si hi ha pobresa, hi ha d'haver –des d'aquesta perspectiva– una estructura social de pobresa”*⁴. Començava, per tant, a responsabilitzar-se a la comunitat i als seus administradors i gestors, en especial, en matèria social.

El tercer enfocament va anar encara més enllà. El fenomen de la pobresa s'hi relativitzà, sobretot, perquè es considerà indispensable relacionar-lo amb una col·lectivitat i un temps concret. Aquest enfocament defineix la pobresa com *“un estat observable i demostrable de desavantatge relativa en relació a la comunitat local, la societat o la nació a la que pertany l'individu, família o grup, i que els fa gaudir d'un estàndard de vida per sota*

*del que correspon a la majoria de població o que està acceptat o institucionalitzat”*⁵. Des d'aquest enfocament, que considera la pobresa una *privació relativa*, els pobres no són víctimes d'una mala distribució de recursos, sinó els que tenen un nivell de recursos que no els permet de satisfer les demandes socials i els hàbits o costums que són generalment acceptats i practicats a la seva comunitat. És, doncs, un enfocament ampli del fenomen que contempla la pluralitat de les necessitats humanes i la seva relativitat i multidimensionalitat. És, dels tres esmentats, el que està més en línia amb el que actualment s'accepta a la Unió Europea. De fet, s'hi identifica com a pobres *“aquelles persones, famílies o grups els recursos dels quals (materials, culturals i socials) són tan limitats que els exclouen del mínim nivell de vida acceptable en els estats on resideixen”*⁶.

El quart gran pas, que segons el nostre parer han donat els estudiosos de la pobresa i les desigualtats socials, és el que ha comportat l'aparició d'un nou enfocament que lluny d'oposar-se als anteriors els engloba sota una nova òptica, consistent a remarcar l'heterogeneïtat dels éssers humans i també de les seves capacitats, i que insisteix en la importància de la llibertat en la presa de decisions. Aquest enfocament és el més recent (mitjans dels anys noranta del segle XX) i defineix la pobresa com a *“fracàs de les capacitats bàsiques dels individus o grups socials per aconseguir determinats nivells de funcionaments mínimament acceptables”*⁷.

⁵ Definició recollida per Peter Townsend (1993: 36).

⁶ Definició recollida a Eurostat (1999).

⁷ Definició corresponent a Amartya Sen –recollida a Sen, A. (1995: 126-128)–, l'impulsor i principal exponent de l'enfocament de la pobresa com a insuficiència de capacitats. Per ampliar informació sobre aquesta evolució pot consultar-se el capítol segon de la tesi doctoral *Pobresa i rentes mínimes a Barcelona ciutat*, de Rosa Mur Petit, dipositada al Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona el 2001, i també les referències bibliogràfiques que s'hi donen.

³ Així s'explica a Townsend, P. (1933: 33).

⁴ Townsend, P. (1993: 33).

Amb la introducció d'aquesta nova perspectiva teòrica, la suficiència dels mitjans econòmics de què es disposa no es pot jutjar independentment de les possibilitats reals que tenen les persones o grups de convertir-los per tal de satisfer les seves necessitats. A més, el llindar de recursos econòmics necessaris per defugir la pobresa no és un llindar fix, sinó que pot variar segons les característiques i les circumstàncies personals –edat, estat de salut, nivell d'estudis, etc.– ja que aquestes poden limitar la conversió d'ingressos en provisions i titularitats que permetin la satisfacció de les pròpies necessitats⁸.

Finalment, cal també fer esment de la creixent identificació entre pobresa i nuclis urbans. La consideració de la pobresa actual com a fenomen principalment urbà (i, per tant, que els estudis sobre pobresa se centrin cada vegada més a les grans ciutats i àrees metropolitanes) s'explica "no tant perquè la pobresa rural hagi desaparegut, sinó pel fet que a les societats industrials avançades és predominantment a les grans ciutats on s'estan activant de manera més viva els 'circuitos viciosos' que porten vers l'exclusió social i la pobresa crònica"⁹. El fet que això sigui fonamentalment així s'explica, sobretot, perquè és a les grans ciutats on solen donar-se les transformacions econòmiques i demogràfiques més radicals, i són aquestes les que aporten contínuament noves formes de vulnerabilitat; perquè les formes de solidaritat comunitària i les xarxes de suport hi són més dèbils, a causa bàsicament d'una major inestabilitat, diversitat i anonimat; perquè solen haver-hi més ofertes de suport públic, però també una major incapacitat d'aquestes per respondre al que se n'espera, atès que han d'atendre una demanda molt heterogènia i variable en el temps; perquè hi ha un major

cost de la vida, i més dificultats per emprar estratègies d'*autoabastament* i *autoajuda*¹⁰. En definitiva, perquè aquest conjunt de coses comporta que la manca de recursos econòmics es transformi en major mesura en una falta dels béns i serveis necessaris per viure amb dignitat i, conseqüentment, esdevingui pobresa.

Medició de la pobresa i l'exclusió social

El nombre de pobres i les seves característiques dependran fonamentalment del que es decideixi computar com a tals i també de la manera com es dugui a terme el còmput. Per això és fonamental definir clarament el que s'entén per pobres i també la manera com cada recerca operativitza aquest concepte.

Dos són els grans enfocaments que solen emprar-se per mesurar la pobresa:

D'una banda, l'enfocament que analitza la *pobresa com a fenomen absolut*, és a dir, com a la incapacitat de determinats individus, famílies o col·lectivitats per tal de poder accedir a determinat paquet de béns i serveis definit exògenament i considerat socialment bàsic i necessari. Des d'aquesta perspectiva, la quantificació de la pobresa consisteix en comptar el nombre d'individus o famílies o grups que no accedeixen, per exemple:

- a determinada quantitat d'alimentació diària o que no prenen amb la suficient freqüència determinats productes –peix, carn, pollastre, ous, etc.–,
- a determinat nivell educatiu,

⁸ Es respecta en aquest paràgraf el llenguatge del propi Amartya Sen, que empra *provisions* per referir-se a béns i serveis, i *titularitats*, per fer referència a drets adquirits i reconeguts per la societat.

⁹ Recollim en el text precedent i en l'explicació que seguirà les idees defensades per Enzo Mingione (1996: 15, 16, 19).

¹⁰ L'*autoabastament* consisteix en el fet que sigui la mateixa llar la que produeix els béns i els serveis que requereix consumir. L'*autoajuda*, en l'establiment de relacions entre diferents persones o grups que els permeten intercanviar béns o serveis entre ells.

- a determinat nivell de serveis sanitaris,
- a un habitatge o a un habitatge digne, amb un mínim de serveis i/o equipament,
- al mercat de treball o a un lloc de treball amb prou garanties reconegudes i que permet obtenir uns recursos suficients.

Un segon gran enfocament és el que pretén analitzar la *pobresa com a fenomen relatiu*. Aquest parteix de la fixació d'un *llindar* que marqui la frontera entre els pobres i els no pobres delimitant el nivell de recursos necessari per tal de poder accedir al que es considera un nivell de vida mínim acceptable en una determinada comunitat. Generalment aquest llindar es fixa com a una proporció dels ingressos o les despeses mitjanes de la comunitat de referència. L'establiment de diferents llindars permet analitzar la diferent gravetat de la situació de privació soferta pels diferents grups o individus.

Aquest informe parteix de la consideració de la complementarietat d'ambdues visions i la seva diferent utilitat, considerant que, mentre la definició de llindars permet quantificar el nombre de pobres en determinada comunitat i la comparació del volum de pobres en diferents territoris o diferents moments històrics, la perspectiva absoluta permet caracteritzar i aprofundir en les privacions (en l'habitatge, en l'educació, en els serveis sanitaris, etc.) que cadascuna de les persones o grups en pobresa han de patir. És per això que les dades que s'hi recullen fan referència a ambdós tipus de mesuraments.

Quant a *mesurar la pobresa com a fenomen absolut*, aquest informe aproxima al lector a la proporció d'individus de la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i el conjunt de la província de Barcelona que queden...

...Exclusos en el treball, analitzant tant les persones que no aconsegueixen entrar-hi o que en queden fora després d'haver pogut treballar (amb indicadors com les ta-

xes d'activitat, ocupació i atur, i el volum d'ocupació dels entrevistats amb edat de treballar) com, també, plantejant la relativa privació soferta per les llars que malgrat accedir al treball no n'obtenen un volum de provisions i drets suficient per tenir unes condicions de vida considerades dignes en la seva comunitat de referència.

...Exclusos en els recursos educatius, no havent assolit un mínim nivell d'estudis que els garanteixi la inserció sociolaboral. En concret, es presenten les proporcions de persones en edat laboral (18-64 anys, atès que solament s'entrevisten majors d'edat) i de les persones d'entre 18 i 24 anys que no han superat el nivell d'estudis de l'ESO o equivalent.

...Exclusos en l'habitatge, és a dir, tant aquells individus que no hi accedeixen com els que disposant d'habitatge no poden gaudir-ne de les condicions mínimes d'habitabilitat i dels equipaments i serveis bàsics, segons els criteris establerts a la seva societat. En concret, es considera la proporció de llars que no disposa d'aigua calenta, de vàter a casa, de vàter dins de casa, de dutxa o bany, de calefacció central o de qualsevol tipus de calefacció a la llar i, també, de llars que disposen o no de telèfon, telèfon mòbil, connexió a Internet, i de vehicles privats de transport. També s'analitzen els principals inconvenients dels habitatges dels entrevistats, i es valora la importància creixent dels costos de l'habitatge sobre el nivell de renda disponible familiar i la conseqüent dificultat per tal de cobrir les necessitats restants en les llars on aquest cost és més elevat.

...Exclusos en la participació en societat, presentant la proporció de persones que no es relacionen freqüentment amb ningú, que no acudeixen a ningú en cas de problemes personals o afectius, que no pertanyen a determinades associacions o grups d'esbarjo (com serien casals d'avis o de joves, clubs esportius, partits polítics, sindicats, centres excursionistes, associacions professionals, religioses, de veïns, culturals, etc.), o que no van votar en

les darreres eleccions municipals, autonòmiques o generals. Aquesta informació es complementa amb la que fa referència al tipus de relacions més freqüent en general i també en el cas de problemes personals o afectius, la qual cosa permet mostrar les principals característiques relacionals dels individus d'aquestes localitats.

...*Exclusos en l'oci*, tot aportant i analitzant les dades de l'ERB sobre les persones que no tenen vacances o que no disposen d'un mínim de dues setmanes seguides de vacances. Aquesta informació es completa també amb el tipus d'estada de les vacances més llargues i amb la seva localització –que ajuden a perfilar les possibles privacions sofertes pels entrevistats quant a les seves necessitats d'oci– i també amb la proporció de persones que mai no va a determinats equipaments lúdics (cinema, teatre, museus i exposicions, restaurants, bars, discoteques, pubs) o que mai no fa excursions.

Quant a *mesurar la pobresa com a fenomen relatiu*, en aquest informe es recull el nivell d'ingressos econòmics nets anuals a les llars i, a partir d'aquesta variable, s'analitza la seva mitjana i s'estableixen diferents llindars que permeten mostrar les proporcions d'individus que viuen a llars que estarien sotmeses a diferents nivells de privació i també diferenciar, segons els criteris políticament emprats, entre pobres i no pobres a cadascun dels territoris considerats. Aquesta visió es complementa amb l'aportació de dades sobre la dispersió dels ingressos econòmics, com els quintils superior i inferior i els decils superior i inferior de renda a cada territori i els seus respectius ingressos mitjans.

Presa de postura

En el present informe es parteix, doncs, d'una visió *multidimensional* i *relativa* de la pobresa, i es considera que aquesta s'explica tant per les pròpies capacitats i neces-

sitats dels individus com per les característiques socials, econòmiques i polítiques del lloc on resideixen. Per tant, és relativa a necessitats bàsiques que socialment es considera que cal cobrir, i que varien amb les coordenades d'espai i temps de cadascú, i també depèn de les relacions d'intercanvi, reciprocitat i redistribució de què cada individu pugui gaudir a la seva comunitat.

Atenent a aquest posicionament, en aquest informe s'emprarà¹¹:

- *Manca d'ingressos*, per identificar les persones o col·lectius que no gaudeixen de prou recursos econòmics com per satisfer les seves necessitats.
- *Exclusió social*, per identificar un fenomen de falta d'accés, de no-pertinença o de no-inclusió, que pot ser o bé unidimensional o afectar a diverses de les esferes vitals dels individus o comunitats –per exemple, l'educació, la sanitat, el treball, la família, l'habitatge, etc.–
- *Pobresa*, per fer referència a un tipus concret d'exclusió social on aquesta afecta diferents dimensions vitals dels individus de tal manera que fa que els individus que s'anomenen pobres no puguin gaudir del que a la seva comunitat de referència es considera imprescindible per viure amb dignitat.

¹¹ La diferenciació entre aquests conceptes parteix de l'estudi en detall que se'n fa en l'esmentada tesi doctoral *Pobresa i rendes mínimes a Barcelona ciutat*, de Rosa Mur Petit, sobretot en el seu capítol segon.

1

Pobresa econòmica

1

Pobresa econòmica

La dimensió econòmica de la pobresa ha estat, des dels orígens dels estudis sobre aquesta temàtica, la dimensió a la qual sovint s'ha donat una major rellevància. Com s'ha exposat en l'apartat precedent, en aquest informe s'ha partit del criteri que un enfocament unidimensional de la *pobresa* és un enfocament massa limitat i, per tant, insuficient. I, alhora, que seria igualment erroni no atorgar als ingressos econòmics la importància que es mereixen, en un món on la vida de les persones i el seu accés a béns i serveis depèn fonamentalment de la disposició o no de prou recursos econòmics. Un món creixentment mercantilitzat¹² atès que l'estat de benestar hi funciona bàsicament de manera subsidiària i té un poder d'ajuda limitat, i també tenint en compte que les xarxes comunitàries de suport han pogut perdre part de la seva capacitat d'ajuda a causa de la debilitació dels lligams familiars i dels individus amb les seves xarxes socials de relació. Per tant, un món en què els ingressos econòmics de què disposen els individus esdevé un dels condicionants més importants (potser *el* més important) a l'hora d'explicar l'inici, el manteniment o l'agreuament de les trajectòries d'exclusió.

És per aquests motius que l'anàlisi de la *pobresa econòmica* –és a dir, aquella que fa referència a una manca dels ingressos suficients per accedir a allò que cada llar requereix per viure amb un mínim de dignitat– és la que es fa en primer lloc. Per dur a terme aquesta anàlisi, les variables fonamentals que s'han emprat són els ingressos dels residents i la seva distribució.

En concret, s'ha partit de la informació que s'obté d'una pregunta de l'ERB que demana als entrevistats que situïn la seva llar en una de les deu categories que s'ofereixen segons el nivell total d'ingressos nets anuals –sumant els de tots els membres de la llar i considerant tots els ingressos que perceben independentment del concepte que els hagi justificat– de l'any previ a la realitza-

¹² S'usa l'aproximació als conceptes de *mercantilització* i *desmercantilització* emprada per Esping-Andersen (pot aprofundir-se en aquesta conceptualització a Esping-Andersen, G. [1993]) entenen que la vida es *mercantilitza* en la mesura que les possibilitats d'aconseguir els béns i els serveis necessaris per funcionar depèn cada vegada més de la capacitat dels individus per negociar i intercanviar en el mercat, i es *desmercantilitza*, en la mesura que els individus disposen d'altres mecanismes que els poden permetre cobrir les seves necessitats (fonamentalment, la reciprocitat amb altres persones o la redistribució centralitzada de béns i serveis).

ció de l'entrevista, i que, per tant, parteix de la consideració no de les dades concretes dels ingressos dels individus de cada llar, sinó de la seva agrupació en determinats intervals¹³.

Aquest procés afavoreix una menor incidència de no respostes que el que es derivaria d'una pregunta directa sobre els ingressos obtinguts a cada llar. D'altra banda, però, suposa que els tractaments posteriors fets amb mitjanes siguin vàlids bàsicament com a orientacions del que realment passa i, per tant, útils per comparar al llarg del temps o entre diferents territoris o col·lectius sempre que s'utilitzin els mateixos criteris per als càlculs¹⁴, però no tant per a l'observació dels valors concrets obtinguts, els quals cal prendre amb prudència.

L'anàlisi d'aquest capítol pren com a element bàsic de referència la llar on viu cadascun dels entrevistats, atès que es parteix del supòsit que cal considerar la llar com a unitat integrada de producció i de consum i, també, perquè aquesta és la mateixa unitat que pren com a referència el propi Estat de benestar i les mesures de política social que s'empren per resoldre o atenuar les situacions de pobresa i exclusió social als territoris objecte d'estudi –la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i el conjunt de la província de Barcelona–. Pot fer-se d'aquesta manera perquè l'*Enquesta* recull, com s'ha detallat amb anterioritat, no només les dades dels ingressos de cadascun dels individus com a tals, sinó també dels ingressos que es reuneixen agregadament a la seva llar¹⁵.

¹³ En concret, l'ERB demana als entrevistats la situació de la seva llar en una de 10 categories segons *els ingressos nets de tots els membres que componen la llar i tenint en compte els diferents conceptes que puguin haver motivat aquests ingressos*. En aquest cas, els grups o categories de llars que s'estableixen són els 10 següents: 1: Tenir uns ingressos inferiors a 250.000 ptes./any. 2: D'250.001 a 500.000 ptes./any. 6: De 500.001 a 1.000.000 de ptes./any. 7: D'1.000.001 a 1.500.000 ptes./any. 8: D'1.500.001 a 2.000.000 de ptes./any. 9: De 2.000.001 a 3.500.000 ptes./any. 10: De 3.500.001 a 5.000.000 de ptes./any. 11: De 5.000.001 a 7.000.000 de ptes./any. 12: De 7.000.001 a 9.000.000 de ptes./any. 13: Més de 9.000.000 de ptes./any.

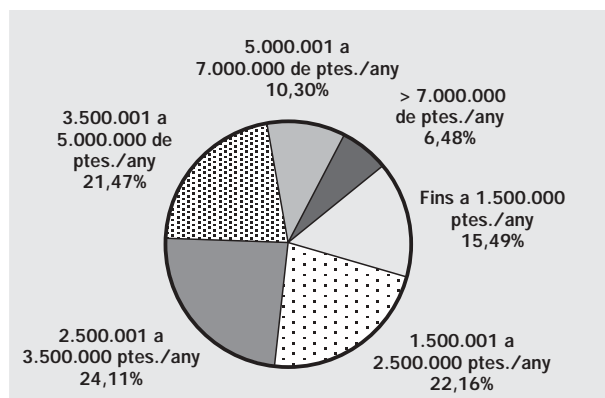
¹⁴ En aquest cas es pren com a valor de referència el punt mitjà de cadascun dels intervals llevat del primer i el darrer. En l'interval primer –el de menor nivell d'ingressos– es pren com a valor de referència la cota superior (250.000 ptes./any); i en el darrer interval –el que agrupa les llars amb un nivell d'ingressos major– la cota inferior (9.000.000 de ptes./any). En el cas que per tal de garantir trans estadísticament significatius –fonamentalment per raons de la mostra– hagi calgut reagrupar els intervals inicials, s'han mantingut aquests criteris d'agrupació (valor mitjà llevat dels intervals extrems en què s'adopten els criteris d'agafar com a referència el menor valor de l'interval superior –*mini-max*– i el major de l'interval inferior –*maximin*).

¹⁵ Pel que fa als ingressos de la llar, vegeu nota 13. En referència als ingressos individuals dels entrevistats, l'ERB recull informació sobre els *ingressos individuals nets mensuals* en les categories següents: 1: No haver tingut cap ingrés. 2: Menys de 20.800 ptes./mes. 3: De 20.800 a 40.000 ptes./mes. 4: De 40.001 a 60.000 ptes./mes. 5: De 60.001 a 90.000 ptes./mes. 6: De 90.001 a 120.000 ptes./mes. 7: De 120.001

Atenent a les dades de l'any 2000, la distribució dels ingressos de les llars on viuen els entrevistats de la província de Barcelona mostra que pràcticament una quarta part ingressen mensualment entre 2.500.001 i 3.500.000 de pessetes, i al voltant del 22% ingressen, respectivament, entre 1.500.001 i 2.500.000 o entre 3.500.001 i 5.000.000 de pessetes.

Entre les restants, és major la proporció de les llars que gaudeixen d'un major volum d'ingressos mensuals (el 10,30% ingressa entre 5 i 7 milions de pessetes, i el 6,48% té uns ingressos més elevats) que la d'aquelles que n'ingressen menys (el 15,49% ingressa menys d'1.500.000 pessetes netes anuals)

Figura 1 Ingressos econòmics mitjans nets anuals a les llars dels individus entrevistats. Província de Barcelona (2000)

Comparant les dades obtingudes a la província, la Regió Metropolitana i la pròpia ciutat de Barcelona, es palesen distribucions molt semblants: predominen, l'any 1995, les llars on s'ingressen menys de 2.500.000 pessetes l'any (el 58,87% a la ciutat de Barcelona i el 64,51% a la Regió Metropolitana); i l'any 2000, les llars amb uns ingressos entre 1.500.000 i 2.500.000 pessetes l'any (el 19,83% a Barcelona i al voltant del 22% a la RMB i a la província) o entre els 2.500.000 i els 3.500.000 pessetes l'any (el 20,64% a Barcelona, el 23,68% a la RMB i

a 140.000 ptes./mes. 8: De 140.001 a 200.000 ptes./mes. 9: De 200.001 a 300.000 ptes./mes. 10: De 300.001 a 500.000 ptes./mes. 11: De 500.001 a 750.000 ptes./mes; 12. Més de 750.000 ptes./mes. 13: Tenia ingressos no mensuals/irregulars. També recull informació sobre els *ingressos individuals que no es perceben regularment* cada més i se'n demana la quantitat neta aproximada (en intervals) durant l'any previ a l'entrevista. Els diferents intervals considerats són en referència a aquesta dada els següents: 1: No haver tingut cap ingrés d'aquest tipus. 2: De 10.000 a 50.000 ptes. 3: De 50.001 a 100.000 ptes. 4: De 100.001 a 250.000 ptes. 5: De 250.001 a 500.000 ptes. 6: De 500.001 a 1.000.000 de ptes. 7: D'1.000.001 a 2.000.000 de ptes. 8: Més de 2.000.001 ptes. 0: No haver tingut cap ingrés. D'aquestes dades també es podrien extreure les proporcions d'individus en situacions de pobresa econòmica a cadascun dels territoris considerats.

24,11% a la província)¹⁶. A partir d'aquest nivell d'ingressos, a mesura que augmenten els ingressos anuals, va disminuint la proporció de persones que viuen en llars que compleixin les característiques.

Les dades també fan palès que les distribucions s'assemblen sobretot en el cas de la Regió Metropolitana i la província, i són més diferents a la ciutat de Barcelona. Destaquen que és justament en aquesta ciutat on l'any 1995 hi ha una major proporció de llars amb un nivell d'ingressos que supera els 3.500.000 pessetes l'any i una menor presència relativa d'aquelles amb un nivell d'ingressos inferior a aquest. L'any 2000, en canvi, la major proporció de llars que superen els 5.000.000 de pessetes anuals continua ubicant-se a la ciutat de Barcelona, però, també, la més gran d'aquelles llars que tenen un menor nivell d'ingressos (menys de 1.500.000 pessetes l'any) i, per tant, que són més propenses a sofrir privació econòmica i, en igualtat d'altres condicionants –com les mesures de suport tant públiques com de la comunitat–, d'individus que viuen en llars on hi hauria majors dificultats per assolir béns i serveis i, per tant, amb major risc de pobresa i exclusió.

La taula 1 també permet analitzar l'evolució de la distribució d'ingressos mensuals a les llars de Barcelona i la Regió Metropolitana de Barcelona. D'aquesta lectura interessa destacar especialment que des de l'any 1995 fins a l'any 2000 hi ha un canvi important en la distribució dels ingressos familiars que permet afirmar que disminueix la proporció d'individus que viuen en llars amb un menor nivell d'ingressos. En concret, d'aquells que viuen en llars que ingressen menys de 1.500.000 pessetes al mes o en llars on s'ingressen entre 1.500.000 i 2.500.000 pessetes l'any. Paral·lelament, també s'observa que incrementa la proporció d'individus que viuen en llars on l'ingrés mitjà anual és major, sobretot dels que viuen en les llars amb un nivell d'ingressos més gran, i que això és especialment important al conjunt de la Regió Metropolitana (que és on s'obtenen les majors variacions).

L'anàlisi de les dades al llarg del temps apunta doncs a una disminució important de la proporció de llars amb un nivell d'ingressos menors i, per tant, a una reducció de les que tenen més dificultats econòmiques per satisfer les seves necessitats.

¹⁶ En considerar els canvis en el nivell mitjà d'ingressos durant aquests darrers cinc anys cal tenir present que el nivell d'inflació ha estat del 16%. De tota manera, només una part de l'increment d'ingressos s'explica per l'ajust monetari a la inflació, la resta ve explicada per altres raons entre les quals cal destacar un pas de la inactivitat o l'atur a l'ocupació, un increment dels membres que treballen dins la llar o un increment dels ingressos individuals. Albert Recio detalla aquests raonaments en el capítol cinquè de *Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Informe general*, informe dirigit pel doctor Salvador Giner.

Taula 1 Ingressos econòmics mitjans nets anuals a les llars dels individus entrevistats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000¹⁷

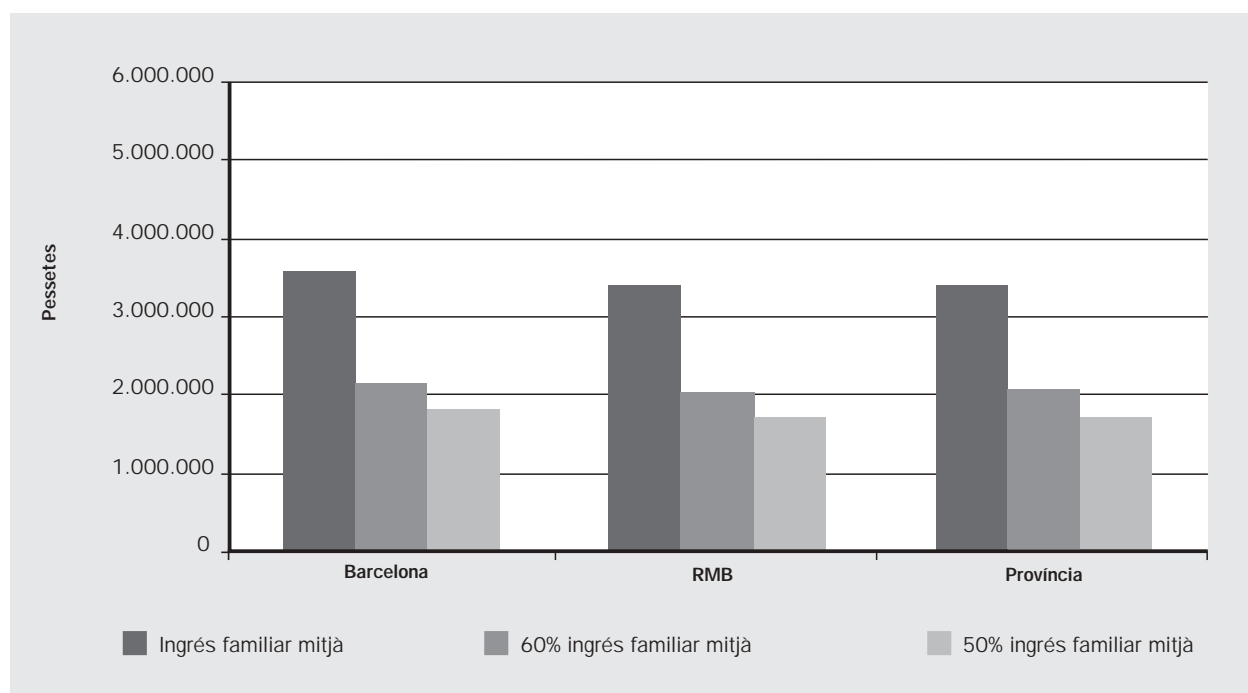
INGRESSOS FAMILIARS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
< 1.500.000 de ptes./any	30,77	32,18	18,02	15,71	15,49	-41,44	-51,18
1.500.001 a 2.500.000 de ptes./any	28,10	32,33	19,83	22,18	22,16	-29,43	-31,39
2.500.001 a 3.500.000 de ptes./any	16,85	17,33	20,64	23,68	24,11	22,49	36,64
3.500.001 a 5.000.000 de ptes./any	14,07	11,13	19,02	21,62	21,47	35,18	94,25
5.000.001 a 7.000.000 de ptes./any	6,06	4,39	12,91	10,19	10,30	113,04	132,12
> 7.000.000 de ptes./any	4,15	2,66	9,57	6,62	6,48	130,60	148,87
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		

Per calcular l'extensió de la pobresa econòmica en determinat territori, és a dir, el volum de pobres que hi resideix, sol partir-se del volum mitjà d'ingressos o despeses que té la seva població. D'acord amb aquesta mitjana es determina la proporció dels ingressos o despeses que es considera que suposen el mínim necessari per viure dignament en aquella zona. Aquesta proporció fixa escollida s'anomena *llindar* i és la frontera que permet diferenciar entre els que es consideraran pobres i els que no en aquella comunitat; és a dir, entre els indi-

vidus. Els dos llindars més emprats per diferenciar entre pobres i no pobres en un territori són els del 50% i el 60% dels ingressos o les despeses mitjanes de les llars de la comunitat.

Els ingressos mitjans en determinat territori tenen, per tant, molt a veure amb l'extensió de la pobresa en aquella zona. També és important remarcar que el llindar que es fixa té molta rellevància per tal d'interpretar adequadament els resultats i, en especial, a l'hora de voler com-

Figura 2 Ingressos familiars mitjans declarats pels individus en el conjunt de llars i en aquelles amb menys del 50% o 60% dels ingressos familiars mitjans al territori de referència (2000)

vidus o grups que poden accedir al mínim de béns i serveis que es considera necessari i els que sofreixen privacions.

parar l'extensió de la pobresa en diferents territoris o al llarg del temps.

¹⁷ Les variacions estan expressades en percentatges, la fórmula de càlcul és doncs al llarg d'aquest informe i mentre no s'indiqui el contrari: $(\text{Dada any final} - \text{dada any inicial}) / \text{dada any inicial} * 100$.

Calculant el volum d'ingressos mitjans de les llars on viuen els individus entrevistats per l'ERB a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la província de Barcelona l'any 2000, d'acord amb els ingressos familiars nets

Taula 2 Extensió de la pobresa segons llindars. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

EXTENSIÓ POBRESA	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Ingrés familiar mitjà (anual)	2.700.805	2.465.466	3.588.384	3.405.987	3.403.683	32,86	38,15
50% ingrés familiar mitjà (anual)	1.350.403	1.232.733	1.794.192	1.702.993	1.701.842	32,86	38,15
60% ingrés familiar mitjà (anual)	1.620.483	1.479.280	2.153.031	2.043.592	2.042.210	32,86	38,15
% llars dels entrevistats amb ingrés familiar mitjà < 50% de l'ingrés mitjà a província	12,20	12,00	18,02	15,71	15,49	47,70	30,92
% llars dels entrevistats amb ingrés familiar mitjà < 60% de l'ingrés mitjà a província	30,77	32,17	37,86	37,89	37,65	23,04	17,78
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		

totals que declaren tenir, s'evidencien diferències significatives en aquests territoris. En concret, els ingressos mitjans a les llars de la província i la Regió Metropolitana de Barcelona són força similars, i relativament menors que els d'aquelles llars ubicades a Barcelona.

Lògicament, els ingressos mitjans són menors per a les llars que ingressen fins al 60% o el 50% de l'ingrés mitjà que per al conjunt de llars en cadascun d'aquestes territoris.

La taula 2 recull el nivell d'ingressos mitjans que correspon a cada llindar, i també la proporció del total de llars en cadascuna d'aquestes situacions.

Considerant el llindar del 50% s'observa que la proporció de llars en situació de pobresa econòmica seria d'entre el 15% i el 16% tant a la Regió Metropolitana (15,71%) com al conjunt de la província (15,49%), i del 18,02% a la ciutat de Barcelona.

En considerar el llindar del 60%, la província continua sent el territori amb una menor proporció de llars pobres (37,65%), mentre que el territori amb una major proporció de llars per sota del llindar seria el de la Regió Metropolitana de Barcelona (37,89%), on n'hi hauria més, emprant aquest indicador, que a la ciutat de Barcelona (37,86%).

Les dades de la taula també evidencien, tant en el cas de la ciutat de Barcelona com de la Regió Metropolitana, un augment de les llars en situació de pobresa econòmica.

És interessant considerar no solament la diferenciació entre els pobres i els no pobres i poder, per tant, estimar el volum de pobres en un territori determinat, sinó també conèixer la major o menor gravetat de la situació de cadascun d'ells. Per fer-ho solen calcular-se quatre diferents llindars i parlar-se de quatre diferents situacions de pobresa.

La diferència entre aquestes situacions de pobresa no és només quantitativa, donat que deriven d'un volum d'ingressos o despeses diferent, sinó també qualitativa, atès que aquest nivell de privació sol anar acompanyat en major o menor mesura d'altres mancances o necessitats segons la seva gravetat. D'aquesta manera, les llars en situació de major privació econòmica solen ser també les que en major grau pateixen privacions d'altra mena –en especial, en l'educació i els hàbits socials, l'habitatge i el mercat laboral– i, per tant, les que presenten majors dificultats de (re)inserció sociolaboral.¹⁸

Els llindars i les situacions de pobresa de què se sol parlar són els següents:

- Situació de *pobresa extrema*, en el cas que la llar ingressi menys del 15% dels ingressos mitjans o efectui un volum de despeses mitjanes inferior al 15% de la despesa mitjana a la comunitat de referència.
- Situació de *pobresa greu*, en el cas que la llar ingressi entre el 15% i el 25% dels ingressos mitjans de la comunitat de referència o efectui un volum de despeses d'entre el 15% i el 25% del de les despeses mitjanes a la comunitat de referència.
- Situació de *pobresa moderada*, en el cas que la llar ingressi entre el 25% i el 35% dels ingressos mitjans de la comunitat de referència o efectui un volum de despeses d'entre el 25% i el 35% del de les despeses mitjanes a la comunitat de referència.
- Situació de *precarietat social*, en el cas que la llar ingressi entre el 35% i el 50% dels ingressos mitjans de la comunitat de referència o efectui un volum de despeses d'entre el 35% i el 50% del de les despeses mitjanes al de la comunitat de referència.

Tot i que generalment es parla d'aquestes quatre situacions, la major diferència entre els pobres la marca el llin-

¹⁸ Es parla de (re)inserció i es posa (re) entre parèntesi perquè es vol recollir la realitat tant d'aquelles llars que han estat inserides prèviament com de les que puguin no haver-ho estat.

Taula 3 Diferent gravetat de les situacions de la pobresa. Extensió de la pobresa segons llindars. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000²⁰

EXTENSIÓ DE LA POBRESA	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Ingrés familiar mitjà	2.700.805	2.465.466	3.588.384	3.405.987	3.403.683	32,86	38,15
50% d'ingrés familiar mitjà	1.350.403	1.232.733	1.794.192	1.702.993	1.701.842	32,86	38,15
35% d'ingrés mitjà a província	945.282	862.913	1.255.935	1.192.095	1.191.289	32,86	38,15
25% d'ingrés familiar mitjà	675.201	616.367	897.096	851.497	850.921	32,86	38,15
15% d'ingrés familiar mitjà	405.121	369.820	538.258	510.898	510.552	32,86	38,15
% llars pobres (ingrés familiar mitjà < 50% de l'ingrés mitjà)	12,20	12,00	18,02	15,71	15,49	47,70	30,92
% llars en situació de pobresa relativa (entre el 50% i el 25% de l'ingrés familiar mitjà)	10,99	11,05	11,18	10,05	9,83	-	-
% llars en situació de pobresa severa (ingressen fins a un 25% de l'ingrés familiar mitjà)	1,21	0,96	6,84	5,66	5,66	-	-
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		

dar del 25%; és a dir, el que es dona entre els pobres que tenen uns ingressos o despeses mitjans inferiors al 25% del que obtenen els membres de la seva comunitat, i aquells que els tenen superiors. En el primer d'aquests grups es parla de *pobresa severa*, atès el major volum de privacions que els que la sofreixen han d'afrontar, i en el segon, de *pobresa relativa*.

Atenent a aquestes consideracions i amb la prudència amb què cal considerar la informació aportada¹⁹, la taula 3 en recull l'extensió i la diferent gravetat en les llars ubicades a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la província de Barcelona. Cal destacar que hi ha un predomini de llars en situació de pobresa relativa sobre els que viuen en situació de pobresa severa, que el volum de llars pobres ha tendit a augmentar al llarg dels darrers cinc anys i que ha crescut més a Barcelona que al conjunt de la Regió Metropolitana.

La taula 2 i la taula 3 també mostren la importància del nivell en què es fixi el llindar, atès que el nombre de llars que esdevindran pobres pot variar de manera molt notable (cal comparar, per exemple, el volum de llars pobres depenent de si es fixa el llindar del 60% o el del 50% o qualsevol altre llindar inferior). En el cas del present informe, les dades presenten solament la distinció entre individus que viuen en llars en situació de pobresa relativa

¹⁹ Cal recordar en aquest punt les limitacions que la metodologia emprada per a l'estimació dels ingressos, detallada amb anterioritat en aquest mateix informe, fa aconsellable de prendre.

²⁰ En aquest cas s'ha calculat la proporció de llars en cadascuna de les situacions de pobresa considerades fixant un mateix llindar en cada moment per als diferents territoris. El llindar fixat el 1995 està calculat d'acord amb els ingressos mitjans de la Regió Metropolitana, i el de l'any 2000 tenint en compte els ingressos mitjans de la província de Barcelona. D'aquesta manera les proporcions són directament comparables.

–entre el 25% i el 50% dels ingressos mitjans– i en llars en situació de pobresa severa –menys del 25% dels ingressos mitjans– per tal d'oferir dades amb un mínim de representativitat mostral i, per tant, amb suficient fiabilitat.

També és important tenir en compte que atès que la definició del llindar parteix d'una mitjana –habitualment els ingressos o despeses mitjanes–, la representativitat del llindar vindrà molt condicionada per la major o menor dispersió de la mostra, respecte d'aquesta variable. En mostres molt homogènies, aquest tipus d'indicador és més adequat i, per contra, en mostres molt disperses, o amb valors extrems, aproxima la realitat amb menor rigor.

Les dues figures que vénen a continuació pretenen aproximar el lector a la dispersió d'ingressos que hi ha en els diferents territoris considerats. La figura 3 recull els ingressos mitjans del quintil superior i inferior de llars d'entrevistats²¹, mentre que la figura 4 mostra els ingressos mitjans de les llars d'entrevistats que integren el decil superior i de les que integren el decil inferior²². El

²¹ Els *quintils* de llars segons renda es construeixen a partir de considerar el nivell d'ingressos mitjans que hi ha a cada llar. Llavors s'ordena el conjunt de llars de major o menor volum d'ingressos, i es fan cinc grups, tots ells agrupant una mateixa proporció de llars (cadascun reuneix una cinquena part del total). Cada grup és un quintil. En cadascun d'ells el nivell d'ingressos mitjà serà diferent perquè també ho són els ingressos mitjans de les seves llars. El quintil superior és el que té les llars amb un major volum d'ingressos. El quintil inferior, el que té les llars amb un nivell d'ingressos menor. Són, per tant, els dos extrems de la distribució de la renda.

²² Els *decils* de llars segons la renda es construeixen de manera equivalent a l'explicada anteriorment per als quintils, però fent deu grups enlloc de cinc amb totes les llars. Cada grup conté, doncs, el 10% del total de les llars. Cadascun d'aquests grups és un decil. El decil superior és el que té les llars amb un major volum d'ingressos. El decil inferior és el que té les llars amb un nivell d'ingressos menor. Són, per tant, els dos extrems de la distribució de la renda.

Figura 3 Dispersió de la pobresa segons quintils de renda. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

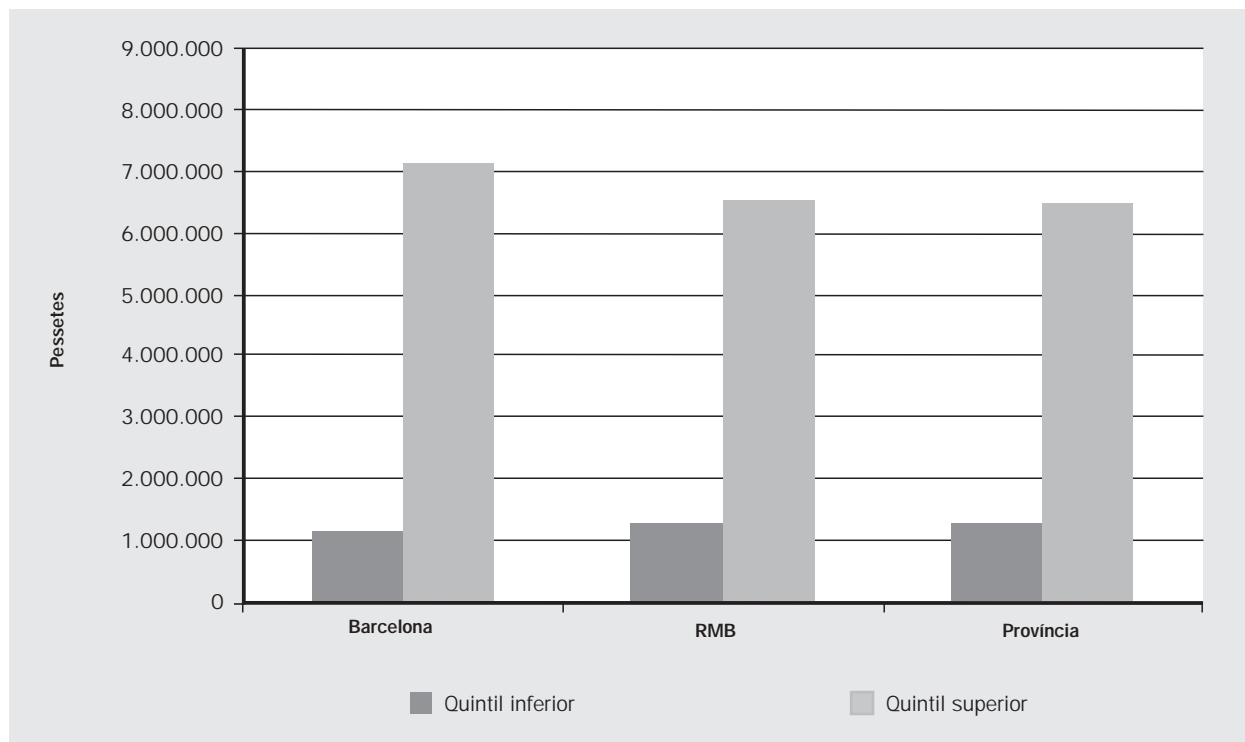
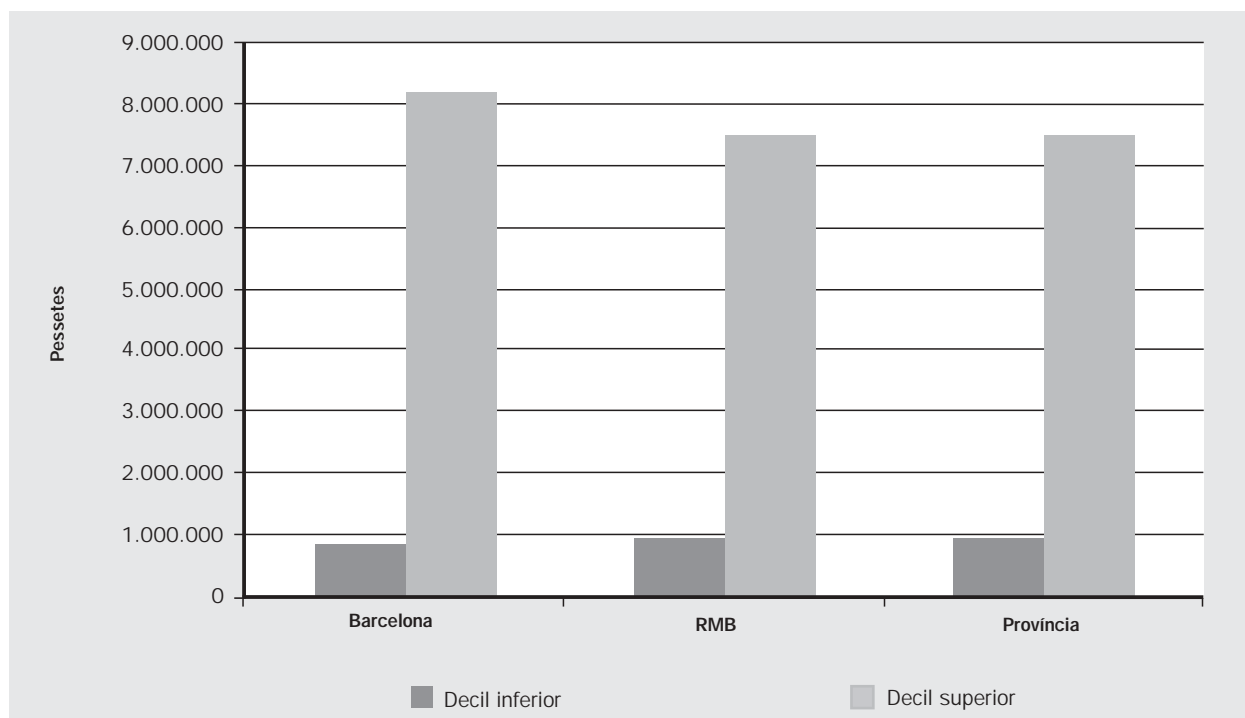

Figura 4 Dispersió de la pobresa segons decils de renda. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

quocient entre les mitjanes d'ingressos en cada cas queda recollit a la taula 4 i permet avaluar l'evolució de la seva dispersió i comparar la diferent dispersió segons els territoris.

En concret, les dades de la figura 3 mostren que les llars d'entrevistats que pertanyen al quintil de menors ingressos tenen una mitjana d'ingressos notablement inferior que les que pertanyen al quintil superior; i que

Taula 4 Dispersió de la pobresa. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

DISPERSIÓ DE LA POBRESA	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Quintil inferior	922.002	930.928	1.146.013	1.262.077	1.270.222	24,30	35,57
Quintil superior	5.658.732	5.076.581	7.128.577	6.508.460	6.490.325	25,97	28,21
Ratio	6,13	5,45	6,22	5,16	5,11	1,47	-5,32
BASE	330	810	323	955	1.045		
Decil inferior	702.008	712.006	892.501	953.581	952.020	27,14	33,93
Decil superior	7.031.538	6.137.368	8.247.491	7.577.051	7.542.318	17,29	23,46
Ratio	10,02	8,62	9,24	7,45	7,92	-7,78	-13,57
BASE	166	404	162	478	523		

Ratio= (Quintil superior/Quintil inferior)

això és així a cadascun dels territoris considerats. També es veu a la figura que les diferències entre uns i altres –i, per tant, la dispersió dels nivells mitjans d'ingressos– és més important a la ciutat de Barcelona que a la Regió Metropolitana o al conjunt del territori de la província.

La consideració dels ingressos mitjans segons decils (figura 4) referma aquestes mateixes idees: que les llars d'entrevistats que pertanyen al decil de menors ingressos tenen una mitjana d'ingressos notablement inferior que les que pertanyen al decil superior en tots tres territoris, i que la dispersió dels nivells mitjans d'ingressos és més important a la ciutat de Barcelona que a la Regió Metropolitana o al conjunt del territori de la província.

L'anàlisi de l'evolució de la dispersió –que recullen les dades de la taula 4– indica que les diferències han tendit a minvar en el conjunt de la Regió Metropolitana. Pel que fa a la ciutat de Barcelona, el resultat no és tan clar, atès que tot i que en considerar els decils de renda sembla tendir-se a una major homogeneïtat, en considerar els quintils s'ha incrementat una mica la distància dels ingressos mitjans dels que ingressen més (quintil superior) i dels que ingressen menys (quintil inferior).

El nivell d'ingressos mitjà s'ha incrementat en els diferents quintils i decils tinguts en compte per als diferents territoris estudiats en el decurs dels cinc anys considerats.

2

Exclusió en el treball

2 Exclusió en el treball

Si els recursos econòmics són una de les principals variables (si no la principal) que permeten explicar l'accés (o no) de les persones als recursos que s'estimen necessaris per tal de viure de la manera que es considera mínimament digna a la seva comunitat, la relació que mantenen els individus amb el mercat de treball és la que explica en major mesura el seu accés als recursos econòmics, ja sigui de manera directa –mentre dura la relació laboral– o indirecta –a través dels drets que pot portar aparellat l'haver estat treballant, un cop aquesta vinculació finalitza.

Això és així perquè hi ha una provada relació entre els individus amb majors dificultats d'inserció laboral –si més no en l'esfera del mercat de treball regular–²³ i els que han d'afrontar uns majors nivells de privacions tant respecte a béns i serveis com pel que fa a drets garantits en el disseny actual del l'Estat de benestar dels territoris on se centra aquest estudi²⁴.

És en aquest sentit que pren rellevància, a l'hora d'analitzar, quantificar i caracteritzar les situacions de pobre-

²³ Estudis recents (com, per exemple, la tesi doctoral *Pobresa i rendes mínimes Barcelona ciutat*, de Rosa Mur Petit; els estudis elaborats per la mateixa autora juntament amb altres investigadors de l'IERMB: *Explotació subprovincial de les dades de l'Enquesta de la Població Activa. Explotació subprovincial de l'EPA per a territoris de la província de Barcelona* i *La información sobre el mercado de trabajo a nivel local: fuentes, evolución y proyectos. El caso de la comarca del Baix Llobregat*; així com l'informe anual que correspon a l'any 2000, dirigit per Salvador Giner, *Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Informe general*, i la monografia *El mercat de treball de la província de Barcelona*, elaborada per Joan Miquel Piqué a partir també de les dades de l'any 2000) mostren que són especialment les dones, els joves i la gent major de 55 anys d'edat els que tenen majors dificultats d'inserció laboral, també sobretot si, a més, viuen en llars unipersonals o monoparentals, o si presenten problemes relacionats amb dependències o amb la seva salut.

²⁴ En l'actual disseny de l'Estat de benestar a Espanya no hi ha establert un mecanisme únic de protecció social, sinó mesures diverses dissenyades i pensades per atendre les necessitats de col·lectius concrets. Uns i altres disposen d'uns drets i d'un accés als béns notablement diferent. De tots ells, els que tenen accés a la protecció contributiva són aquells als quals es reconeixen majors provisions i titularitats. L'accés a la protecció contributiva queda restringit a les persones que han treballat durant un període mínim de temps. Per completar la informació sobre l'Estat de benestar i l'accés a provisions i titularitats dels diferents col·lectius en risc de pobresa i/o d'exclusió social pot consultar-se el capítol tercer ('Estat de benestar, polítiques socials i polítiques de rendes mínimes a l'Espanya democràtica') de la tesi doctoral *Pobresa i rendes mínimes a la ciutat de Barcelona*, de Rosa Mur Petit.

sa i exclusió social, considerar el volum d'exclusos del mercat laboral.

En concret, la informació que aporta la figura 5 permet observar que l'any 2000 la *taxa d'activitat* del conjunt de la població d'entre 18 i 64 anys de la província de Barcelona era del 74,43%, la *taxa d'ocupació* del 68,44% i la *taxa d'atur* del 8,04%. És a dir, que tres de cada quatre persones de la província d'entre 18 i 64 anys són persones actives (ocupades o aturades), al voltant de set de cada deu són persones ocupades, i prop de vuit de cada cent persones actives estan desocupades.

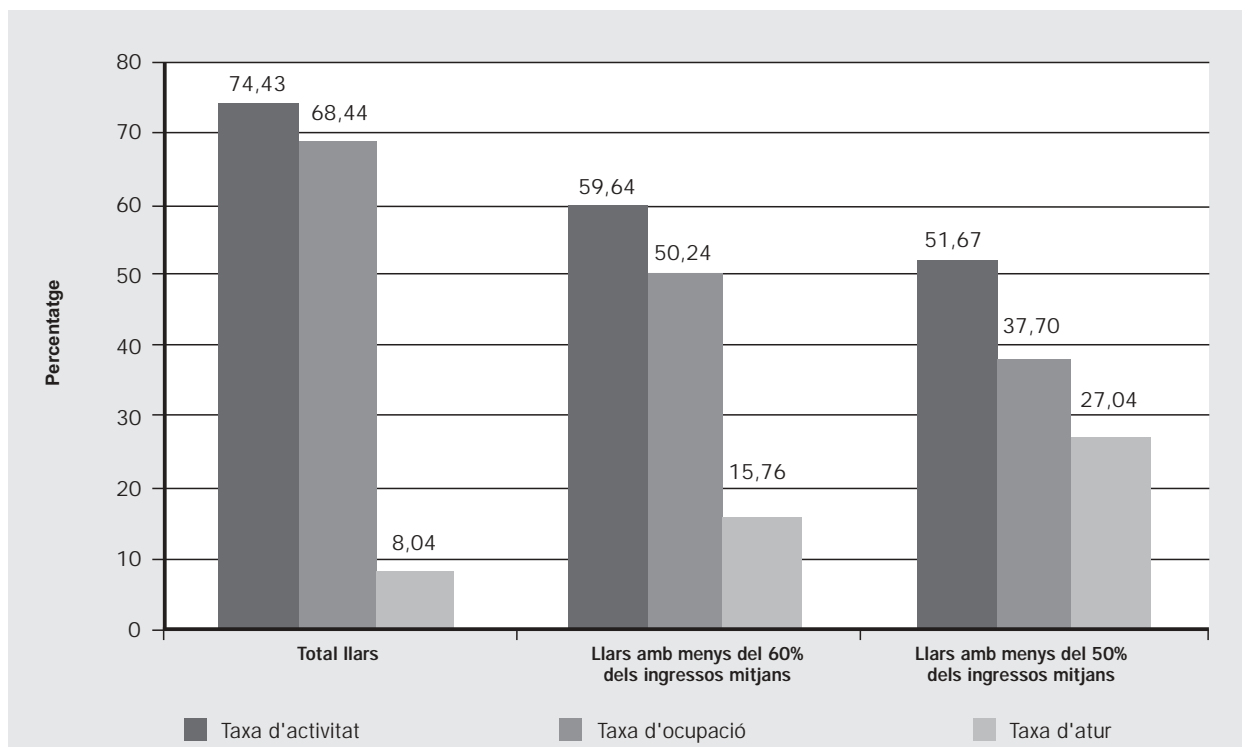
En comparar les dades de l'ERB per al conjunt de la província amb les de la Regió Metropolitana i les de la ciutat de Barcelona –dades que recull la taula 5–, s'observa que les taxes són força semblants a la Regió i la província, tot i que en aquesta hi ha unes *taxes d'activitat* i *d'ocupació* lleugerament majors i una menor *taxa d'atur* que a la Regió Metropolitana. També es veu que la ciutat de Barcelona és el territori on les taxes es mostren més diferents. En concret, amb unes *taxes d'activitat* i *d'ocupació* menors i una *taxa d'atur* que és pràcticament un punt més gran que les dels altres dos territoris.

L'evolució de les taxes a la ciutat de Barcelona i la Regió Metropolitana els darrers anys (1995-2000) mostra un comportament altament positiu donat que s'han incrementat força les *taxes d'activitat* i *ocupació* i ha minvat de manera molt considerable la proporció de població que, volent treballar, no pot i, per tant, està en situació d'atur.

La comparació de les *taxes d'activitat*, *ocupació* i *atur* del conjunt de residents a cada territori –recollides a la taula 5– amb les dels residents que ingressen menys del 60% –taula 6– o menys del 50% –taula 7– dels ingressos mitjans mostren que les *taxes d'activitat* (persones que treballen o cerquen treball) són considerablement menors entre els que ingressen menys del 60% de la mitjana a la comunitat i, sobretot, entre els que ingressen menys del 50%, que quan es considera tota la població. Així es palesa que l'any 2000 tant a la ciutat de Barcelona com a la Regió o a la província de Barcelona, pràcticament tres de cada quatre persones eren actives, ho eren prop del 60% de les persones residents en llars amb uns ingressos inferiors al 60% de la renda mitjana, i al voltant del 52% de les persones que vivien en llars amb menys del 50% dels ingressos mitjans.

També es verifica que en aquestes llars amb menors ingressos el percentatge de població ocupada és també considerablement menor que en el conjunt de la comunitat. Així, la *taxa d'ocupació* que supera el 50% l'any 1995 i arriba pràcticament al 70% l'any 2000 en els diferents territoris en considerar tota la població, és infe-

Figura 5 Taxes d'activitat, ocupació i atur a la província de Barcelona (2000)

Taula 5 Taxes d'activitat, ocupació i atur. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

TAXES	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Taxa d'activitat	65,97	65,51	73,01	74,12	74,43	10,67	13,14
BASE	1.659	4.357	1.503	4.522	4.900		
Taxa d'ocupació	53,36	52,35	66,51	68,01	68,44	24,64	29,91
BASE	1.659	4.357	1.502	4.523	4.900		
Taxa d'atur	19,11	20,08	8,90	8,25	8,04	-53,43	-58,91
BASE	1.094	2.854	1.097	3.352	3.647		

rior al 29% l'any 1995 i al 52% l'any 2000 en considerar les llars amb uns ingressos menors que el 60% de la mitjana, i no arriba al 25% l'any 1995 ni al 41% l'any 2000 en les que tenen uns ingressos menors del 50% dels ingressos mitjans generals.

Aquestes dades donen suport a la hipòtesi que els col·lectius amb menors recursos econòmics són en bona mesura els que també presenten majors dificultats d'inserció laboral²⁵.

²⁵ Què causa què?, és la pregunta que quedaria pendent de desvetllar, tot i que cal apuntar que la resposta no tindria una única direccionalitat, atès que si bé és cert que les llars amb majors dificultats d'inserció laboral també tenen més dificultats per assolir un mínim nivell de recursos econòmics, també ho és que les que tenen un menor nivell de recursos econòmics també solen tenir més dificultats d'inserció laboral –ja que corresponen a llars amb altres problemàtiques addicionals que les fan menys fàcilment inseribles en societat i menys capaces d'obtenir i mantenir un lloc de treball.

També ho corroboren les dades referents a les taxes d'atur, que mostren que mentre que les taxes eren properes al 20% l'any 1995 i el 8% l'any 2000 per al conjunt de la població activa d'entre 18 i 64 anys d'edat, són considerablement més grans quan es consideren solament les llars amb nivells d'ingressos menors: superen el 44% l'any 1995 i són properes al 16% l'any 2000 per a llars amb menys del 60% dels ingressos mitjans, i superen el 54% l'any 1995 i el 24% l'any 2000, per a les llars amb uns ingressos inferiors al 50% dels ingressos mitjans.

Analitzant les característiques d'aquestes llars i la manera com s'estima la taxa, cal tenir també en compte que aquestes taxes és molt probable que estiguin subestimant la proporció total de gent que no està ocupada en el mercat de treball formal i voldria estar-ho. Això vindria explicat, d'una banda, perquè la taxa d'atur calcula la proporció de persones que cerquen feina i no en tenen sobre el total de persones de cada col·lectiu, i per això no té en compte les que estant capacitades per tre-

Taula 6 Taxes d'activitat, ocupació i atur dels individus que viuen en llars amb menys del 60% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS AMB INGRESSOS INFERIORS AL 60% DELS INGRESSOS MITJANS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Taxa d'activitat	50,99	51,04	62,29	59,73	59,64	22,16	17,03
BASE	281	825	307	1.034	1.103		
Taxa d'ocupació	26,63	28,57	51,98	50,03	50,24	95,19	75,11
BASE	281	825	307	1.034	1.103		
Taxa d'atur	47,77	44,02	16,55	16,23	15,76	-65,35	-63,13
BASE	143	421	191	618	658		

Taula 7 Taxes d'activitat, ocupació i atur dels individus que viuen en llars amb menys del 50% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS AMB INGRESSOS INFERIORS AL 50% DELS INGRESSOS MITJANS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Taxa d'activitat	54,17	50,25	52,98	52,21	51,67	-2,20	3,90
BASE	92	255	116	304	324		
Taxa d'ocupació	24,20	22,80	40,05	37,56	37,70	65,50	64,74
BASE	92	255	116	304	324		
Taxa d'atur	55,34	54,64	24,40	28,06	27,04	-55,91	-48,65
BASE	50	128	62	159	167		

ballar, no tenen ocupació en el mercat de treball formal però tampoc no en busquen. Aquesta manca d'interès en la recerca de feina pot estar condicionada per les pròpies capacitats dels individus com també pel fet que en les llars amb menors ingressos econòmics solen existir simultàniament altres problemàtiques a banda de l'exclusió en el treball –delinqüència, drogues, problemes de salut, problemes d'integració social, baix nivell educatiu, poca experiència laboral, poca formació professional, etc.– que poden dificultar la inserció laboral dels seus membres. Dificultats que, portades a l'extrem, poden fins i tot limitar la seva capacitat o la seva voluntat d'oferir-se com a demandants de treball o, concretament, de fer-ho en el mercat de treball formal.

Per tant, en la mesura que aquestes persones no s'oferixen com a demandants de treball i no cerquen feina, no serien considerades com a actives, sinó com a persones inactives i, per això, minvaria la taxa d'atur a favor d'un increment de la taxa d'inactivitat, que és efectivament molt elevada en aquests col·lectius²⁶.

Una altra dada que cal tenir molt en compte en analitzar l'exclusió en el treball és que tot i que la majoria de llars tenen algun membre ocupat, hi ha prop d'una quarta part de les llars de la ciutat de Barcelona, i del 20% de les llars del conjunt de la Regió Metropolitana i de la província, on no hi ha cap ocupat. Aquesta dada és rellevant, com s'ha exposat prèviament, en la mesura que la

protecció de l'Estat de benestar espanyol i català és limitada i, sovint, l'accés de les llars als béns i serveis que requereixen queda molt condicionat per la vinculació dels seus membres amb el mercat de treball formal.

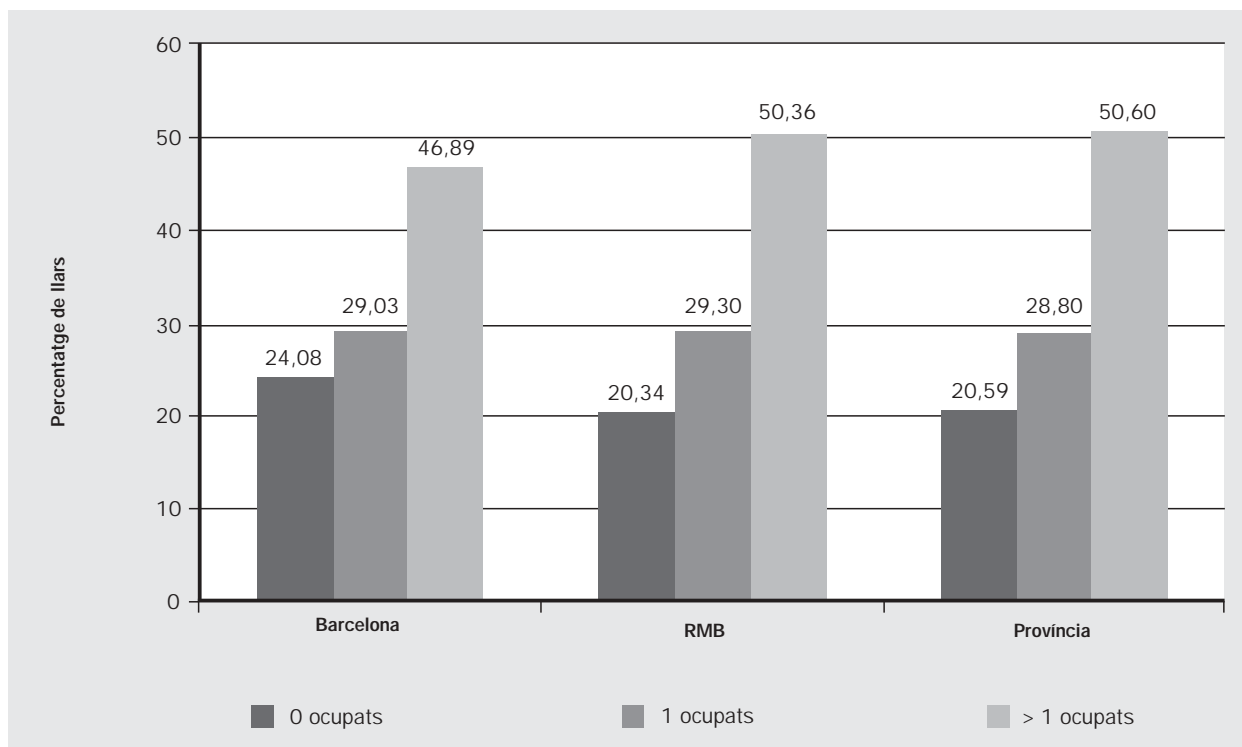
En aquest sentit, la major proporció de llars on no hi ha cap membre ocupat a la ciutat de Barcelona indicaria un major risc de pobresa i exclusió social en aquest territori que en el conjunt de la Regió Metropolitana i/o la província. Cal tenir en compte, però, la creixent importància de la gestió de benestar a escala local i, per tant, que existeix la possibilitat que les mesures d'ajuda i les xarxes de suport existents –tant formals com informals– difereixin en uns i altres territoris i, per tant, aquest major risc es pugui compensar i no signifiqui realment un volum més gran de pobres a la capital.

Un element encoratjador és que les dades evolutives mostren que la proporció de llars sense cap ocupat ha tendit a disminuir al llarg dels darrers cinc anys tant a la ciutat de Barcelona com al conjunt de la Regió Metropolitana. També destaca el decreixement del pes relatiu de les llars on solament hi ha un ocupat, fet que constata l'evolució des d'un model on un únic membre sosté econòmicament la llar, a un altre on són diversos els proveïdors de renda.

En comparar els resultats sobre el nombre d'ocupats al conjunt de llars de cadascun d'aquests territoris (taula 8) amb els resultats en considerar solament els nuclis amb un nivell d'ingressos inferiors al 60% o al 50% dels ingressos mitjans (taules 9 i 10, respectivament), s'observen diferències que permeten afirmar que entre les llars

²⁶ Les taxes d'activitat i inactivitat són inverses; per tant, el lector pot conèixer les taxes d'inactivitat corresponents a aquests col·lectius fent un càlcul senzill: taxa d'inactivitat (en %) = 100 - taxa d'activitat.

Figura 6 Proporció de llars segons el volum d'ocupats. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

amb menor volum d'ingressos és considerablement major la proporció d'aquelles on no treballa ningú i, per tant, que hi ha relació entre pobresa econòmica i exclusió en el treball.

Una altra anàlisi que permeten fer les dades de l'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona és la de l'activi-

tat que fan les persones d'entre 18 i 64 anys d'edat. En concret, en la nostra anàlisi de situacions de pobresa i exclusió, interessa saber si les persones que tenen edat de treballar, *treballen, estudien, treballen i estudien o ni treballen ni estudien.*

Les dades mostren que pràcticament la meitat dels entrevistats en edat laboral *treballaven* l'any 1995, i entre

Taula 8 Nombre d'ocupats a les llars amb adults en edat de treballar. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

SITUACIÓ LABORAL EN LLARS AMB ADULTS EN EDAT DE TREBALLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
0 ocupats	25,80	22,73	24,08	20,34	20,59	-6,67	-10,51
1 ocupats	37,52	37,87	29,03	29,30	28,80	-22,63	-22,63
2 ocupats	27,11	27,56	32,33	34,16	34,20	19,25	23,95
3 ocupats	7,11	8,80	10,07	11,08	11,14	41,63	25,91
4 o més ocupats	2,42	3,03	4,49	5,12	5,26	85,54	68,98
BASE	2.107	5.263	2.033	5.742	6.249		

Taula 9 Nombre d'ocupats a les llars amb adults en edat de treballar i amb uns ingressos inferiors al 60% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS ON VIUEN PERSONES EN EDAT DE TREBALLAR I AMB RENDA MITJANA < 60%	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
0 ocupats	61,71	55,56	55,26	48,44	49,30	-10,45	-12,81
1 ocupats	30,13	32,96	30,19	33,81	33,21	0,20	2,58
2 o més ocupats	8,15	11,48	14,55	17,75	17,50	78,53	54,62
BASE	507	1.301	611	1.810	1.967		

Taula 10 Nombre d'ocupats a les llars amb adults en edat de treballar i amb uns ingressos inferiors al 50% dels ingressos mitjans a Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS ON VIUEN PERSONES EN EDAT DE TREBALLAR I AMB RENDA MITJANA < 50%	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
0 ocupats	77,51	74,01	69,87	70,57	71,11	-9,86	-4,65
1 ocupats	18,63	20,38	23,74	22,54	21,94	27,43	10,60
2 o més ocupats	3,86	5,61	6,40	6,88	6,96	65,80	22,64
BASE	201	486	291	750	810		

sis i set de cada deu ho feien l'any 2000; i que entre el 3% i el 4% *treballaven i estudiaven* en aquests anys. Això també voldria dir que una proporció important d'ells *no treballava* –és a dir, estava exclosa de l'esfera productiva; si més no, de l'esfera productiva *formal*– tot i estar en edat de fer-ho.

Una part d'aquests exclosos estava *estudiant*, però el que és més preocupant és que hi ha una proporció important que *ni treballava ni estudiava*. Aquesta proporció era de més del 37% l'any 1995, i de prop d'un de cada quatre l'any 2000.

La lectura positiva de les dades permet afirmar que aquesta proporció s'ha reduït considerablement els darrers cinc anys, a l'hora que ha augmentat la proporció dels que treballen.

La lectura negativa mostra, per contra, una davallada de la proporció d'aquells que tenint entre 18 i 64 anys d'edat –i, per tant, susceptibles teòricament d'inserir-se laboralment– estan estudiant. Aquest fet és altament negatiu en una societat competitiva com l'actual i en què el capital cultural és indispensable no tan sols per assegurar la integració laboral en el present, sinó també en el futur immediat.

El *nivell educatiu* és un condicionador clau a l'hora d'explicar el tipus de treball al que es té accés. En aquest sentit es vol fer una reflexió important: el treball té cada vegada una importància major per explicar la inserció sociolaboral de les persones, però, alhora, el procés de canvi contextual que les societats occidentals han viscut durant els darrers anys ha comportat que, a diferència del que podia succeir en el passat, avui en dia la inte-

gració laboral no garanteix necessàriament evitar les situacions de pobresa i exclusió social. En concret, perquè existeixen ocupacions reconegudes socialment i que porten aparellats nombrosos drets i bones remuneracions, però també un creixent nombre de professionals que malgrat ser-ho tenen pocs drets garantits i sovint accedeixen a un nivell salarial que difícilment permet de viure amb dignitat, en especial, si en depenen tots els membres d'una llar.

Per tant, cal fer una crida no només per tal que es garanteixi la possibilitat i el dret de tothom al treball, sinó també perquè quedi garantit que tot treball permeti accedir al mínim nivell de recursos i titularitats que es consideri necessari per poder viure dignament en cada comunitat.

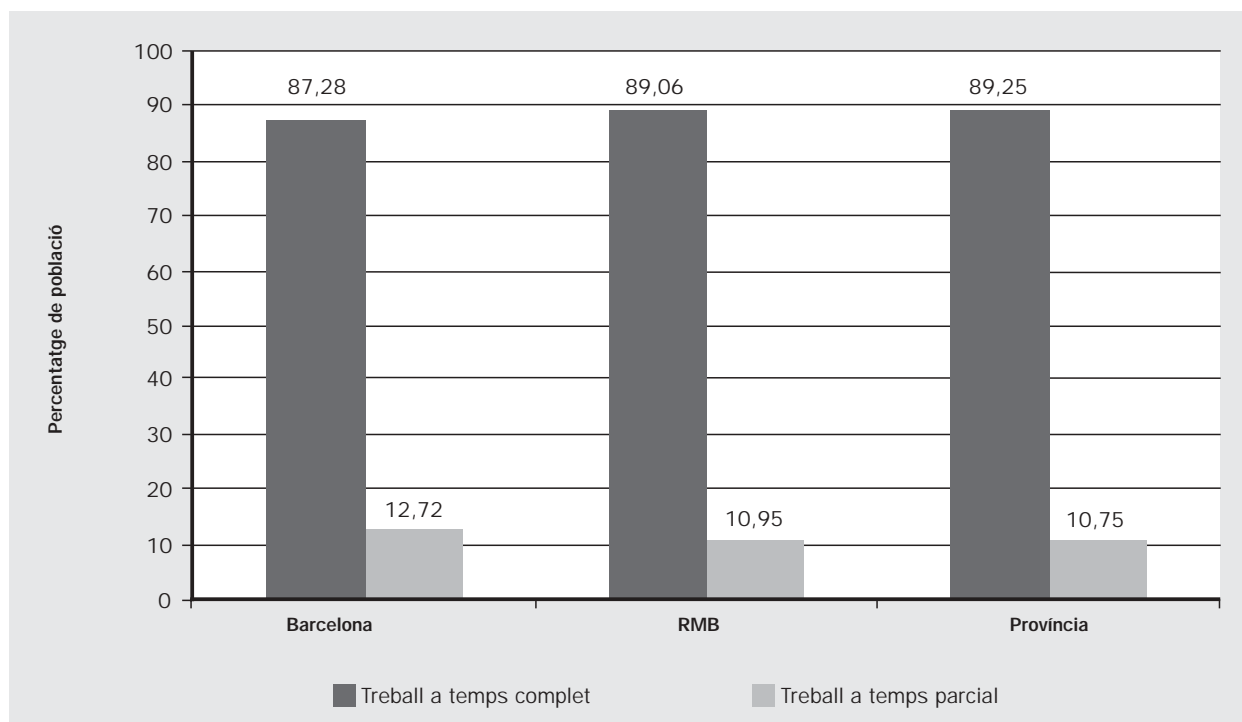
En aquest sentit pren rellevància la distinció entre *treball a jornada completa* i *treball a temps parcial*. Les persones que treballen a temps parcial són considerades ocupades. Per això, el fet que existeixi un nombre creixent d'ocupacions a temps parcial pot suposar que hi hagi un important augment de les persones amb capacitat i possibilitat d'accedir al treball (i amb ell, un augment de les taxes d'activitat i d'ocupació) i, conseqüentment, una reducció dels exclosos en l'esfera laboral (i, així, de la taxa d'atur).

Tanmateix, de cara a parlar de la relació entre la inserció laboral i la major o menor probabilitat de sofrir pobresa o exclusió és important considerar, per exemple, si les noves ocupacions (parcials) s'estan sumant a les ja existents amb anterioritat o bé les estan desplaçant. També cal considerar si els que les ocupen ho fan voluntàriament o bé com a conseqüència d'una manca d'alternatives. Finalment, si allò que pot veure's com a positiu en de-

Taula 11 Què fan els entrevistats en edat de treballar? Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

SITUACIÓ LABORAL ENTREVISTATS EN EDAT DE TREBALLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Treballen	49,10	49,18	62,61	64,88	65,30	27,52	31,92
Estudien	9,41	8,67	8,52	6,11	6,01	-9,46	-29,53
Treballen i estudien	4,26	3,17	3,89	3,13	3,14	-8,69	-1,26
No treballen ni estudien	37,23	38,98	24,97	25,88	25,55	-32,93	-33,61
BASE	1.659	4.357	1.503	4.523	4.900		

Figura 7 Tipus d'ocupació. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

Taula 12 Tipus de feina dels ocupats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

TIPUS D'OCUPACIÓ	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Total d'ocupats a temps complet	81,74	83,31	87,28	89,05	89,25	6,78	6,89
Total d'ocupats a temps parcial	18,26	16,69	12,72	10,95	10,75	-30,34	-34,39
BASE	897	2.299	1.009	3.084	3.364		

terminats moments de les trajectòries laborals dels individus –sobretot quan cerquen feina per primera vegada, quan han de compaginar-la amb altres responsabilitats o obligacions familiars, o quan volen simultanejar estudis i treball– pot esdevenir absolutament perjudicial en perpetuar-se en el temps i limitar, finalment, l'accés d'aquells que hi han quedat atrapats en provisions i titularitats que poden no garantir-los un nivell de vida digne.

En concret, les dades que recull la figura 7 mostren que la proporció de persones ocupades a temps parcial –és a dir, desocupades parcialment– és força similar a la Regió Metropolitana i al conjunt de la província de Barcelona (10,95% i 10,75%, respectivament) i sensiblement més gran a la seva capital (12,72%). Per tant, que la flexibilitat de la jornada laboral s'ha donat en major mesura al gran nucli urbà que al conjunt de la conurbació barcelonina, amb les possibles connotacions tant positives com negatives que s'ha apuntat que aquesta evolució pot comportar.

Tot i això, en comparar longitudinalment les proporcions de persones desocupades parcialment, s'observa que

aquestes han tendit a minvar durant els darrers cinc anys. En concret, i com recullen les dades de la taula 12, superaven el 18% a la ciutat de Barcelona i el 16% a la Regió Metropolitana durant l'any 1995, però són poc menys del 13% i de l'11% l'any 2000 en aquests mateixos territoris.

La província de Barcelona ha estat el territori on l'any 2000 la proporció d'ocupats a temps parcial ha estat menor (10,75%).

Les taules 13 i 14 recullen aquestes mateixes dades desglossades segons el nombre d'ocupats a temps complet o a temps parcial a cada llar, i mostren que les majors proporcions corresponen als entrevistats que viuen en llars on hi ha una sola persona o com a màxim dues que treballen a temps complet. També, que ha augmentat la proporció de llars on treballen dues o més persones a temps complet.

Per això, i atès que les dades de l'ERB permeten evidenciar que, en general, en la mesura que el nombre d'ocupats que hi ha en una llar és major també creix el seu ni-

Taula 13 Proporció d'ocupats a temps complet i a temps parcial segons el volum d'ocupats a les llars. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

OCUPATS A TEMPS COMPLET SEGONS EL VOLUM D'OCUPACIÓ A LA LLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
1	30,55	29,96	25,18	23,77	23,33	-17,58	-20,66
2	38,06	37,12	43,25	44,09	44,26	13,64	18,78
Més de 2	13,14	16,24	18,85	21,20	21,66	43,46	30,54
Total d'ocupats a temps complet	81,74	83,31	87,28	89,05	89,25	6,78	6,89
BASE	897	2.299	1.009	3.084	3.364		

OCUPATS A TEMPS PARCIAL SEGONS EL VOLUM D'OCUPACIÓ A LA LLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
1	5,90	4,02	2,60	1,84	1,78	-55,93	-54,23
2	8,82	8,42	6,53	5,73	5,63	-25,96	-31,95
Més de 2	3,54	4,25	3,59	3,38	3,34	1,41	-20,47
Total d'ocupats a temps parcial	18,26	16,69	12,72	10,95	10,75	-30,34	-34,39
BASE	897	2.299	1.009	3.084	3.364		

Taula 14 Ingressos mitjans de les llars segons el volum d'ocupats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

INGRESSOS MITJANS A LA LLAR SEGONS LA SITUACIÓ LABORAL	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No treballa ningú	1.491.417	1.420.431	1.791.570	1.714.807	1.721.300	20,13	20,72
BASE	475	1.052	407	1.021	1.132	-14,32	-2,95
Treballa un o més membres	3.174.334	2.801.068	4.179.877	3.829.728	3.832.573	31,68	36,72
BASE	1.063	2.764	988	3.138	3.416	-7,06	13,53
Treballen tots els membres	3.366.768	3.222.715	4.264.267	4.049.715	4.052.769	26,66	25,66
BASE	108	228	218	616	676		

vell d'ingressos mitjans²⁷, pot parlar-se d'una disminució del risc de pobresa econòmica durant els darrers cinc anys.

Cal tenir en compte, però, que els diferents ingressos percebuts a cada llar solen tenir un volum desigual i, per això, pot parlar-se com a mínim de l'existència d'un de principal. També, que la relació entre el volum d'ocupació i el nivell de recursos econòmics de què es disposa en una llar és especialment fort i condicionant en el cas de l'ocupat principal²⁸.

Del nivell d'ingressos mitjans anual a les llars i de la relativitat amb què cal considerar les dades, se n'ha parlat en el primer apartat d'aquest informe. En concret, s'ha vist que aquest era de 2.700.805 pessetes per a la ciutat de Barcelona, de 2.465.466 pessetes a la Regió Metropolitana l'any 1995, i de 3.588.384 a la ciutat de Bar-

celona, 3.405.987 a la Regió i 3.403.683 pessetes a la província l'any 2000.

En analitzar ara la distribució d'aquest nivell d'ingressos segons el volum d'ocupats, s'evidencia que la major quantitat d'ingressos de les llars de la ciutat de Barcelona en relació amb les de la Regió i la província és independent del seu volum d'ocupats. També es palesa que hi ha més semblança en els ingressos mitjans de les llars de la Regió Metropolitana i la província amb un mateix volum d'ocupats (la mitjana de les de la província és sensiblement més gran que la de les ubicades a la Regió) que respecte els de la ciutat de Barcelona, que són considerablement majors en les diferents situacions i anys considerats.

També es vol indicar que hi ha un seguit de llars que ingressen considerablement menys que les altres. En concret, per determinar les llars en què el nivell d'ingressos pot arribar a ser exclouent –és a dir, no permet d'adquirir allò que la pròpia comunitat entén com a necessari– s'ha considerat rellevant estimar el volum de les que perceben uns ingressos inferiors a dues terceres parts del que ingressen com a mitjana les persones ocupades a temps complet.

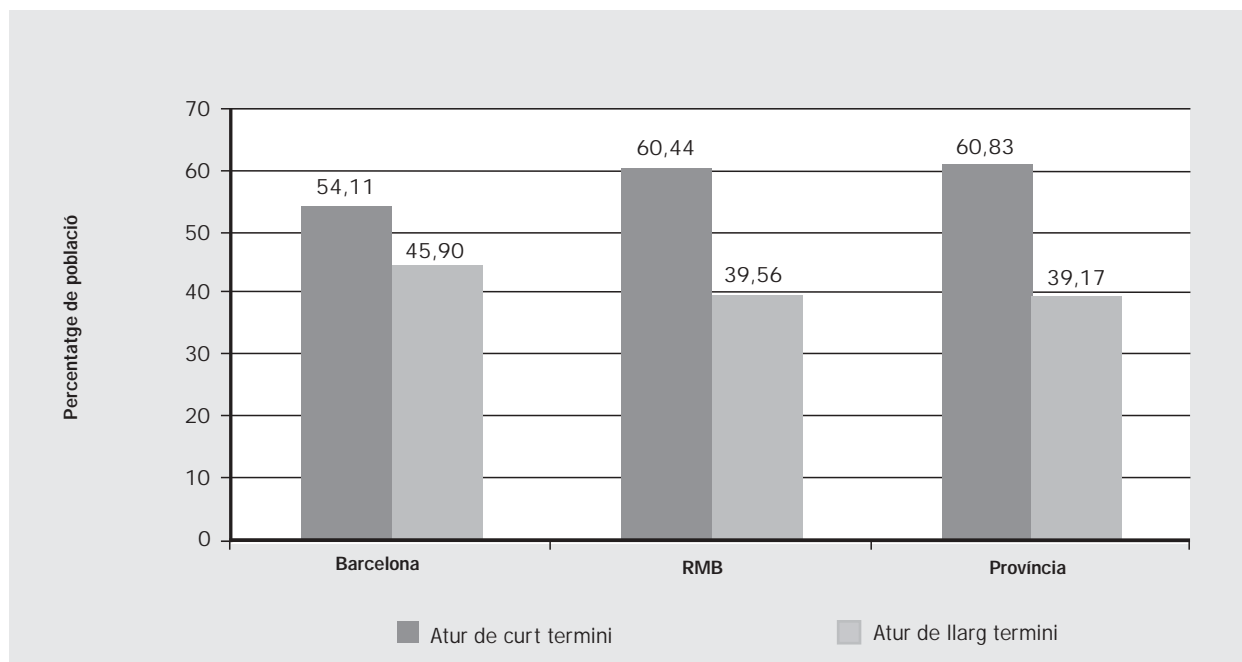
²⁷ Principalment si es tracta d'ocupacions a temps complet.

²⁸ Atès que s'ha mencionat la diferent importància dels ingressos que es perceben a la llar, s'entendrà com a *ocupat principal* aquell que obté una major remuneració del fruit del seu treball.

Taula 15 Llars on s'ingressen menys de 2/3 parts del que reben com a mitjana els ocupats a temps complet. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS AMB INGRESSOS < 2/3 DELS INGRESSOS MITJANS DELS OCUPATS A TEMPS COMPLET	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Llars	29,34	33,58	25,57	30,90	31,02	-12,85	-7,98
BASE	897	2.299	1.016	3.095	3.374		
Ingressos mitjans anuals	1.444.847	1.286.177	1.741.114	1.524.850	1.520.818	20,51	18,56
BASE	646	1.723	818	2.544	2.791		

Figura 8 Tipus d'atur. Barcelona, Regió i província (2000)

La taula 15 recull aquestes dades i mostra que en les llars a les quals es refereix, la mitjana d'ingressos obtinguts és considerablement menor que en les del conjunt de cada comunitat²⁹. Això evidencia, per tant, les majors dificultats econòmiques que, en igualtat d'altres condicionants, tindran els seus residents per aconseguir satisfer les seves necessitats vitals. També s'observa a la taula que la proporció de llars que es troben en aquesta situació no és gens menyspreable, ja que superen el 25% de les llars de la ciutat de Barcelona i el 30% de les del conjunt de la Regió Metropolitana i de la província.

Per completar aquesta aproximació a l'exclusió del treball es considera important, després d'haver tingut en compte la proporció de persones aturades, aproximar el lector a les seves trajectòries en l'exclusió. És en aquest sentit que pren rellevància l'anàlisi del diferent tipus d'a-

tur de cadascuna. La diferència que sol emprar-se és la que permet distingir entre les persones que porten menys d'un any en situació d'atur (*aturats de curt termini*) i les que han superat aquest llindar temporal (*aturats de llarg termini*).

La diferència entre ambdós tipus de col·lectius no rau només en el diferent temps que porten en atur, sinó que és qualitativament molt més rica atès el procés de desqualificació professional i desànim personal que sol comportar un allargament de la pròpia exclusió i que sol portar aparellades altres problemàtiques personals, socials i laborals més àmplies, més complexes a mesura que el temps d'exclusió va sent major.

En concret, les dades de l'*Enquesta* mostren que la majoria d'aturats fa menys d'un any que estan en aquesta situació, tot i que també és força important la d'aquells que fa més d'un any que estan aturats.

La proporció d'aturats de curt termini –és a dir, que fa menys d'un any que estan aturats– supera el 54% del

²⁹ Les dades referents al conjunt de la població s'han recollit a la taula 2, en el capítol de *Pobresa econòmica*.

Taula 16 Tipus d'atur dels aturats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

TIPUS D'ATUR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Aturats de curt termini	49,27	49,97	54,11	60,44	60,83	9,82	20,95
Aturats de llarg termini	50,73	50,03	45,90	39,56	39,17	-9,52	-20,93
BASE	191	523	93	259	275		

total d'aturats de la ciutat de Barcelona, i el 60% dels de la Regió Metropolitana i els de la província. Conseqüentment, per tant, la ciutat de Barcelona és el territori on hi ha una significativa major proporció de persones que fa més temps que estan excloses del mercat laboral.

Analitzant l'evolució d'aquestes dades al llarg dels darrers cinc anys es palesa que l'atur ha tendit a escurçar-se. Així, la proporció d'aturats que es troba en aquesta situació laboral des de fa menys de 12 mesos ha passat del 49,27% al 54,11% a la ciutat de Barcelona i del 49,97% al 60,44% a la Regió.

3

Exclusió en els recursos educatius

3

Exclusió en els recursos educatius

En una societat competitiva com l'actual, on la producció cada vegada està més especialitzada i tecnificada, el coneixement és poder. I no només això, sinó que la manca de coneixements adequats i la manca d'informació comporten exclusió a un termini més curt o més llarg. Aquesta exclusió, com s'ha vist, pot abastar l'esfera productiva, però també la de les relacions socials, de la sanitat, de l'oci, i moltes d'altres, totes elles necessàries per tal que les persones puguin sentir-se plenament realitzades i assolir un nivell de vida de dignitat³⁰.

Les dades de l'*Enquesta* mostren que tot i que el nivell educatiu de la població de la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la província de Barcelona ha anat augmentant, encara hi ha una proporció important de la gent en edat laboral amb una titulació no superior a ESO³¹ o a estudis que en són equivalents. Concretament, i com mostra la figura 9, s'observa que la proporció de població d'entre 18 i 64 anys³² que l'any 2000 no ha anat més enllà dels estudis obligatoris és del 36,14% a la ciutat de Barcelona, i de prop del 50% a la Regió Metropolitana i la província.

És positiu observar que quan es consideren únicament les persones d'entre 18 i 24 anys d'edat, les dades mostren que la proporció dels que disposen solament d'aquest nivell d'estudis és considerablement menor: el 15,19% a la ciutat de Barcelona i prop d'un de cada quatre a la Regió Metropolitana i la província. Àdhuc l'estudi de les dades al llarg del temps –que recull la taula 17–

³⁰ La relació entre educació i inserció sociolaboral es tracta amb més detall, entre altres, a l'apartat 4.7. de la tesi doctoral *Pobresa i rendes mínimes a la ciutat de Barcelona*, que s'ha esmentat amb anterioritat.

³¹ Amb les sigles ESO s'identifica l'Ensenyament Secundari Obligatori, que està pensat per a estudiants que hagin finalitzat els estudis de Primària i Secundària i, no havent repetit cap curs, tinguin entre 12 i 16 anys.

³² Tot i que, en general, la població en edat laboral seria legalment la compresa entre els 16 i els 65 anys d'edat, la població a la qual es fa referència és la susceptible de ser entrevistada, i l'*Enquesta de la Regió de Barcelona* entrevista únicament a persones majors d'edat. Per això, la població en edat laboral a la que es fa referència en aquest apartat es limitaria a la que té entre 18 i 64 anys d'edat.

mostra que el nivell d'instrucció del conjunt de la població en edat laboral ha augmentat durant els cinc darrers anys als tres territoris considerats.

Tot i aquesta lectura positiva, la taula també mostra que encara es manté una proporció important de persones que no han anat més enllà de l'Ensenyament Secundari Obligatori (proper al 15% a la ciutat de Barcelona i de més del 25% a la Regió Metropolitana i la província).

Cal, per tant, que la població prengui consciència –especialment la que té un major risc d'exclusió sociolaboral– de la necessitat d'assolir un nivell d'instrucció i de professionalitat³³ al més elevat possible, per tal d'afavorir un augment de les seves capacitats i, amb ell, una disminució del risc de pobresa i d'exclusió. Cal també que els ciutadans siguin conscients de la importància que aquests coneixements estiguin constantment actualitzats. És a dir, de la importància clau que té la formació contínua per tal de garantir l'adaptació constant dels coneixements i les habilitats personals a les que en cada moment necessiti i demani el mercat.

En aquest sentit sembla preocupant que –com mostren les dades de la figura 10 i la taula 18– una immensa majoria de la població jove i en edat laboral que ha assolit com a màxim un nivell d'estudis d'ESO o equivalent declari que ja no estudia, i que una part també considerablement important declari que ni estudia ni treballa. És a dir, que es tracta d'una població que no només està exclosa del mercat laboral en el present, sinó que, atenent a la seva conducta, està probablement forjant trajectòries vitals dins l'exclusió, i de reproducció i foment dels cercles de pobresa i exclusió sociolaboral. Una lectura positiva de les dades permet destacar que la proporció de població amb aquestes característiques és menor en considerar solament les persones d'entre 18 i 24 anys i, per tant, que va minvant. També és interessant observar que les diferències entre territoris són petites.

En analitzar l'evolució al llarg dels darrers cinc anys dels que, no tenint titulació superior a ESO o estudis equivalents, no estudien o no estudien ni treballen –dades recollides a la taula 18–, es constata que la seva proporció continua sent molt important i que aquesta importància és més accentuada entre el conjunt de la població en edat laboral que quan es considera solament la gent més jove.

³³ En referència a la necessitat no només d'una formació que permeti funcionar adequadament en societat, sinó també d'un nivell de coneixements adequat per desenvolupar tasques productives necessàries a la societat.

Figura 9 Població jove (18-24 anys) i en edat laboral (18-64 anys) amb estudis d'ESO o inferiors. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

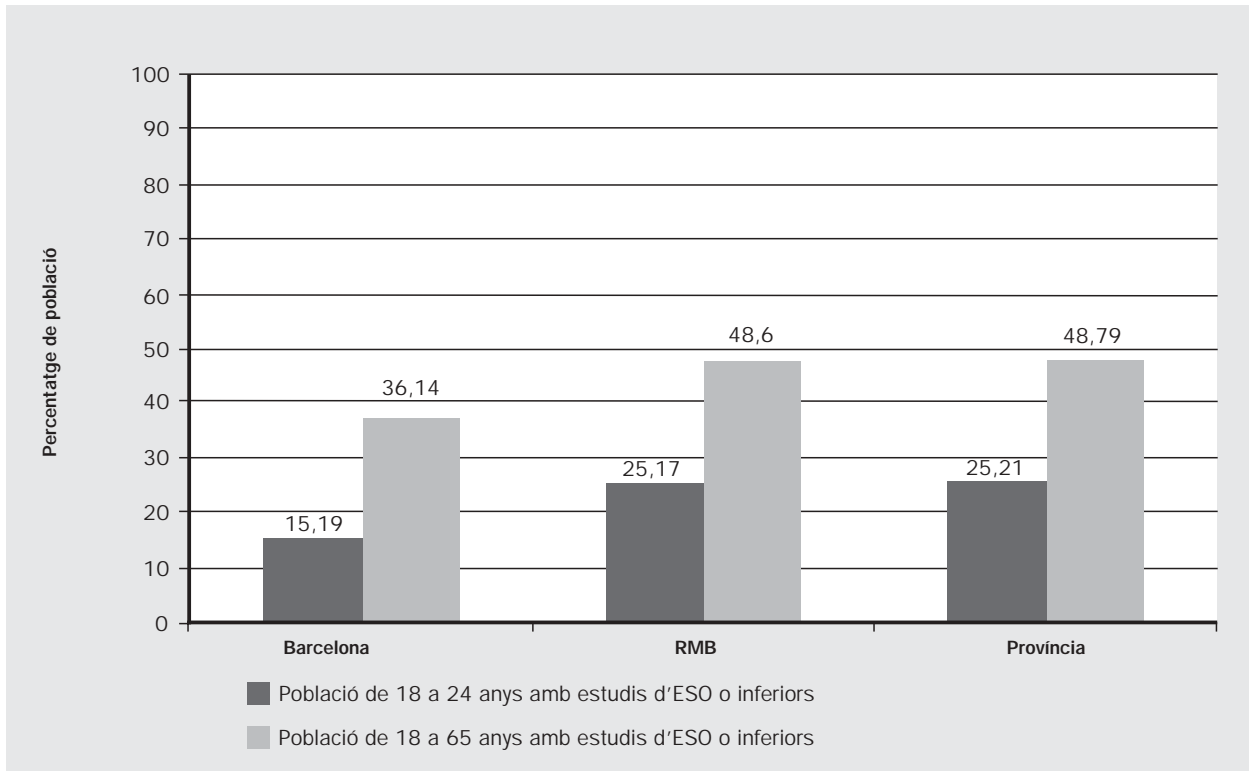
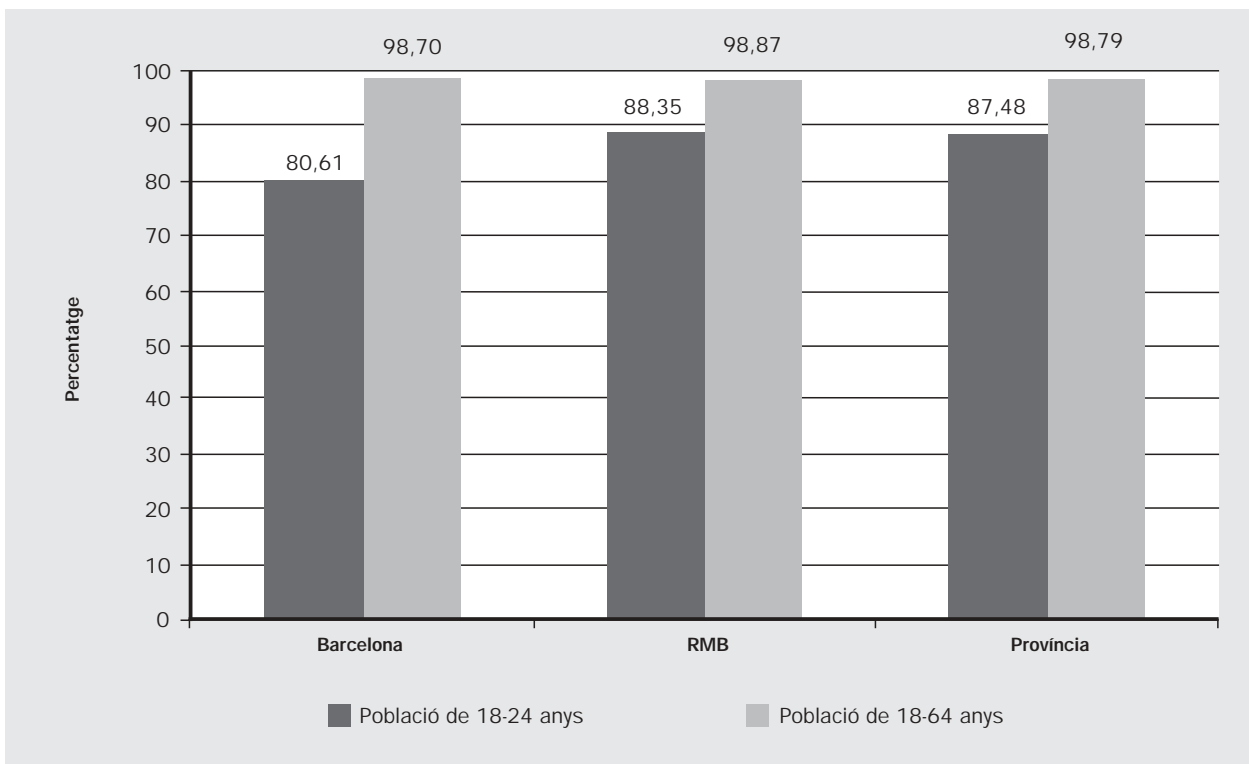

Figura 10 Població jove i en edat laboral amb estudis d'ESO o inferiors que no cursa formació. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

Taula 17 Nivell d'instrucció de la població jove (18-24 anys) i de la població en edat laboral (18-64 anys). Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

RECURSOS EDUCATIUS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Joves (18-24) amb titulació no superior a ESO o equivalent	15,18	28,35	15,19	25,17	25,21	0,07	-11,22
BASE	294	879	240	273	837		
Població (18-64) amb titulació no superior a ESO o equivalent	40,17	54,06	36,14	48,6	48,79	-10,03	-10,10
BASE	1.659	4.357	1.503	4.523	4.901		

Taula 18 Proporció de la població jove (18-24 anys) i de la població en edat laboral (18-64 anys) amb titulació no superior a ESO o equivalent que no estudia. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

POBLACIÓ JOVE (18 A 24 ANYS) AMB TITULACIÓ NO SUPERIOR A ESO O EQUIVALENT	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No estudien	90,95	88,05	80,61	88,35	87,48	-11,37	0,34
No estudien ni treballen	52,51	37,73	31,07	21,34	19,93	-40,83	-43,44
BASE	45	249	36	195	211		

POBLACIÓ DE EDAT LABORAL (18 a 64 ANYS) AMB TITULACIÓ NO SUPERIOR A ESO O EQUIVALENT	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No estudien	98,64	98,2	98,70	98,87	98,79	0,06	0,68
No estudien ni treballen	59,73	53,96	44,81	39,94	39,33	-24,98	-25,98
BASE	666	2.355	543	2.198	2.391		

4

Exclusió en l'habitatge

4

Exclusió en l'habitatge

Com s'ha comentat amb anterioritat, s'observa generalment una relació important entre les situacions de pobresa més profunda i el no accés a determinats béns o serveis de primera necessitat. Un dels béns bàsics dels que es troben privades moltes de les llars en una situació de pobresa més preocupant és l'habitatge. En d'altres, el problema no radica en el no accés, sinó en poder dur-ne a terme un manteniment adequat o en disposar-hi d'un equipament suficient per viure segons els estàndards establerts en la pròpia comunitat.

L'ERB permet aproximar el lector a algunes d'aquestes privacions en l'habitatge, i aquest apartat es dedica a analitzar les dades que poden obtenir-se mitjançant l'*Enquesta*.

Aquesta anàlisi permet, per exemple, conèixer la proporció de llars que no disposen de determinats serveis que poden considerar-se bàsics en aquesta comunitat com ara tenir aigua calenta; sanitaris o sanitaris *dins de casa*; dutxa o bany, i calefacció o algun sistema de calefacció centralitzat³⁴.

Considerant les dades sobre aquestes qüestions que ha recollit l'*Enquesta* de l'any 2000 per al conjunt de la província de Barcelona –i que recull la figura 11–, s'evidencia que, tot i que la majoria de llars ja disposen d'aquests serveis que es consideren bàsics en l'actualitat, encara hi ha prop del 2% d'habitatges que no disposen de sanitaris dins de la casa, més de l'1% que no té aigua calenta i prop de l'1% que no disposa de vàter dins de l'habitatge.

D'altra banda, la comparació de les proporcions d'habitatges on manquen aquests serveis per territoris –que recull la taula 19– desvetlla més precarietat dels habitatges ubicats a la ciutat de Barcelona respecte els del conjunt de la Regió Metropolitana o els de la província. El

³⁴ Es considera que la llar disposa de calefacció sempre que hi hagi qualsevol sistema que permeti evitar la davallada de la temperatura a voluntat dels seus habitants. Per tant, en disposaran les llars on hi hagi, per exemple, qualsevol tipus d'aparell calefactor. En canvi, aquestes llars no disposarien de calefacció centralitzada en el sentit que no hi hauria cap sistema centralitzat o de control únic de la temperatura, bé dins de la pròpia llar o compartit amb els restants membres de la comunitat on s'ubiqui l'habitatge.

contrast de les dades al llarg del temps mostra que, com és desitjable, les condicions dels habitatges han anat millorant al llarg dels darrers cinc anys, ja que han minvat les proporcions d'habitatges amb aquest tipus de privacions als diferents territoris analitzats.

Les dades de l'ERB també permeten conèixer quines són les principals mancances que els entrevistats consideren que tenen els habitatges on resideixen. Així, i com mostra la figura 12, l'any 2000 el 40,46% dels entrevistats de la província consideren que els seus habitatges no tenen cap inconvenient.

Pel que fa als inconvenients més citats destaca, per la seva importància relativa, la proporció d'entrevistats que opinen que en el seu habitatge manca espai (14,17%). És important també la proporció dels que hi troben a faltar l'ascensor (8,77%) i dels que es queixen d'un mal aïllament o bé tèrmic (4,83% parlen d'humitats o de fred) o bé acústic (el 6,34% es queixa del soroll del carrer i el 3,93% del soroll dels veïns). Són també considerables les proporcions de persones que consideren que hi ha manca de llum (4,61%) o que critiquen els acabats de l'habitatge per considerar-los deficients (3,39%).

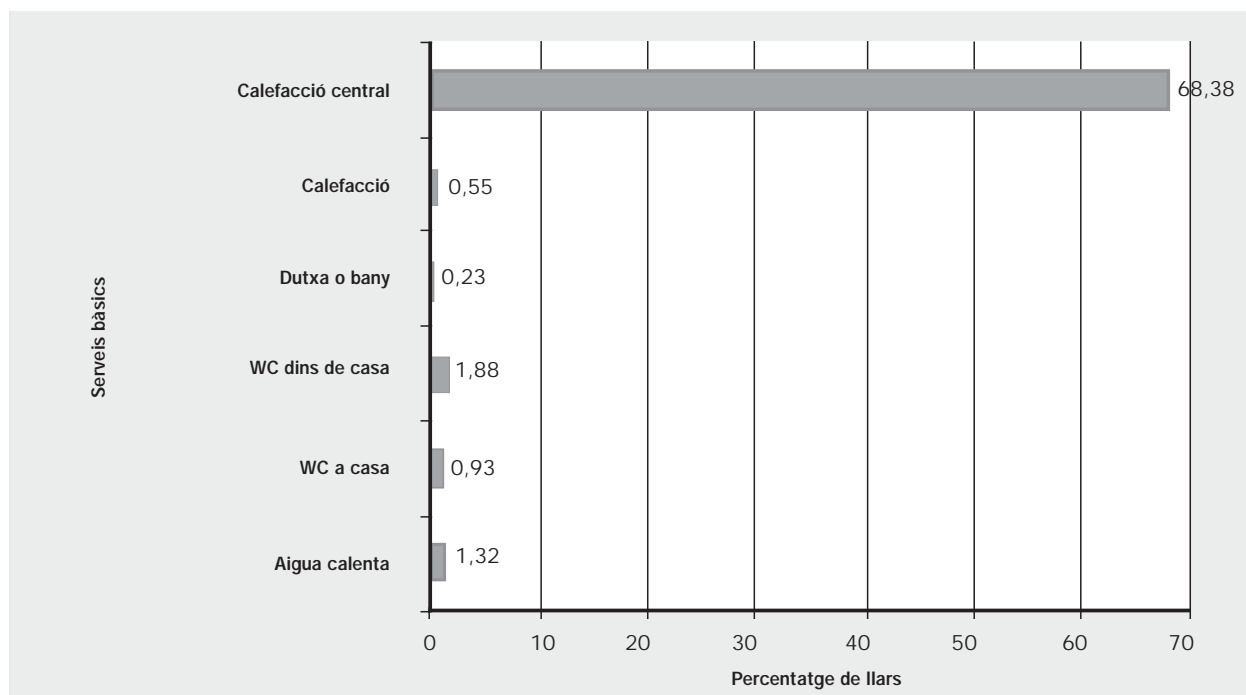
A banda d'aquests, hi ha un seguit d'inconvenients que han mencionat entre l'1% i el 3% dels entrevistats i que fan referència a la insuficiència del bany o bé al fet que aquest està fora de la casa (2,01%) –això parla de l'antiguitat de l'habitatge–, la manca de terrassa (1,60%), que no hi ha pati o balcó (1,59%), a una mala distribució (1,55%), o es queixen de les escales (1,16%).

La resta d'inconvenients referents al propi habitatge han estat citats amb una freqüència menor. Entre ells, els entrevistats s'han queixat que hi fa massa calor, que hi manquen serveis –com el gas o la calefacció– i equipaments –com l'aparcament–, o que no agrada la situació que tenen dins l'entorn o estan massa aïllats. Els inconvenients menys citats han estat considerar que el propi habitatge és massa gran o que té al·luminosi.

És també interessant comparar les distribucions de mancances als diferents territoris considerats i la seva evolució al llarg del temps. La taula 20 recull aquestes dades.

A escala territorial permet observar que les distribucions de mancances són bastant similars entre la Regió Metropolitana i la província, i més diferents a la ciutat de Barcelona. En concret, s'evidencia que dels set inconvenients principals dels habitatges l'any 2000, els tres més citats han estat arreu la manca d'espai, la manca d'ascensor i el soroll del carrer. A la ciutat de Barcelona, els segueixen, per ordre d'importància relativa, la manca de llum, els acabats deficients, la humitat o el fred, i la insuficiència de bany o que aquest estigui fora de la casa.

Figura 11 Proporció de llars on manquen determinats serveis o equipaments bàsics. Província de Barcelona (2000)

A la Regió Metropolitana i la província, en canvi, les altres quatre problemàtiques més citades han estat, per ordre, la humitat o el fred, la manca de llum, el soroll dels veïns i la deficiència dels acabats.

Considerant la totalitat d'inconvenients citats, cal afirmar que els residents a la ciutat de Barcelona consideren en major mesura que el conjunt de residents a la Regió Metropolitana o la província que els habitatges on resideixen presenten inconvenients de manca d'espai, de soroll del carrer, de manca de llum, d'acabats deficients, d'insuficiència de banys o que aquests estan fora de casa, d'antiguitat, de manca de terrassa o balcó, de massa calor, de mala distribució, de situació dins l'entorn o d'al·luminosi, i es queixen menys que ells de la majoria dels restants tipus de problemes que s'han men-

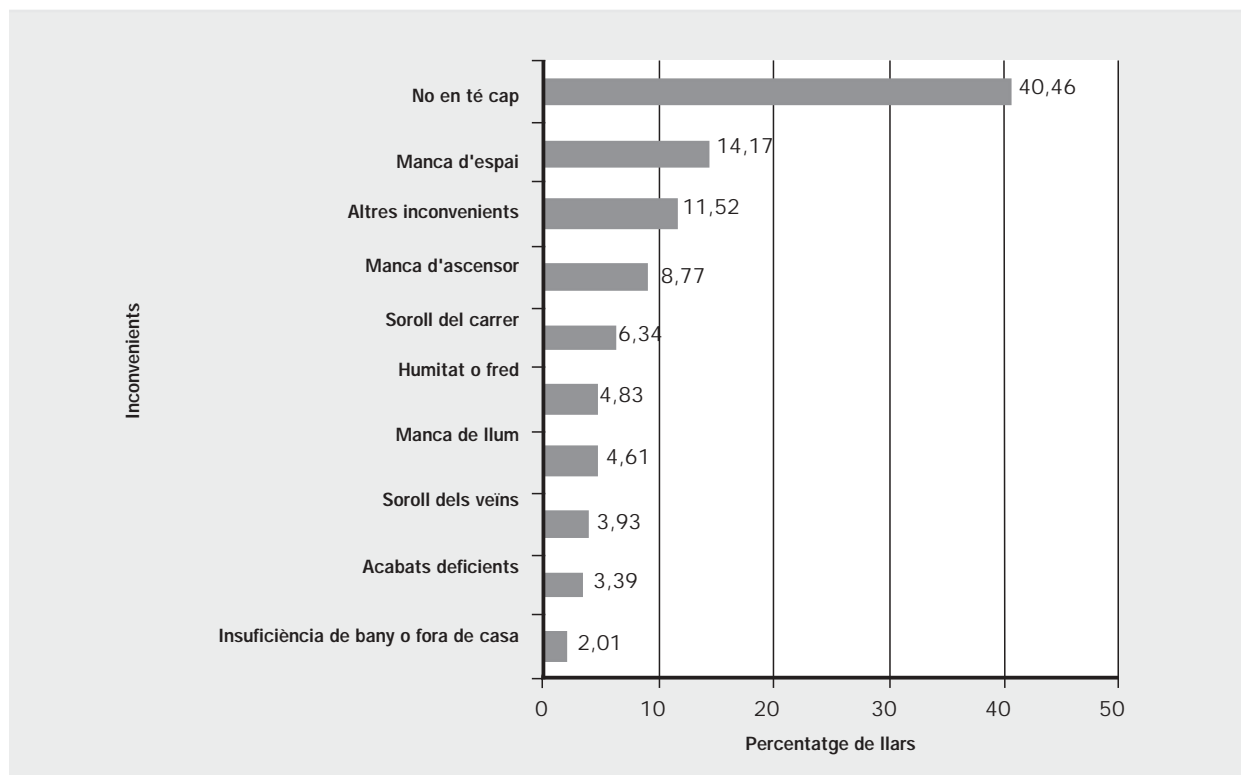
cionat (sobretot, d'humitat, fred, sorolls, aïllament i també d'escales a la llar).

L'evolució d'aquestes problemàtiques durant els darrers cinc anys a la ciutat de Barcelona i la Regió Metropolitana mostra que ha minvat la proporció de persones que pensen que el seu habitatge no presenta cap inconvenient, la dels que s'hi queixen d'humitat o fred, de manca de llum, de manca d'espai, d'al·luminosi o de manca d'aparcament i la dels que parlen d'inconvenients diferents als considerats. A la ciutat de Barcelona també han disminuït els entrevistats que consideren que a l'habitatge se sent massa el soroll dels veïns, i a la Regió Metropolitana s'han reduït els que pensen que hi manca una terrassa, pati o balcó, que és massa antic o que no estan conformes amb la seva situació dins l'entorn.

Taula 19 Proporció de llars que no disposen de determinats serveis o equipaments bàsics. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS SENSE...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Aigua calenta	4,27	3,18	1,87	1,27	1,32	-56,21	-60,06
BASE	2.107	5.263	2.030	5.735	6.242		
WC a casa	0,42	0,74	2,24	0,98	0,93	433,33	32,43
BASE	2.107	5.263	2.032	5.735	6.243		
WC dins de casa	1,58	2,67	3,27	1,96	1,88	106,96	-26,59
BASE	2.107	5.263	2.032	5.734	6.242		
Dutxa o bany	1,14	0,58	0,36	0,20	0,23	-68,42	-65,52
BASE	2.107	5.263	2.032	5.738	6.246		
Calefacció	1,83	1,26	1,19	0,60	0,55	-34,97	-52,38
Calefacció central	50,66	48,31	45,95	64,42	68,38	-9,30	33,35
BASE	2.107	5.262	2.030	5.736	6.241		

Figura 12 Principal inconvenient de l'habitatge. Província de Barcelona (2000)

Per contra, ha augmentat la proporció de persones que han fet referència als inconvenients restants i respecte a coses com ara la manca de calefacció, les escales, que fa massa calor, que els acabats són deficients o que els habitatges són antics, entre els residents a la ciutat de Barcelona; la manca de calefacció, l'excés d'escales, la manca d'ascensor i que hi ha massa soroll al carrer, al conjunt de la Regió Metropolitana.

La darrera de les anàlisis que des del punt de vista de l'exclusió en l'habitatge es vol aportar és la que fa re-

ferència a la proporció de llars que disposen o no de determinats béns indispensables per poder portar avui en dia una vida social rica.

En concret, es vol aproximar el lector a la proporció de llars que disposen de telèfon, de telèfon mòbil i/o d'Internet, com a béns imprescindibles no només per poder connectar ràpidament amb les persones amb qui hom es vulgui relacionar, sinó també per tenir accés en temps pràcticament real a la informació que s'estigui produint i pugui ser del nostre interès. També es vol mostrar la pro-

Taula 20 Principals dèficit que presenten els habitatges. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

PRINCIPAL INCONVENIENT DE L'HABITATGE	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No en té cap	35,65	40,65	34,66	39,45	40,46	-2,78	-2,95
Manca de llum	7,07	5,22	6,03	4,76	4,61	-14,71	-8,81
Manca d'espai	18,83	16,99	16,45	14,79	14,17	-12,64	-12,95
Humitat o fred	5,65	6,45	3,70	4,95	4,83	-34,51	-23,26
Soroll dels veïns	3,18	3,60	2,92	3,93	3,93	-8,18	9,17
Soroll del carrer	5,96	4,78	7,64	6,40	6,34	28,19	33,89
Acabats deficients	2,54	3,35	3,98	3,38	3,39	56,69	0,90
Manca d'ascensor	7,07	6,00	7,93	9,06	8,77	12,16	51,00
Mal distribuïda	1,30	1,42	1,54	1,51	1,55	18,46	6,34
Manca de terrassa, pati o balcó	2,04	1,69	2,50	1,63	1,59	22,55	-3,55
Insuficiència de bany o fora de casa	2,40	1,91	3,12	2,12	2,01	30,00	10,99
Antiguitat habitatge	1,81	1,52	2,73	1,46	1,60	50,83	-3,95
Altres inconvenients	6,50	6,42	6,81	6,57	6,78	-	-
BASE	2.106	5.257	1.999	5.681	6.179		

Taula 21 Proporció de llars que disposen de determinats béns. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

LLARS ON ES DISPOSA DE...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Telèfon	-	-	97,86	95,59	95,54	-	-
BASE	-	-	2.029	5.737	6.242		
Telèfon mòbil	-	-	62,14	63,81	63,71	-	-
BASE	-	-	2.028	5.736	6.242		
Connexió a Internet	-	-	23,31	19,05	19,19	-	-
BASE	-	-	2.023	5.732	6.236		
Motocicleta	17,30	17,51	17,83	18,39	19,02	3,06	5,03
BASE	2.107	5.263	2.029	5.737	6.242		
Un o més cotxes	69,30	75,62	70,67	78,19	78,77	1,98	3,40
BASE	2.105	5.257	2.030	5.737	6.245		
Un o més vehicles	71,10	77,44	72,73	79,94	80,44	2,29	3,23
BASE	2.105	5.257	2.029	5.735	6.241		

porció de llars en què es disposa de vehicle, atès que en unes societats i ciutats amb uns territoris cada vegada més especialitzats funcionalment³⁵ aquest bé esdevé indispensable per tenir accés a les diferents zones i, per tant, satisfer les diferents necessitats vitals –treballar, estudiar, menjar, vestir-se, divertir-se, etc.

Les dades de la província de Barcelona per a l'any 2000 –recollides a la figura 13– mostren que mentre que l'accés a un telèfon fix està pràcticament generalitzat (el 95,54% dels entrevistats en tenen), són considerablement menys els que disposen de mòbil (63,71%) o de connexió a Internet (19,19%). Pel que fa a la disposició de vehicle, la proporció d'entrevistats de la província que indica que a la seva llar n'hi ha com a mínim un és del 80,44%. El 78,77% diu que s'hi disposa d'un o més cotxes, i tan sols el 19,02% parla de motocicletes, el vehicle privat a motor més àgil i ràpid per als desplaçaments interurbans.

D'altra banda, i com mostren les dades recollides a la taula 21, les proporcions de llars en què es disposa d'aquests béns és similar en els diferents territoris considerats. Tot i això, destaca que a la ciutat de Barcelona hi ha una major proporció de llars amb telèfon fix i amb connexió a Internet i, per contra, hi ha menys disposició de mòbils i de vehicles de transport privat. La major facilitat per emprar sistemes alternatius de transport a la ciutat de Barcelona –autobús, tren, metro– i la seva major fre-

³⁵ És a dir, ciutats i regions on els diferents territoris es destinen a tasques diverses que atenen distintes necessitats productives i del consum col·lectiu i individual: uns territoris es destinen a equipaments d'oci, altres a habitatges, altres a equipaments productius, etc. Aquesta especialització funcional del territori fa necessària la mobilitat dels individus que vulguin satisfer les seves múltiples necessitats. I aquesta necessitat de mobilitat comporta que sovint es requereixi poder disposar d'un vehicle propi, ateses les limitacions –de dotacions, d'horaris, etc.– de les xarxes públiques de transport.

qüència pot contribuir a explicar, en bona mesura, aquesta última dada.

Tot i així, atenent al col·lapse de trànsit que es viu diàriament a moltes parts de la ciutat de Barcelona i de la Regió Metropolitana en general, i a les diferents campanyes que s'han impulsat per tal de fomentar l'ús del transport públic o compartir en l'ús el vehicle privat, no deixa de ser preocupant que la proporció de llars d'aquests territoris en què es disposa de motocicletes o d'un o més cotxes s'hagi incrementat encara en aquests darrers cinc anys.

Fins ara s'han estat analitzant els problemes que sofreixen els que disposen d'habitatge i que fan referència bàsicament a la infradotació que hi pot haver en relació amb béns i serveis que es consideren indispensables en la societat de referència. S'ha pogut constatar la importància d'aquestes limitacions.

Ara cal, però, fer esment d'una limitació encara més excloent: la manca d'accés a l'habitatge. Aquesta manca d'accés a un habitatge comporta la recerca d'alternati-

Figura 13 Proporció de llars amb determinats béns. Província de Barcelona (2000)

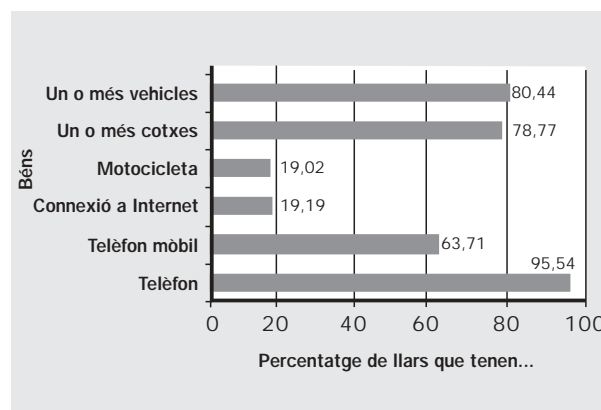
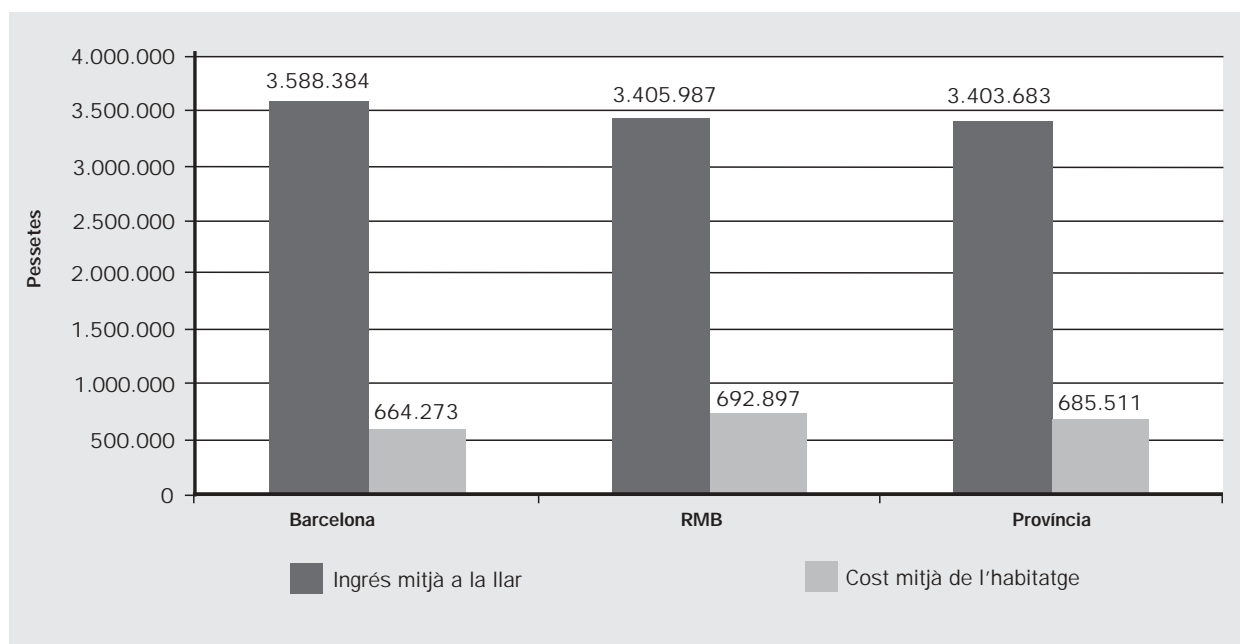

Figura 14 Cost anual de l'habitatge. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)

ves viables –viure en pensions, en albergs, en habitacions de lloguer, al carrer; compartir pis amb altres persones o famílies; instal·lar-se a casa d'amics o parents o en habitatges de la pròpia Administració o de determinades entitats per a gent en situació de necessitat, o perpetuar la pròpia residència en la llar familiar, etc.– que sovint limiten la pròpia capacitat de desenvolupament personal i de relació, en limitar les possibilitats de constituir la pròpia llar quan hom considera que es vol independitzar i formar-la.

Un element fonamental que permet comprendre aquesta limitació d'accés a l'habitatge és el que fa referència al *cost dels habitatges*. De fet, és àmpliament conegut l'increment de costos que hi ha hagut quant a l'adquisició d'un habitatge o el seu lloguer durant els darrers anys i, especialment, en les zones objecte d'aquest informe: la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la

província de Barcelona, unes de les més cares del conjunt dels territoris espanyol i català.

Les dades de l'ERB –recollides a la figura 14 i la taula 22– confirmen aquesta realitat apuntant tant al fet que el *cost de l'habitatge* és especialment elevat en aquests territoris (entre 600.000 i 700.000 pessetes anuals) com que hi ha una important proporció de llars que han de dedicar a l'habitatge més del 30% del total d'ingressos de què disposen per satisfer les seves necessitats. Aquesta proporció és superior l'any 2000 al 9% en el conjunt de llars de la Regió Metropolitana i la província i del 8,73% entre les de la ciutat de Barcelona. La proporció de llars que han de destinar a l'habitatge més del 40% de la seva renda disponible és de més del 4% i la de les que hi han de destinar més del 60% és de prop de l'1% en tots tres territoris.

Lògicament, en la mesura que cal destinar una major

Taula 22 Cost mitjà anual de l'habitatge. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

HABITATGE DELS ENTREVISTATS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Ingrés mitjà a la llar	2.700.805	2.465.466	3.588.384	3.405.987	3.403.683	32,86	38,15
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		
Cost mitjà de l'habitatge	386.165	403.659	664.273	692.897	685.511	72,02	71,65
BASE	824	1.680	728	2.003	2.173		
Llars on el cost mitjà de l'habitatge > 30% RFD	5,06	5,34	8,73	9,33	9,08	72,53	74,72
Llars on el cost mitjà de l'habitatge > 40% RFD	3,83	3,92	4,62	4,30	4,25	20,63	9,69
Llars on el cost mitjà de l'habitatge > 60% RFD	0,81	0,92	1,17	0,86	0,87	44,44	-6,52
BASE	1.632	4.008	1.587	4.730	5.176		

part de recursos a l'habitatge, se'n disposa de menor quantitat per accedir als restants béns de primera necessitat i, per tant, és major la probabilitat d'estar-ne exclòs³⁶.

La comparació de les dades de l'any 1995 i les de l'any 2000 –dades recollides a la taula 22– permet palesar l'augment de les despeses que per l'habitatge han de suportar les llars i que ha estat lleugerament major a la ciu-

tat de Barcelona que en el conjunt del territori metropolità: s'ha passat de 386.165 ptes./any a 664.273 ptes./any a la ciutat de Barcelona, i de 403.659 ptes./any a 692.897 ptes./any a la Regió. Tanmateix, també s'observa que, segons les dades dels entrevistats, el cost mitjà dels habitatges de Barcelona era i continua sent menor que el que suporta el conjunt de residents a la província i, especialment a la Regió Metropolitana, que és on resulta més gran.

³⁶ En aquest sentit cal remarcar que hi ha una diferència molt significativa en la distribució de les despeses entre les llars on es disposa d'habitatges de propietat pagats i aquelles que no en tenen i, per tant, han d'afrontar mensualment unes despeses molt importants de lloguers, hipoteques o similars, que fan que hagi de limitar-s'hi molt més el consum d'altres productes. Per això, alguns autors parlen de la disposició o no d'habitatge de propietat com un important condicionant de les situacions de pobresa.

5

Exclusió en
la participació
en societat

5

Exclusió en la participació en societat

S'ha exposat prèviament la importància de la xarxa social dels individus per assegurar-ne la inclusió sociolaboral i, per tant, per permetre defugir les situacions de pobresa i marginalitat.

En aquest capítol s'analitzen les dades de l'ERB per exposar al lector quines són les xarxes relacionals més emprades pels residents a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la província de Barcelona. En concret, se l'aproxima a les xarxes més freqüents de relació i a aquelles en què en major mesura se cerca suport en cas de problemes personals o familiars. També se l'aproxima als lligams que tenen els individus amb la seva comunitat mirant les proporcions d'entrevistats que pertanyen a diferents tipus d'associacions o col·lectius. Finalment, es presenten les dades sobre abstencionisme electoral com una manera més de palesar la poca identificació dels individus amb les seves respectives comunitats i amb les seves autoritats.

Els lligams socials que estableixen els individus, la seva quantitat i la seva qualitat, són fonamentals en un estudi sobre pobresa i exclusió social atès que, en la mesura que qualsevol persona tingui una major quantitat de lligams i aquests siguin lligams de qualitat³⁷, serà una persona més integrada en la seva comunitat i s'hi sentirà integrada i respectada. Àdhuc, cal indicar que les persones són, en bona mesura, reflex del que veuen al seu entorn³⁸ i, per tant, la xarxa de relacions marca en bona mesura la pròpia capacitat de veure el món, d'entendre'l i d'actuar.

Dels lligams socials, els que en major mesura ens marquen o poden condicionar, els que en major mesura poden explicar com som, són els que s'estableixen amb

³⁷ Entenem com a lligams de *qualitat*, els que permeten o contribueixen que les persones puguin desenvolupar-se plenament en una o diverses de les seves aspiracions vitals, quan aquestes són aspiracions *dignes* en la seva comunitat. Per exemple, poden contribuir al fet que gaudeixin d'una bona educació, d'una sanitat adequada, d'un lloc de treball digne, d'un oci plenament satisfactori i enriquidor, etc.

³⁸ Ve com anell al dit per entendre el que es vol exposar el coneixement popular amb la seva dita: "diga'm amb qui vas i et diré com ets".

major freqüència. En aquest sentit, les dades de l'*Enquesta* –recollides en la figura 15– mostren que les relacions personals més freqüents són les que s'estableixen amb la família (pràcticament per la meitat dels entrevistats són les relacions més freqüents).

L'altre col·lectiu amb el qual els entrevistats tenen una relació més freqüent és el dels amics. Més del 30% dels entrevistats coincideixen en dir que és el grup amb qui es relacionen més sovint.

La resta de relacions són força menys freqüents. Tanmateix, més del 6% dels entrevistats ha considerat, respectivament, que els col·lectius amb els que més es relacionen són la parella o els veïns, i més del 4% considera que el col·lectiu amb el que té més relació és el dels companys de feina i/o estudis.

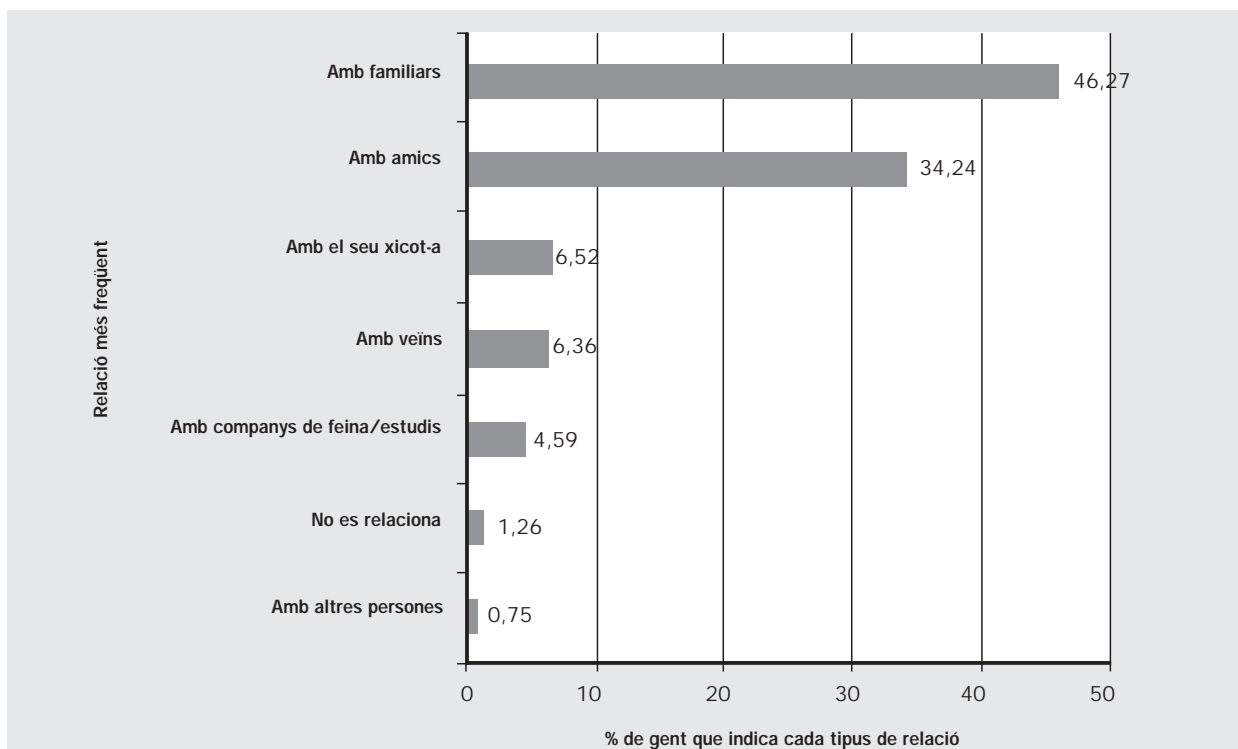
La vida quotidiana fa que les hores de relació amb els companys de feina i/o d'estudis siguin moltes, però no sempre aquestes relacions arriben al terreny personal i, altres vegades, no són senzillament companys de feina o estudis, sinó que poden també ser familiars o amics, i llavors les relacions amb ells s'inclourien en aquests altres apartats. D'altra banda, la baixa proporció d'entrevistats que es relacionen sobretot amb la parella pot ser degut tant al fet que molts dels entrevistats no tinguin parella com també perquè hagin d'atendre moltes altres obligacions –feina, estudis, tasques domèstiques, atenció a infants o ancians, etc.

De tota manera, el que interessa remarcar especialment en un estudi sobre exclusió en societat és que hi ha una proporció d'entrevistats superior a l'1% que considera que no es relaciona amb ningú.

La distribució de la proporció d'entrevistats que menciona cadascun dels col·lectius esmentats com a grups amb els que manté unes relacions personals més freqüents –recollida a la taula 23– és similar als tres territoris considerats. Sempre, com a més freqüents, les relacions amb els familiars i en segon lloc les que s'estableixen amb amics. Una freqüència similar amb la parella i amb els veïns i lleugerament menor amb els companys de feina i/o estudis. Finalment, amb molta menor proporció, les relacions personals amb altres persones. El percentatge de població que no es relaciona es proper a l'1% en tots els casos.

L'evolució d'aquestes relacions al llarg dels darrers cinc anys sembla indicar, tant a la ciutat de Barcelona com a la Regió Metropolitana de Barcelona, un increment de les relacions amb els veïns, les parelles i els companys de feina i/o estudis, i una disminució de la intensitat de les relacions amb familiars i les altres persones. També s'observa que la proporció d'entrevistats que afirma no relacionar-se amb ningú s'ha incrementat, la qual cosa

Figura 15 Relacions personals més freqüents. Província de Barcelona (2000)

permet indicar un creixement de l'exclusió de la participació en societat.

Entrant en les relacions personals en cas de problemes personals o afectius, i considerant concretament a qui s'adreça les persones en aquest cas, les dades corroboren la importància dels lligams familiars com a xarxa incondicional de suport social i, també, emocional. En destaca, especialment, el paper que en aquests afers desenvolupen tant les parelles com els propis familiars.

En concret, les dades de l'any 2000 dels residents a la província de Barcelona –que recull la figura 16– indiquen que més del 60% de les persones es dirigeixen a aquests interlocutors socials –una mica més del 33% acudeixen a les seves parelles i pràcticament el 32% als seus pares o a altres familiars–. L'altre col·lectiu que es

devé bàsic en el cas de problemes personals i/o familiars és el dels amics: el 20% de les persones s'hi dirigeixen quan aquest és el seu cas.

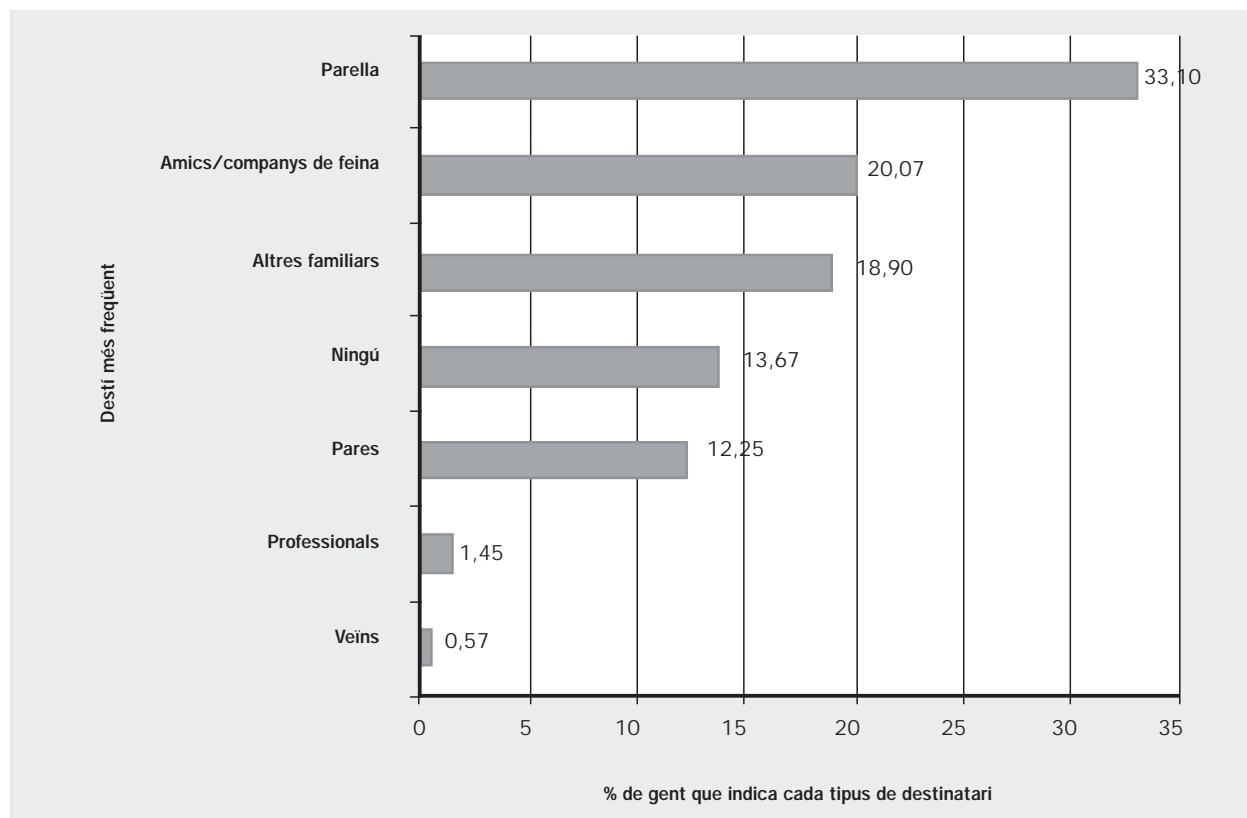
Els restants grups socials considerats –professionals, veïns– són emprats amb una freqüència considerablement menor i en tot cas, conjuntament, sols hi acudeixen aproximadament el 2% dels entrevistats en cas de tenir problemes d'aquesta mena.

El grup realment més preocupant d'entre tots, des del punt de vista de l'exclusió social, és el de les persones que admeten no acudir a ningú, que superen el 13%. És preocupant perquè aquest no acudir a ningú tot i tenir problemes personals o familiars sovint no respon a la pròpia voluntat, sinó a una manca real de xarxa de suport en cas de necessitat.

Taula 23 Relacions personals més freqüents. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

RELACIONS PERSONALS MÉS FREQUENTS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No es relaciona	0,98	1,14	1,05	1,27	1,26	7,14	11,40
Amb familiars	48,93	51,45	46,68	46,57	46,27	-4,60	-9,48
Amb veïns	5,38	5,86	6,35	6,22	6,36	18,03	6,14
Amb companys de feina/estudis	3,49	3,29	4,51	4,52	4,59	29,23	37,39
Amb el seu xicot-a	5,14	6,44	5,80	6,59	6,52	12,84	2,33
Amb amics	35,00	30,44	35,13	34,15	34,24	0,37	12,19
Amb altres persones	1,09	1,37	0,49	0,68	0,75	-55,05	-50,36
BASE	2.102	5.256	2.022	5.729	6.235		

Figura 16 Relacions personals davant de problemes personals i afectius. Província de Barcelona (2000)

En comparar les dades obtingudes en els diferents territoris es constata –com mostra la taula 24– una estructura de relacions similar en tots ells; els més consultats són la parella, en primer lloc; els familiars, en segon terme, i els amics i companys de feina, en tercer lloc, i aquests tres col·lectius tenen una freqüència de consultes molt més gran que els grups restants.

També s'observa que al conjunt de la província és on la força del lligam de parella i familiar és major i, en canvi, on el percentatge d'entrevistats que acudeix a amics i companys de feina o a veïns, és lleugerament menor. La situació inversa es dona a la ciutat de Barcelona.

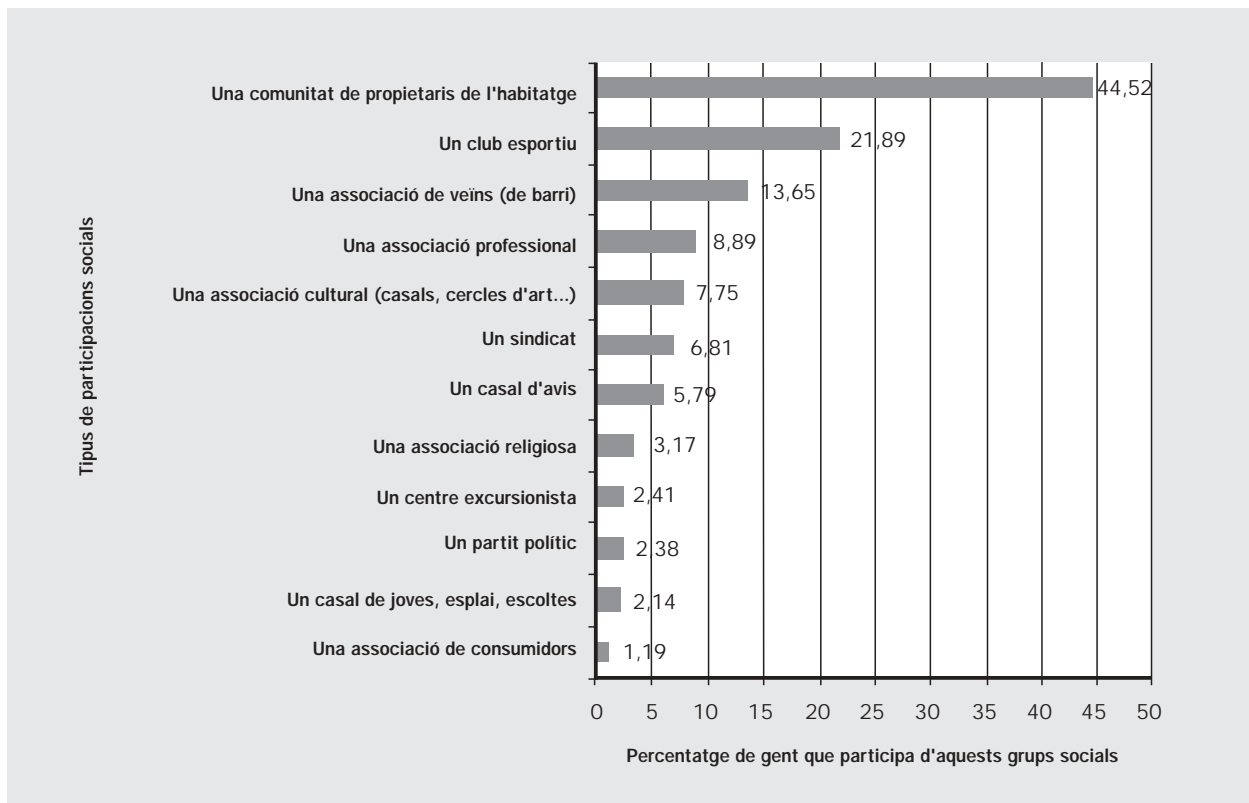
Les persones poden tenir relacions amb familiars o amb companys de feina o estudis poc freqüents però, per contra, gaudir d'una vida social molt rica. La seva pertinença a determinades associacions, grups o entitats, o la seva afiliació política, pot contribuir a conèixer aquestes característiques de la seva vida.

Les dades de l'any 2000 dels residents a la província –recollides en la figura 17– permeten conèixer, per exemple, la proporció d'entrevistats que pertanyen a una comunitat de propietaris de l'habitatge (44,52%), un club esportiu (21,89%), una associació de veïns de barri (13,65%), una associació professional (8,89%), una associació cultural (7,75%), un sindicat (6,81%), un casal

Taula 24 Relacions en cas de problemes personals i afectius. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

A QUI S'ACUDEIX EN CAS DE PROBLEMES PERSONALS I AFECTIUS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Pares	12,59	12,20	10,98	12,20	12,25	-12,79	0,00
Parella	30,94	33,76	31,89	32,89	33,10	3,07	-2,58
Altres familiars	14,65	17,07	18,57	18,76	18,90	26,76	9,90
Amics/companys de feina	25,92	20,85	21,64	20,31	20,07	-16,51	-2,59
Veïns	0,27	0,30	0,85	0,61	0,57	214,81	103,33
Professionals	0,86	0,93	1,87	1,44	1,45	117,44	54,84
Ningú	14,78	14,89	14,20	13,77	13,67	-3,92	-7,52
BASE	1.086	2.821	1.195	3.257	3.510		

Figura 17 Pertinença a determinades associacions. Província de Barcelona (2000)

Taula 25 Proporció d'entrevistats amb determinats lligams socials. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

ENTREVISTATS PERTANYENTS A...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Un partit polític	2,41	2,82	2,40	2,42	2,38	-0,41	-14,18
BASE	2.106	5.260	2.030	5.735	6.242		
Un sindicat	6,50	6,87	7,09	7,09	6,81	9,08	3,20
BASE	2.106	5.260	2.029	5.735	6.243		
Una associació professional	10,93	7,54	13,26	9,11	8,89	21,32	20,82
BASE	2.107	5.261	2.026	5.735	6.242		
Una associació religiosa	2,69	2,85	3,96	3,17	3,17	47,21	11,23
BASE	2.106	5.261	2.030	5.738	6.246		
Una associació de consumidors	1,71	1,78	1,66	1,24	1,19	-2,92	-30,34
BASE	2.106	5.261	2.029	5.738	6.245		
Una comunitat de propietaris de l'habitatge	40,12	38,04	52,59	47,38	44,52	31,08	24,55
BASE	2.107	5.262	2.027	5.736	6.244		
Una associació de veïns (de barri)	8,55	12,05	9,30	14,24	13,65	8,77	18,17
BASE	2.107	5.262	2.028	5.735	6.243		
Un casal d'avis	4,96	5,40	4,62	5,48	5,79	-6,85	1,48
BASE	2.107	5.262	2.029	5.737	6.244		
Un casal de joves, esplai, escoltes	1,46	1,82	2,71	2,18	2,14	85,62	19,78
BASE	2.107	5.262	2.027	5.735	6.242		
Una associació cultural (casals, cercles d'art...)	7,16	7,10	8,08	7,67	7,75	12,85	8,03
BASE	2.107	5.262	2.028	5.735	6.242		
Un centre excursionista	2,74	2,67	2,16	2,25	2,41	-21,17	-15,73
BASE	2.106	5.261	2.031	5.739	6.247		
Un club esportiu	20,83	18,70	24,02	22,01	21,89	15,31	17,70
BASE	2.107	5.262	2.031	5.739	6.247		

Taula 26 Abstencionisme a les darreres eleccions. Barcelona, Regió Metropolitana i província. ERB dels anys 1995 i 2000

ENTREVISTATS QUE NO VAN VOTAR A LES DARRERES ELECCIONS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Generals	17,93	20,14	17,26	17,90	17,92	-3,74	-11,12
BASE	1.701	4.218	1.561	4.382	4.728	-8,23	3,89
Autonòmiques	-	-	18,73	20,58	20,38	-	-
BASE	-	-	1.691	4.752	5.128	-	-
Locals	-	-	20,32	22,34	22,06	-	-
BASE	-	-	1.666	4.717	5.092	-	-

d'avis (5,79%), una associació religiosa (3,17%), un centre excursionista (2,41%), un partit polític (2,38%), un casal de joves (2,14%) o una associació de consumidors (1,19%). Aquestes dades palesen novament la importància de l'habitatge com a possible element integrador o excloent dels individus respecte a la seva comunitat de referència. Destaquen també la dels clubs esportius, les associacions de veïns i les associacions professionals.

La comparació de les dades obtingudes en els diferents territoris –taula 25– mostra que la província és on la proporció d'entrevistats afiliats a cadascun d'aquestes associacions i grups sol ser menor. Els casals d'avis i els centres excursionistes en són una excepció perquè és justament al conjunt de la província on la proporció d'entrevistats que hi pertanyen és més gran. Per la seva banda, les associacions de veïns on tenen menys seguidors és a la ciutat de Barcelona, mentre que les culturals on són menys secundades és a la Regió.

L'abstencionisme polític pot ser un indicador de la mesura en la qual les persones se senten identificades o no amb la seva comunitat i volen participar en l'elecció

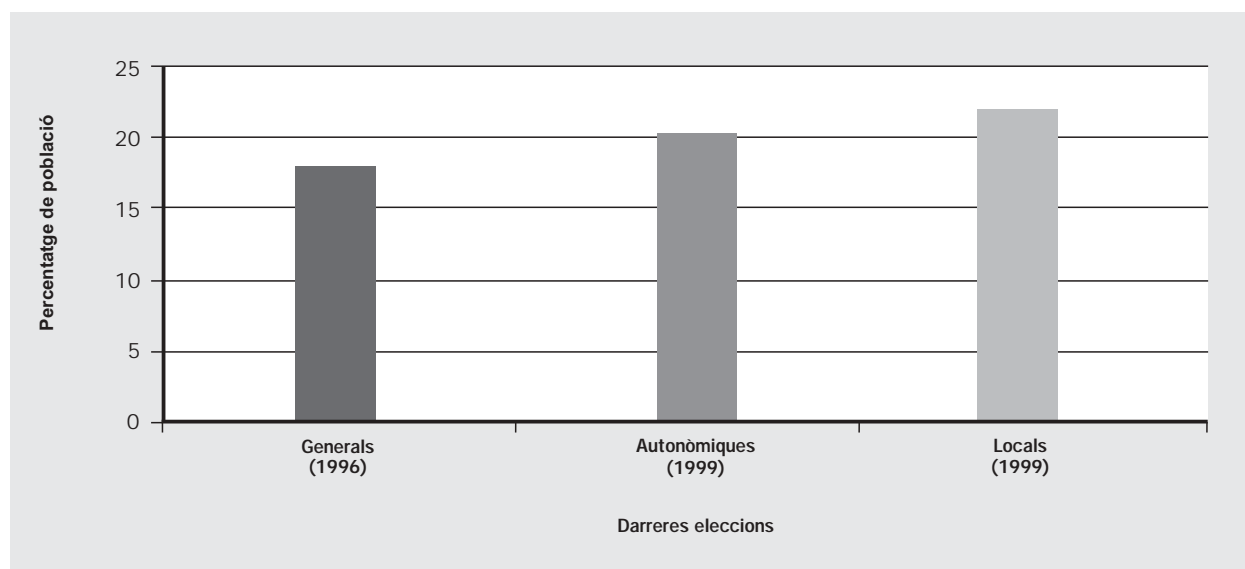
de les persones que les han de representar a escala oficial.

En aquest sentit, les dades de l'ERB apunten que hi ha una part important de la població que no se sent suficientment motivada per anar a votar. En concret, la proporció va arribar pràcticament al 18% en el cas de les darreres eleccions generals, va situar-se per damunt del 20% en les darreres eleccions autonòmiques i va superar el 22% en les darreres eleccions locals.

D'aquesta manera, és important veure no només que hi ha una important part de la població que no se sent motivada a votar, sinó també que aquesta manca de motivació i confiança és dóna especialment en el nivell de gestió de major proximitat, aquell que, per més proper, hauria de tenir més facilitats per fer-se amb el suport i la confiança dels ciutadans.

Comparant les dades obtingudes als diferents territoris –la taula 26 recull aquestes dades– s'aprecia que les proporcions d'abstencionisme electoral són similars en les diferents zones. Tanmateix, destaca que a la ciutat de

Figura 18 Abstencionisme a les darreres eleccions. Província de Barcelona (2000)

Barcelona és on la proporció d'entrevistats que no van votar les darreres eleccions és menor tant en les eleccions generals com, sobretot, en les autonòmiques i les locals.

L'ERB també permet contrastar el nivell d'abstenció a les eleccions generals de 1993 i de 1996. En

fer-ho es palesa que malgrat continuar existint una part molt important de la seva població que no emet vot durant la convocatòria d'eleccions generals, aquesta part va minvant. Així, ha passat del 17,93% al 17,26% a la ciutat de Barcelona, i del 20,14% al 17,9% a la Regió.

6

Exclusió en l'oci

6

Exclusió en l'oci

S'ha definit la pobresa com un fenomen multidimensional que impedeix a les persones que el sofreixen assolir un nivell de vida de dignitat atenent al que aquesta vida ha d'incloure segons els estàndards establerts en la seva comunitat.

Disposar d'un mínim de dies d'oci seria un d'aquests estàndards que el progrés econòmic i social han acabat imposant i, per això, les persones que no hi tenen accés poden considerar-se, en general i per causes que poden ser molt diverses, excloses d'un determinat dret social.

En concret, les dades de l'ERB –recollides a la figura 19– mostren que d'entre el conjunt d'entrevistats l'any 2000 a la província de Barcelona, prop d'un de cada quatre indica que no va tenir vacances l'any 1999 i prop del 7% diu que no va tenir dues setmanes seguides de vacances durant aquell any. Per tant, el nivell d'exclusió en l'oci, considerant aquesta variable, va ser de més del 32%³⁹.

Comparant les dades en els diferents territoris –taula 27– s'evidencia que és al conjunt de la província on el nivell d'exclusió de l'oci, des d'aquesta perspectiva, és major; i a la ciutat de Barcelona, on és menor. La comparació de les dades de 1995 amb les de l'any 2000 –recollides a la mateixa taula– mostra que tant a la ciutat de Barcelona com a la Regió Metropolitana ha davallat la proporció dels que no van tenir vacances.

Figura 19 Disponibilitat de vacances. Província de Barcelona (2000)

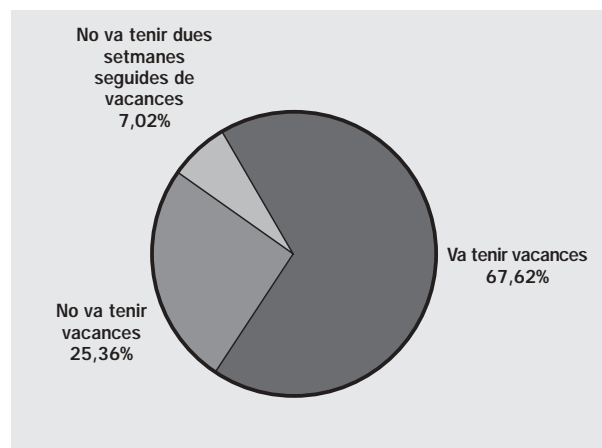
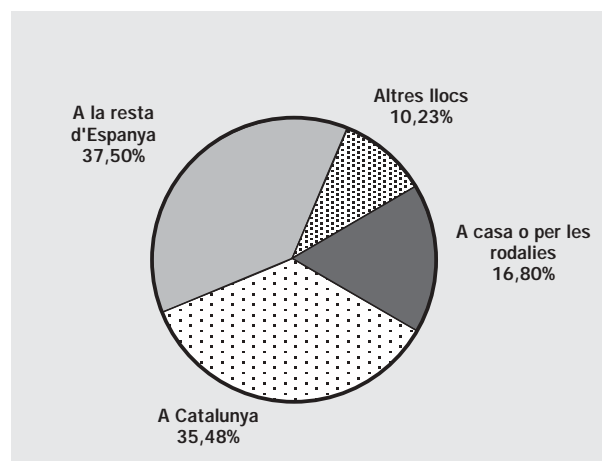

Figura 20 Localització de les vacances més llargues. Província de Barcelona (2000)

Taula 27 Disponibilitat de vacances. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

VACANCES. Disponibilitat d'un mínim de dues setmanes seguides de vacances.	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Van tenir-les	69,40	65,54	70,63	68,25	67,62	1,77	4,13
No van tenir-les	30,60	34,46	29,37	31,75	32,38	-4,02	-7,86
BASE	2.097	5.247	2.008	5.711	6.215		

D'entre els que van disposar de vacances, una part important no va sortir o va fer solament excursions per les rodalies (16,18%, conjuntament), però el gruix dels que en van tenir va procurar de sortir (83,2%). La majoria de gent que va sortir fora va quedar-se al país (el 35,48%

del total de persones que disposaren d'un mínim de dues setmanes seguides de vacances es va quedar a Catalunya i el 37,50% a la resta d'Espanya). Del 10,23% que triaren altres llocs, el 6,26% va viatjar cap a la resta d'Europa i el 3,97% va anar a la resta del món.

³⁹ Cal tenir en compte que, en alguns casos, no disposar-ne pot ser degut a la pròpia voluntat de l'individu, a una renúncia voluntària a favor d'altres coses. També, que es considera que van tenir vacances aquells que afirmen que les tingueren i que no en van tenir els que així ho indiquen, independentment de la seva situació laboral.

El contrast de les dades obtingudes per a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i el conjunt de la província de Barcelona –dades que recull la taula 28– mostra que els residents a la ciutat de Barcelona són els que tendeixen en menor mesura a fer excursions per les ro-

Taula 28 Localització de les vacances més llargues. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

SOBRE LES VACANCES MÉS LLARGUES: LOCALITZACIÓ	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
A casa o per les rodalies	9,41	15,41	10,44	16,70	16,80	10,92	8,37
A Catalunya	45,12	36,61	42,88	34,89	35,48	-4,98	-4,70
A la resta d'Espanya	33,31	38,03	33,92	38,43	37,50	1,83	1,04
Altres llocs	12,09	9,92	12,76	10,01	10,23	5,60	0,90
BASE	1.456	3.439	1.418	3.898	4.202		

dalies o per la resta d'Espanya i, per contra, els que en major mesura van de vacances per Catalunya, la resta d'Europa o la resta del món.

L'evolució entre 1995 i l'any 2000 mostra que tant entre els residents a la ciutat de Barcelona com entre els que viuen al conjunt de la Regió de Barcelona s'ha incrementat la proporció dels que es queden a casa o surten per les rodalies i dels que viatgen a la resta d'Espanya i a l'estranger, i minva la dels que van per Catalunya.

Una altra dada rellevant en relació amb les vacances és la que fa referència al tipus d'estada en què aquestes van consistir. Les dades per a l'any 2000 dels residents a la província de Barcelona –que mostra la figura 21– indiquen que una part important va passar les vacances al seu domicili habitual (16,81%) i una altra part també prou significativa, a la seva segona residència habitual (17,12%).

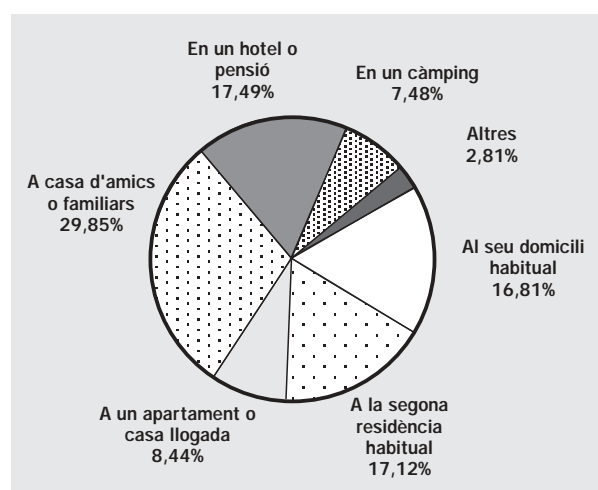
Entre els que van triar altres tipus d'estada trobem aquells que s'instal·laren a casa d'amics o familiars (29,85%), en una casa o apartament de lloguer (8,44%), els que anaren a un hotel o pensió (17,49%) i els que escolliren anar de càmping (7,48%). Les més minoritàries foren eleccions com ara cases rurals o de pagès, albergs o residències d'estudiants o creuers en vaixell, incloses en la categoria "Altres", que engloba conjuntament un total del 2,81% de respostes.

Les proporcions d'entrevistats de cada zona que va triar cadascun d'aquests tipus d'estada fou similar, però des-

taca sobretot que la proporció de residents a la ciutat de Barcelona que va passar les vacances a casa o en un càmping fou considerablement menor que els que ho feren entre el conjunt d'habitants de la Regió Metropolitana o de la província. Per contra, els barcelonins de la capital tendiren a anar en major mesura, sobretot, a la seva segona residència habitual i a casa d'amics o familiars.

Per completar l'anàlisi de l'exclusió en l'oci és interessant analitzar si hi ha una part important de la població que mai no fa determinades activitats que es poden

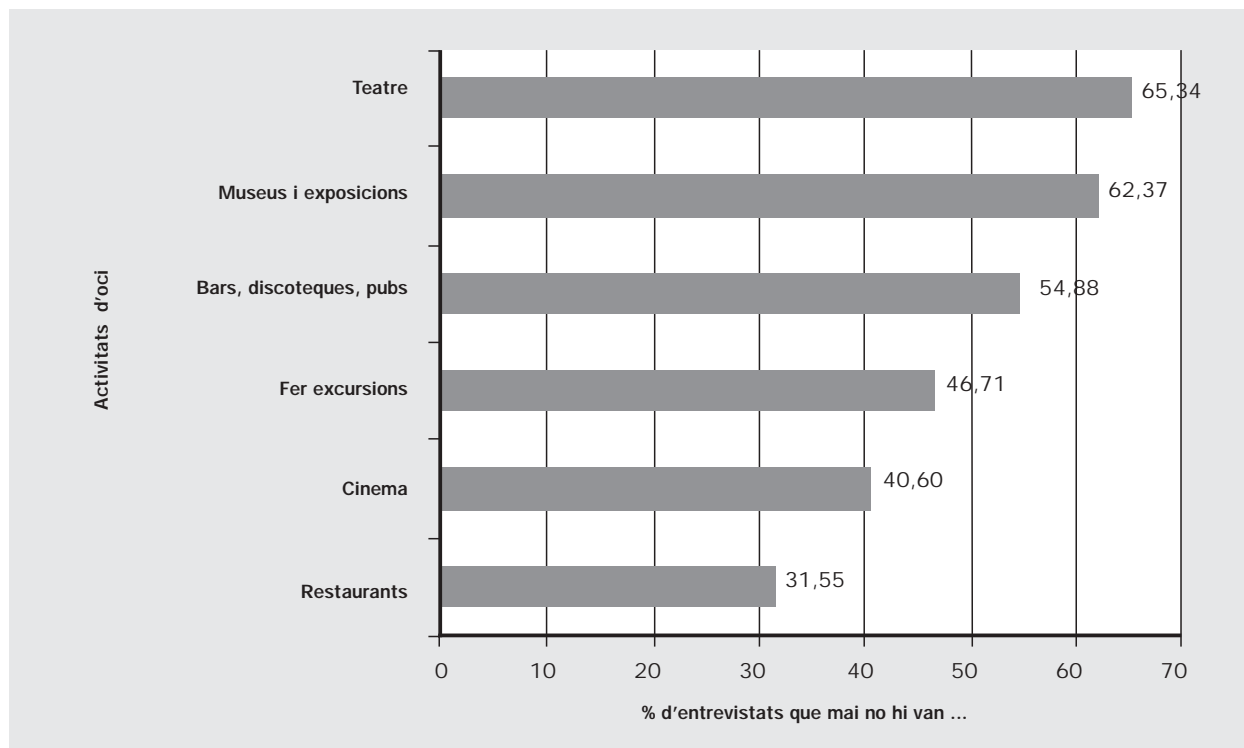
Figura 21 Tipus d'estada de les vacances més llargues. Província de Barcelona (2000)

Taula 29 Tipus d'estada en les vacances més llargues. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

SOBRE LES VACANCES MÉS LLARGUES: TIPUS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Al seu domicili habitual	9,47	15,48	10,44	16,70	16,81	10,24	7,88
A la segona residència habitual	26,00	19,04	24,55	17,48	17,12	-5,58	-8,19
A un apartament o casa llogada	9,25	8,57	8,59	8,44	8,44	-7,14	-1,52
A casa d'amics o familiars	30,92	32,28	31,06	30,60	29,85	0,45	-5,20
En un hotel o pensió	17,01	15,22	17,29	16,84	17,49	1,65	10,64
En un càmping	6,42	8,63	5,31	7,20	7,48	-17,29	-16,57
Altres	0,92	0,78	2,77	2,74	2,81	201,09	251,28
BASE	1.447	3.423	1.419	3.896	4.200		

Figura 22 Proporció d'entrevistats que mai no van a determinats equipaments lúdics. Província de Barcelona (2000)

identificar com d'oci que solen dur a terme els membres de la comunitat. En relació amb algunes d'aquestes activitats, les dades de l'ERB permeten afirmar que, com mostra la figura 22, una part important dels que resideixen a la província no va anar durant l'any 2000 al teatre (65,34%); a museus o exposicions (62,37%); a bars, discoteques o pubs (54,88%); a fer excursions (46,71%); al cinema (40,6%) o a restaurants (31,55%).

Quan es compara en els diferents territoris considerats la proporció d'aquells que no hi van a cap de les activitats esmentades –dades recollides en la taula 30–, des-

taca que les estructures més similars es donen entre la Regió Metropolitana i el conjunt de la província. A la ciutat de Barcelona hi ha menys exclusió en relació amb totes les activitats llevat d'anar a bars, discoteques i pubs, ja que hi assisteixen en majors proporcions els que viuen fora de la capital.

L'evolució dels darrers anys –recollida a la mateixa taula– mostra que la proporció de persones excloses d'aquestes activitats d'oci ha tendit a veure's reduïda tant al conjunt de la Regió Metropolitana com a la ciutat de Barcelona.

Taula 30 Proporció d'entrevistats que mai no van a determinats equipaments lúdics. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000

ENTREVISTATS QUE MAI NO VAN...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Cinema	43,71	48,53	36,03	40,08	40,60	-17,57	-17,41
BASE	2.107	5.263	1.994	5.679	6.183		
Bars, discoteques, pubs	62,90	60,47	55,47	54,73	54,88	-11,81	-9,49
BASE	2.107	5.263	2.008	5.695	6.197		
Restaurants	38,22	42,99	27,82	31,84	31,55	-27,21	-25,94
BASE	2.106	5.260	1.993	5.662	6.164		
Teatre	62,64	70,07	56,07	65,08	65,34	-10,49	-7,12
BASE	2.107	5.263	1.997	5.664	6.165		
Museus i exposicions	48,89	58,52	50,67	62,09	62,37	3,64	6,10
BASE	2.105	5.259	1.991	5.656	6.152		
Fer excursions	40,5	43,16	44,70	47,46	46,71	10,37	9,96
BASE	2.104	5.258	1.901	5.311	5.805		

7

Síntesi de conclusions
i principals
recomanacions

7

Síntesi de conclusions i principals recomanacions

S'ha plantejat una anàlisi de les situacions de pobresa des d'una perspectiva multidimensional i relativa. *Relativa* perquè depèn de la comunitat de referència dels individus o col·lectius la pobresa dels quals es vol analitzar i, amb ella, de les coordenades d'espai i temps que permeten caracteritzar cada individu concret. *Multidimensional* perquè sol afectar diferents dimensions vitals dels individus. De fet, han estat diverses les dimensions en les quals s'ha valorat l'exclusió soferta pels individus entrevistats.

A continuació es recullen les principals observacions que a partir de les dades de l'ERB s'han pogut extreure a cadascuna de les dimensions analitzades.

1. Sobre pobresa econòmica

- El nivell en què es fixi la frontera entre pobres i no pobres (el *llindar*) determina les característiques i la quantitat. Aquesta frontera sol fixar-se a partir del nivell d'ingressos o de despeses mitjà a la comunitat de referència de les persones o llars la pobresa de les quals es vol mesurar. En aquest informe es parteix del volum d'ingressos mitjà de les llars on viuen els entrevistats i es distingeixen tres territoris (la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la província de Barcelona).
- Hi ha una proporció important de persones que resideixen en llars amb un nivell d'ingressos mitjans inferiors al 50% dels ingressos mitjans a la seva comunitat; la proporció és encara major si s'escull un llindar del 60%, atès que el nivell d'ingressos que es pren com a referència és lleugerament major. Es constata l'existència de pobresa econòmica en els diferents territoris analitzats, i també la seva major importància relativa a la ciutat de Barcelona que en el conjunt de la província o del territori metropolità.
- L'establiment de diferents llindars també permet analitzar la diferent gravetat de les situacions de pobresa sofertes pels individus que resideixen a les llars en situació de pobresa que s'han detectat. De fet, l'establiment del llindar del 25% ha permès diferenciar entre entrevistats que viuen en llars en situació de *pobresa relativa* (ingressen entre el 50% i el 25% dels ingres-

sos mitjans de la seva comunitat de referència) i aquells que resideixen en llars en situació de *pobresa severa* (ingressen menys del 25% dels ingressos mitjans de la comunitat de referència), i ha permès constatar que la majoria dels entrevistats pobres viuen en llars en situació de *pobresa relativa*, és a dir, aquella que s'associa a un menor nivell de privació.

- El fet que l'anàlisi de les situacions de pobresa es faci a partir d'una variable d'ingressos categòrica i el tractament posterior parteixi de l'establiment de mitjanes comporta que les dades concretes que s'obtenen hagin de prendre's amb molta cura, tot i que són especialment útils per fer anàlisis comparatives, tant al llarg del temps com entre diferents territoris.

Que el tractament de la informació parteixi de mitjanes fa que les dades concretes s'hagin de prendre amb més prudència en la mesura que la dispersió en variable sigui major.

Tanmateix, s'observa que la dispersió en els ingressos ha minvat al conjunt de la RMB i també de la província: la distància entre els ingressos mitjans d'aquells que viuen en llars corresponents al quintil de major nivell de renda i els que resideixen en les llars del quintil de renda amb uns ingressos menors s'ha reduït; i també, la distància entre els ingressos mitjans dels que viuen, respectivament, en els decils amb un major i un menor nivell de renda.

A la ciutat de Barcelona, la distància ha disminuït si es considera la distribució de les llars segons decils de renda, i ha augmentat si es consideren quintils.

Per tant, des de la perspectiva de la pobresa econòmica, és important remarcar la necessitat de mesures d'ajuda que permetin garantir l'accés a un mínim de recursos econòmics a tots els residents a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana de Barcelona i la província de Barcelona, donat que la situació actual fa que moltes de les seves famílies no accedeixin al mínim que seria desitjable atenent el nivell de vida mitjà de la seva comunitat.

2. Sobre exclusió en el treball

2.1. L'exclusió del mercat de treball

- L'exclusió en el treball és un important condicionant de les privacions que se sofriran tant en l'aspecte econòmic com en les possibilitats d'accés als béns i serveis que es considera que integren el mínim de dignitat.
- Hi ha connexió entre l'exclusió del mercat laboral i el nivell de privació econòmica.

En concret, les dades aportades mostren que en la mesura que hi ha un major nombre de persones que

treballen, hi ha un major nivell d'ingressos mitjans a la llar. Aquesta relació és especialment important en el cas del primer ocupat, que és el que permet una major injecció de recursos econòmics a la llar.

També s'ha palesat que els entrevistats que viuen en llars amb uns ingressos mitjans menors als de la seva comunitat de referència tendeixen a indicar per a les seves llars unes menors taxes d'activitat i d'ocupació, i una major taxa d'atur. Això es dona en major mesura quan el nivell d'ingressos de la llar és menor (es dona en major mesura en les llars amb uns ingressos mitjans inferiors al 50% que en aquelles que els ingressos mitjans són menors del 60%).

Al territori es palesa major nivell d'exclusió del mercat laboral a la ciutat de Barcelona que en la Regió Metropolitana o el conjunt de la província, sobretot l'any 2000. Les taxes d'activitat i d'ocupació hi són menors.

- Atenent al volum d'ocupats en les llars dels entrevistats s'ha mostrat que la ciutat de Barcelona és el territori on hi ha la major proporció de llars sense cap ocupat i la menor de llars on treballa més d'una persona. Aquesta variable també permet observar que el model d'un únic proveïdor d'ingressos és més present a les llars amb un menor nivell d'ingressos mitjà, també hi és major la proporció de llars on no hi ha cap membre vinculat al mercat de treball formal.
- Un element qualitativament important és la temporalitat d'aquesta exclusió: és a dir, si es considera que és força probable que continuï donant-se o bé molt possible que finalitzi a curt o mitjà termini. Per estudiar aquesta temporalitat de l'exclusió, s'analitza si les persones excloses del treball estan estudiant o no, entenent que, en la mesura que augmenta el seu nivell d'instrucció o la seva capacitació professional estan reduint el seu risc futur d'exclusió laboral. Les dades que s'han presentat mostren que una part important dels entrevistats no treballa o ni treballa ni estudia.

L'estudi de la temporalitat també s'ha fet entre els exclosos –els aturats–. En aquest sentit s'ha constatat que la majoria de persones aturades fa menys d'un any que estan a l'atur i, per tant, estarien en les situacions d'exclusió de menor gravetat considerant que són justament els llargs períodes d'exclusió els que comporten majors dificultats de (re)inserció i la possibilitat de fenòmens de desqualificació accentuats.

2.2. L'exclusió en el mercat de treball

- A banda de l'exclusió del mercat laboral també es considera la possibilitat que les persones incloses puguin sofrir privacions, que seran més grans en la mesura

que els drets i els recursos que aquesta vinculació al mercat laboral els permet obtenir siguin menors.

Per distingir entre uns i altres ocupats i en el possible diferent accés a les provisions i les titularitats de què podran gaudir, es parteix de les variables de l'*Enquesta* que permeten distingir entre *ocupats a temps complet* i *ocupats a temps parcial*. Aquesta variable permet observar que pràcticament nou de cada deu entrevistats treballen a temps complet. També que és a Barcelona on hi ha una major proporció d'ocupats a temps parcial i, per tant, que previsiblement tindran accés a un menor volum de recursos i de drets vinculats al treball.

Per tant, des de la perspectiva de l'exclusió en el treball, és important insistir en la necessitat d'establir algun tipus de mecanisme que permeti garantir que les persones puguin accedir al mínim de recursos i de drets que es consideri desitjable a la seva respectiva comunitat, en especial que garanteixi que puguin accedir al mercat de treball formal i, a través d'ell, a allò que hagin de requerir. Però també mecanismes que permetin que aquells que queden exclosos del mercat laboral puguin disposar d'alternatives que n'assegurin un nivell de vida digne.

El primer aspecte suposaria el desenvolupament de polítiques que permetin l'ajust entre les necessitats de l'oferta i la demanda de treball; el segon, el desenvolupament de xarxes de solidaritat més completes i potents tant pel que fa a l'Administració –Estat de benestar i polítiques socials– com pel que respecta a les entitats i els grups locals –xarxes comunitàries de suport, grups d'ajuda, etc.

3. Sobre exclusió en els recursos educatius

- L'assoliment d'un nivell educatiu bàsic esdevé imprescindible per tal d'arribar al ple desenvolupament en l'actualitat. La seva manca és un clar indicador de dificultats per a la inserció no tan sols laboral (dimensió en què esdevé bàsic, com ja s'ha indicat), sinó també social (en especial, per la manca d'autonomia que comporta).
- Els indicadors sobre nivell d'educació assolit pels entrevistats mostren que, tot i que el nivell educatiu ha anat millorant, encara hi ha una proporció important de població en edat laboral (18-64 anys) i també de població jove (18-24 anys) que solament té estudis d'ESO o inferiors.

S'observa, però, que entre els més joves la situació és bastant millor que en considerar el conjunt de població resident a cadascun dels territoris analitzats. També que els residents a la RMB i al conjunt de la província tenen un nivell educatiu força similar i considerablement menor que el dels que viuen a Barcelona capital.

- La voluntat de considerar la temporalitat de l'exclusió respecte a l'educació ha comportat que s'hagi diferenciat dins de les persones amb aquest menor nivell formatiu entre les que no estan cursant formació i les que sí la cursen, entenent que només aquestes darreres estan posant els mitjans per tal de millorar la seva qualificació màxima actual.

La proporció de persones amb un nivell d'estudis d'ESO o inferior que no està estudiant és molt important a tots tres territoris considerats, tant per al conjunt d'entrevistats en edat laboral com per aquells amb menys de 25 anys d'edat. Això fa preveure que l'exclusió tendirà a perpetuar-se i, probablement, comportarà privacions en altres dimensions vitals d'aquests individus, en especial en les esferes laboral i econòmica i, a partir d'aquestes, en les restants.

Per tant, des de la perspectiva de l'exclusió en l'educació, és important insistir en la necessitat d'establir polítiques encaminades a fer que la població –en especial els més joves– prengui consciència de la importància de l'educació i la capacitat professional com a eines bàsiques d'integració tant laboral com social i, per tant, la necessitat d'adquirir un nivell bàsic al més elevat possible i hàbits de formació continuada al llarg de tota la vida laboral. També, la necessitat d'establir mecanismes que garanteixin un mínim nivell de qualitat en els diferents tipus d'ensenyament existents, i que aquests vagin encaminats a cobrir les demandes reals sobre la població que formula el mercat.

4. Sobre exclusió en l'habitatge

4.1. L'exclusió de l'habitatge

- En primer lloc, cal destacar la importància del cost de l'habitatge en el conjunt del pressupost familiar i com aquest elevat cost pot suposar una barrera d'entrada que impedeixi a les persones accedir a viure de manera independent constituint la seva pròpia llar o, si més no, condicionar el moment en què aquesta independització es pot donar.

Les dades mostren que el conjunt de residents a la ciutat de Barcelona suporten uns costos mitjans anuals dels habitatges menors que els que han d'afrontar els que resideixen a la resta de la Regió Metropolitana o de la província. També a la ciutat s'observa un major volum d'ingressos mitjans que a la resta dels territoris considerats. Per això, sembla que és a Barcelona on la càrrega de l'habitatge és menor. Per tant, semblaria que l'exclusió en l'habitatge és major a la Regió Metropolitana i al conjunt de la província de Barcelona que a la ciutat de Barcelona.

D'altra banda s'observa que és a la capital on es localitza la menor proporció d'habitatges en què els costos de l'habitatge superen el 30% dels ingressos mitjans. Però també que és aquí on l'any 2000 ha estat lleugerament major la proporció d'habitatges en què els seus costos arriben a suposar fins al 40% o el 60% dels ingressos. Aquesta darrera dada podria suposar que hi ha una important dualitat respecte a la importància del capítol de despeses per habitatge sobre el pressupost de cada llar. Dualitat que s'explica, en bona mesura, tant pel moment temporal de l'adquisició com pel tipus de règim de tinença⁴⁰.

4.2. L'exclusió en l'habitatge

- En la dimensió habitatge no només s'ha considerat el problema d'accés, sinó també el fet que aquest accés permeti viure en habitatges que garanteixin unes mínimes condicions de vida als seus residents. En aquest sentit s'ha remarcat que, entrat el segle XXI, encara hi ha llars de Barcelona, la Regió Metropolitana o el conjunt de la província de Barcelona en què no es disposa de serveis tan essencials com poden ser l'aigua calenta, el vàter a casa o dins de casa, la dutxa o el bany, o la calefacció. I aquestes no són les úniques mancances de què parlen els entrevistats, ja que, entre altres, també mencionen la manca d'espai, d'ascensor i/o de llum; que hi ha massa soroll, massa humitat o fa massa fred, o que el seu habitatge presenta uns acabats deficients.
- S'ha analitzat també la disposició o no de vehicles a la llar, i si s'hi disposa o no de connexió a Internet, de telèfon i de telèfon mòbil, com a altres condicionants de la possible exclusió que s'hi viu per manca de disposició de determinats béns o equipaments. Aquestes variables han permès concloure que la introducció de noves tecnologies pot esdevenir un nou element d'exclusió social en la mesura que introdueix noves fronteres entre aquells que accedeixen (els *inclosos*) i els que no (els *exclusos*) a aquests nous béns i/o serveis.

Per tant, des de la perspectiva de l'exclusió en l'habitatge, és important insistir en la necessitat d'establir polítiques que garanteixin que aquelles persones que ho requereixin puguin accedir a un habitatge –ja sigui en règim de lloguer o de propietat–, i també, de mesures que permetin assegurar que els habitatges en què es resideix compleixen unes mínimes condicions d'habitabilitat –mesures tant de control com d'ajuda en el cas que calgui dur a terme algun tipus de reformes.

⁴⁰ Per ampliar informació sobre l'habitatge a la Regió de Barcelona, pot consultar-se el capítol d'Oriol Nel·lo, 'L'habitatge', a *Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Informe general*, elaborat des de l'IERMB i dirigit per Salvador Giner. Hi destaca la importància de l'increment dels costos d'adquisició d'habitatge durant els darrers cinc anys, sobretot, l'increment que han registrat les hipoteques.

5. Sobre exclusió en la participació en societat

- Aquesta dimensió social mostra que hi ha una proporció important i creixent de persones que en ser preguntades sobre les seves relacions més freqüents responen que no es relacionen amb ningú. En considerar les relacions dels entrevistats en cas de problemes personals o afectius es palesa, però, que decreix la proporció dels que no els comenten amb ningú.

Ambdues variables evidencien que el principal suport es troba amb les persones de la pròpia família, i amb aquelles amb les quals hi ha un contacte més freqüent –parella, companys de feina i amics–. També, que les relacions socials són menys freqüents a la ciutat de Barcelona que en el conjunt de la RMB o de la província.

- La consideració de la pertinença dels entrevistats a determinats grups o associacions també mostra que suposen una xifra relativament poc important la d'aquells que hi pertanyen en els territoris de referència. Les associacions que contribueixen en major mesura a la integració són les relatives a l'habitatge, les professionals i les esportives. També les culturals tenen un paper important.
- La consideració de l'abstencionisme polític a les darreres eleccions revela que els entrevistats s'abstenen en major mesura quan les eleccions són locals que quan són autonòmiques, i en aquestes més que en les generals. El nivell d'abstencionisme ha estat significativament menor a la ciutat que als altres territoris considerats.

Per tant, des del punt de vista de l'exclusió social sembla important afavorir el desenvolupament de diferents grups que puguin permetre una identificació entre els seus membres o afiliats i, per tant, afavoreixin un menor aïllament personal –per tant, un major suport relacional quan es considera oportú– en una societat on els lligams familiars poden debilitar-se a causa de les noves tendències sociodemogràfiques que s'hi han enregistrat.

6. Sobre exclusió en l'oci

6.1. L'exclusió de l'oci

- Es palesa la diferent possibilitat d'accés a les vacances entre els entrevistats, concretament la major proporció dels que no van gaudir d'un mínim de dues setmanes de vacances durant l'any 1999 en considerar el conjunt de la Regió Metropolitana i també la província de Barcelona, que quan solament es considera els que resideixen a la ciutat de Barcelona.

- Es palesa també el diferent accés dels entrevistats a determinades activitats d'oci. En concret es veu que hi ha una important proporció d'aquests ciutadans que mai no va al teatre; a museus o exposicions; a bars, discoteques o pubs, a fer excursions, al cinema o a restaurants. També s'observa que les proporcions solen ser majors a la RMB i la província de Barcelona que en el cas específic de la ciutat de Barcelona, llevat de l'anar a discoteques, bars o pubs (a la ciutat hi ha una menor proporció de gent que hi va que en els altres territoris considerats).

6.2. L'exclusió en l'oci

- Entre aquells que l'any 1999 gaudiren d'un mínim de dues setmanes de vacances s'ha diferenciat també entre les diferents destinacions que es triaren i també entre els diferents tipus d'estada. Uns i altres permeten mostrar que no totes les llars accedeixen a l'oci en les mateixes condicions i, per tant, que són diferents els nivells de privació que han d'afrontar.

Cal tenir en compte, però, que tant en l'elecció de com s'inverteix l'oci quotidià com en la tria de localització i de tipus d'estada, a banda de les possibilitats de cada individu o llar també hi tenen molta influència les diferents preferències.

Per tant, des del punt de vista de l'exclusió de l'oci i de l'exclusió en l'oci, es veu la necessitat d'un acord sobre el que cal considerar necessari per tal de garantir un nivell de vida mínim acceptable i, basant-se en aquest nivell, incrementar les garanties que tothom pugui accedir-hi.

Com a corol·lari final d'aquestes conclusions, cal insistir en el fet que les característiques de l'exclusió dels individus que resideixen a la ciutat de Barcelona, la Regió Metropolitana i la província de Barcelona, però especialment dels que viuen a la capital, fan necessària l'aparició i/o millora de programes –bé públics, bé d'iniciativa privada– que compensin les mancances i privacions que s'observen i, d'aquesta manera, puguin garantir una qualitat de vida digna per a tots els ciutadans.

També cal tenir en compte que això requereix una millor coordinació entre les diferents administracions i entre els distints tipus de mesures d'ajuda existents; una major previsió pressupostària que permeti assegurar un nivell de recursos –personals, materials i econòmics– suficient, i l'estudi i l'avaluació continuats de les mesures existents en cada moment per tal d'assegurar-ne un correcte funcionament i una major eficàcia i eficiència a l'hora de cobrir aquells espais de privació que actualment no s'atenen.

Annex estadístic

1

Pobresa econòmica

INGRESSOS FAMILIARS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Fins a 1.000.000 de ptes./any	12,20	12,63	6,84	5,66	5,66	-43,93	-55,19
1.000.001 a 1.500.000 de ptes./any	18,57	20,17	11,18	10,05	9,83	-39,80	-50,17
1.500.001 a 2.500.000 de ptes./any	28,10	32,33	19,83	22,18	22,16	-29,43	-31,39
2.500.001 a 3.500.000 de ptes./any	16,85	17,33	20,64	23,68	24,11	22,49	36,64
3.500.001 a 5.000.000 de ptes./any	14,07	11,13	19,02	21,62	21,47	35,18	94,25
Més de 5.000.000 de ptes./any	10,21	7,05	22,48	16,81	16,78	120,18	138,44
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		

DISPERSIÓ POBRESA	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Quintil inferior	922.002	930.928	1.146.013	1.262.077	1.270.222	24,30	35,57
Quintil superior	5.658.732	5.076.581	7.128.577	6.508.460	6.490.325	25,97	28,21
Ratio	5,14	4,45	5,22	4,16	4,11	1,61	-6,65
BASE	330	810	323	955	1.045		
Decil inferior	702.008	712.006	892.501	953.581	952.020	27,14	33,93
Decil superior	7.031.538	6.137.368	8.247.491	7.577.051	7.542.318	17,29	23,46
Ratio	9,02	7,62	8,24	6,95	6,92	-8,60	-8,84
BASE	166	404	162	478	523		

Ratio= (Quintil superior/Quintil inferior)-1. Resultat en tant per 1.

EXTENSIÓ POBRESA	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Ingrés familiar mitjà	2.700.805	2.465.466	3.588.384	3.405.987	3.403.683	32,86	38,15
25% ingrés familiar mitjà	675.201	616.367	897.096	851.497	850.921	32,86	38,15
50% ingrés familiar mitjà	1.350.403	1.232.733	1.794.192	1.702.993	1.701.842	32,86	38,15
60% ingrés familiar mitjà	1.620.483	1.479.280	2.153.031	2.043.592	2.042.210	32,86	38,15
% llars dels entrevistats amb ingrés familiar mitjà < 25% de l'ingrés mitjà a província	1,21	1,96	6,84	5,66	5,66	465,29	188,78
% llars dels entrevistats amb ingrés familiar mitjà < 50% de l'ingrés mitjà a província	12,20	12,00	18,02	15,71	15,49	47,70	30,92
% llars dels entrevistats amb ingrés familiar mitjà < 60% de l'ingrés mitjà a província	30,77	32,17	37,86	37,89	37,65	23,04	17,78
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		

DIFICULTATS ECONÒMIQUES	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Ingressos mitjans per persona	111.317	98.768	154.776	142.695	142.228	39,04	44,47
BASE	1.586	3.899	1.586	4.690	5.136		
Despesa mitjana per persona	52.491	48.636	68.923	70.573	70.607	31,30	45,11
BASE	1.644	4.043	1.523	4.616	5.052		
Ratio	1,12	1,03	1,25	1,02	1,01	11,15	-0,86
Ingressos mitjans mensuals per llar	225.067	205.455	299.032	283.832	283.640	32,86	38,15
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226		
Despesa mitjana mensual per llar	105.090	100.670	123.981	121.669	121.530	17,98	20,86
BASE	1.644	4.043	1.609	4.769	5.217		
Ratio	1,14	1,04	1,41	1,33	1,33	23,67	28,05

Ratio= (Quintil superior/Quintil inferior) -1. Resultat en tant per 1.

2 Exclusió en el treball

TAXES	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Taxa d'activitat	65,97	65,51	73,01	74,12	74,43	10,67	13,14
BASE	1.659	4.357	1.503	4.522	4.900		
Taxa d'ocupació	53,36	52,35	66,51	68,01	68,44	24,64	29,91
BASE	1.659	4.357	1.502	4.523	4.900		
Taxa d'atur	19,11	20,08	8,90	8,25	8,04	-53,43	-58,91
BASE	1.094	2.854	1.097	3.352	3.647		

LLARS AMB RFD < 60%	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Taxa d'activitat	50,99	51,04	62,29	59,73	59,64	22,16	17,03
BASE	281	825	307	1.034	1.103		
Taxa d'ocupació	26,63	28,57	51,98	50,03	50,24	95,19	75,11
BASE	281	825	307	1.034	1.103		
Taxa d'atur	47,77	44,02	16,55	16,23	15,76	-65,35	-63,13
BASE	143	421	191	618	658		

LLARS AMB RFD < 50%	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Taxa d'activitat	54,17	50,25	52,98	52,21	51,67	-2,20	3,90
BASE	92	255	116	304	324		
Taxa d'ocupació	24,20	22,80	40,05	37,56	37,70	65,50	64,74
BASE	92	255	116	304	324		
Taxa d'atur	55,34	54,64	24,40	28,06	27,04	-55,91	-48,65
BASE	50	128	62	159	167		

SITUACIÓ LABORAL D'ENTREVISTATS EN EDAT DE TREBALLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Treballen	49,10	49,18	62,61	64,88	65,30	27,52	31,92
Estudien	9,41	8,67	8,52	6,11	6,01	-9,46	-29,53
Treballen i estudien	4,26	3,17	3,89	3,13	3,14	-8,69	-1,26
No treballen ni estudien	37,23	38,98	24,97	25,88	25,55	-32,93	-33,61
BASE	1.659	4.357	1.503	4.523	4.900		

SITUACIÓ LABORAL EN LLARS AMB ADULTS EN EDAT DE TREBALLAR. VOLUM D'OCUPATS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
0 ocupats	25,80	22,73	24,08	20,34	20,59	-6,67	-10,51
1 ocupat	37,52	37,87	29,03	29,30	28,80	-22,63	-22,63
Més d'1 ocupat	36,64	39,39	46,89	50,36	50,60	27,97	27,85
BASE	2.107	5.263	2.033	5.742	6.249		

LLARS ON VIUEN PERSONES EN EDAT DE TREBALLAR I AMB RENDA MITJANA < 60%	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
0 ocupats	61,71	55,56	55,26	48,44	49,30	-10,45	-12,81
1 ocupat	30,13	32,96	30,19	33,81	33,21	0,20	2,58
Més d'1 ocupat	8,15	11,48	14,55	17,75	17,50	78,53	54,62
BASE	507	1.301	611	1.810	1.967		

LLARS ON VIUEN PERSONES EN EDAT DE TREBALLAR I AMB RENDA MITJANA < 50%	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
0 ocupats	77,51	74,01	69,87	70,57	71,11	-9,86	-4,65
1 ocupat	18,63	20,38	23,74	22,54	21,94	27,43	10,60
Més d'1 ocupat	3,86	5,61	6,40	6,88	6,96	65,80	22,64
BASE	201	486	290	751	810		

OCUPATS A TEMPS COMPLET SEGONS EL VOLUM D'OCUPACIÓ A LA LLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
1 ocupat	30,55	29,96	25,18	23,77	23,33	-17,58	-20,66
Més d'1 ocupat	52,20	53,36	62,10	65,29	65,92	18,97	22,36
Total d'ocupats a temps complet	81,74	83,31	87,28	89,05	89,25	6,78	6,89
BASE	897	2.299	1.009	3.084	3.364		

OCUPATS A TEMPS PARCIAL SEGONS EL VOLUM D'OCUPACIÓ A LA LLAR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
1 ocupat	5,90	4,02	2,60	1,84	1,78	-55,93	-54,23
Més d'1 ocupat	12,36	12,67	10,12	9,11	8,97	-18,12	-28,10
Total d'ocupats a temps parcial	18,26	16,69	12,72	10,95	10,75	-30,34	-34,39
BASE	897	2.299	1.009	3.084	3.364		

INGRESSOS MITJANS A LA LLAR SEGONS SITUACIÓ LABORAL	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No treballa ningú	1.491.417	1.420.431	1.791.570	1.714.807	1.721.300	20,13	20,72
BASE	475	1.052	407	1.021	1.132	-14,32	-2,95
Treballa un o més membres	3.174.334	2.801.068	4.179.877	3.829.728	3.832.573	31,68	36,72
BASE	1.063	2.764	988	3.138	3.416	-7,06	13,53
Treballen tots els membres	3.366.768	3.222.715	4.264.267	4.049.715	4.052.769	26,66	25,66
BASE	108	228	218	616	676		

LLARS AMB INGRESSOS < 2/3 DELS INGRESSOS MITJANS DELS OCUPATS A TEMPS COMPLET	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Llars	29,34	33,58	25,57	30,90	31,02	-12,85	-7,98
BASE	897	2.299	1.016	3.095	3.374		
Ingressos mitjans en aquestes llars	1.444.847	1.286.177	1.741.114	1.524.850	1.520.828	20,51	18,56
BASE	646	1.723	818	2.544	2.791		

TIPUS D'ATUR	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Aturats de curt termini	49,27	49,97	54,11	60,44	60,83	9,82	20,95
Aturats de llarg termini	50,73	50,03	45,90	39,56	39,17	-9,52	-20,93
BASE	191	523	93	259	275		

3 Exclusió en els recursos educatius

RECURSOS EDUCATIUS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Joves (18-24) amb titulació no superior a ESO o equivalent	15,18	28,35	15,19	25,17	25,21	0,07	-11,22
BASE	294	879	240	273	837		
Població en edat laboral (18-64) amb titulació no superior a ESO o equivalent	40,17	54,06	36,14	48,6	48,79	-10,03	-10,10
BASE	1.659	4.357	1.503	4.523	4.901		

POBLACIÓ JOVE (18 a 24 ANYS) AMB TITULACIÓ NO SUPERIOR A ESO O EQUIVALENT	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No estudien	90,95	88,05	80,61	88,35	87,48	-11,37	0,34
No estudien ni treballen	52,51	37,73	31,07	21,34	19,93	-40,83	-43,44
BASE	45	249	36	195	211		

POBLACIÓ EN EDAT LABORAL (18 a 24 ANYS) AMB TITULACIÓ NO SUPERIOR A ESO O EQUIVALENT	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No estudien	98,64	98,20	98,70	98,87	98,79	0,06	0,68
No estudien ni treballen	59,73	53,96	44,81	39,94	39,33	-24,98	-25,98
BASE	666	2.355	543	2.198	2.391		

4 Exclusió en l'habitatge

LLARS SENSE...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Aigua calenta	4,27	3,18	1,87	1,27	1,32	-56,21	-60,06
BASE	2.107	5.263	2.030	5.735	6.242		
WC a casa	0,42	0,74	2,24	0,98	0,93	433,33	32,43
BASE	2.107	5.263	2.032	5.735	6.243		
WC dins de casa	1,58	2,67	3,27	1,96	1,88	106,96	-26,59
BASE	2.107	5.263	2.032	5.734	6.242		
Dutxa o bany	1,14	0,58	0,36	0,20	0,23	-68,42	-65,52
BASE	2.107	5.263	2.032	5.738	6.246		
Calefacció	1,83	1,26	1,19	0,60	0,55	-34,97	-52,38
Calefacció central	50,66	48,31	45,95	64,42	68,38	-9,30	33,35
BASE	2.107	5.262	2.030	5.736	6.241		

PRINCIPAL INCONVENIENT DE L'HABITATGE	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No en té cap	35,65	40,65	34,66	39,45	40,46	-2,78	-2,95
Manca de llum	7,07	5,22	6,03	4,76	4,61	-14,71	-8,81
Manca d'espai	18,83	16,99	16,45	14,79	14,17	-12,64	-12,95
Humitat o fred	5,65	6,45	3,70	4,95	4,83	-34,51	-23,26
Soroll dels veïns	3,18	3,60	2,92	3,93	3,93	-8,18	9,17
Soroll del carrer	5,96	4,78	7,64	6,40	6,34	28,19	33,89
Acabats deficients	2,54	3,35	3,98	3,38	3,39	56,69	0,90
Manca d'ascensor	7,07	6,00	7,93	9,06	8,77	12,16	51,00
Mal distribuït	1,30	1,42	1,54	1,51	1,55	18,46	6,34
Manca de terrassa, pati o balcó	2,04	1,69	2,50	1,63	1,59	22,55	-3,55
Insuficiència de bany o fora de casa	2,40	1,91	3,12	2,12	2,01	30,00	10,99
Antiguitat de l'habitatge	1,81	1,52	2,73	1,46	1,60	50,83	-3,95
Altres inconvenients	6,50	6,42	6,81	6,57	6,78	-	-
BASE	2.106	5.257	1.999	5.681	6.179		

LLARS ON ES DISPOSA DE...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Telèfon	-	-	97,86	95,59	95,54	-	-
BASE	-	-	2.029	5.737	6.242		
Telèfon mòbil	-	-	62,14	63,81	63,71	-	-
BASE	-	-	2.028	5.736	6.242		
Connexió a Internet	-	-	23,31	19,05	19,19	-	-
BASE	-	-	2.023	5.732	6.236		
Motocicleta	17,30	17,51	17,83	18,39	19,02	3,06	5,03
BASE	2.107	5.263	2.029	5.737	6.242		
Un o més cotxes	69,30	75,62	70,67	78,19	78,77	1,98	3,40
BASE	2.105	5.257	2.030	5.737	6.245		
Un o més vehicles	71,10	77,44	72,73	79,94	80,44	2,29	3,23
BASE	2.105	5.257	2.029	5.735	6.241		

HABITATGE DELS ENTREVISTATS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Ingrés mitjà a la llar	2.700.805	2.465.466	3.588.384	3.405.987	3.403.683	32,86	38,15
BASE	1.646	4.046	1.613	4.777	5.226	-2,00	18,07
Cost mitjà de l'habitatge	386.165	403.659	664.273	692.897	685.511	72,02	71,65
BASE	824	1.680	728	2.003	2.173		
Llars on cost mitjà de l'habitatge > 30% RFD	5,06	5,34	8,73	9,33	9,08	72,53	74,72
Llars on cost mitjà de l'habitatge > 40% RFD	3,83	3,92	4,62	4,30	4,25	20,63	9,69
Llars on cost mitjà de l'habitatge > 60% RFD	0,81	0,92	1,17	0,86	0,87	44,44	-6,52
BASE	1.632	4.008	1.587	4.730	5.176		

5 Exclusió en la participació en societat

ENTREVISTATS PERTANYENTS A...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Un partit polític	2,41	2,82	2,40	2,42	2,38	-0,41	-14,18
BASE	2.106	5.260	2.030	5.735	6.242		
Un sindicat	6,50	6,87	7,09	7,09	6,81	9,08	3,20
BASE	2.106	5.260	2.029	5.735	6.243		
Una associació professional	10,93	7,54	13,26	9,11	8,89	21,32	20,82
BASE	2.107	5.261	2.026	5.735	6.242		
Una associació religiosa	2,69	2,85	3,96	3,17	3,17	47,21	11,23
BASE	2.106	5.261	2.030	5.738	6.246		
Una associació de consumidors	1,71	1,78	1,66	1,24	1,19	-2,92	-30,34
BASE	2.106	5.261	2.029	5.738	6.245		
Una comunitat de propietaris de l'habitatge	40,12	38,04	52,59	47,38	44,52	31,08	24,55
BASE	2.107	5.262	2.027	5.736	6.244		
Una associació de veïns (de barri)	8,55	12,05	9,30	14,24	13,65	8,77	18,17
BASE	2.107	5.262	2.028	5.735	6.243		
Un casal d'avis	4,96	5,40	4,62	5,48	5,79	-6,85	1,48
BASE	2.107	5.262	2.029	5.737	6.244		
Un casal de joves, esplai, escoltes	1,46	1,82	2,71	2,18	2,14	85,62	19,78
BASE	2.107	5.262	2.027	5.735	6.242		
Una associació cultural (casals, cercles d'art...)	7,16	7,10	8,08	7,67	7,75	12,85	8,03
BASE	2.107	5.262	2.028	5.735	6.242		
Un centre excursionista	2,74	2,67	2,16	2,25	2,41	-21,17	-15,73
BASE	2.106	5.261	2.031	5.739	6.247		
Un club esportiu	20,83	18,70	24,02	22,01	21,89	15,31	17,70
BASE	2.107	5.262	2.031	5.739	6.247		

RELACIONS PERSONALS MÉS FREQUENTS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
No es relaciona	0,98	1,14	1,05	1,27	1,26	7,14	11,40
Amb familiars	48,93	51,45	46,68	46,57	46,27	-4,60	-9,48
Amb veïns	5,38	5,86	6,35	6,22	6,36	18,03	6,14
Amb companys de feina/estudis	3,49	3,29	4,51	4,52	4,59	29,23	37,39
Amb el seu xicot-a	5,14	6,44	5,80	6,59	6,52	12,84	2,33
Amb amics	35,00	30,44	35,13	34,15	34,24	0,37	12,19
Amb altres persones	1,09	1,37	0,49	0,68	0,75	-55,05	-50,36
BASE	2.102	5.256	2.022	5.729	6.235		

A QUI S'ACUDEIX EN CAS DE PROBLEMES PERSONALS I AFECTIUS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Pares	12,59	12,20	10,98	12,20	12,25	-12,79	0,00
Parella	30,94	33,76	31,89	32,89	33,10	3,07	-2,58
Altres familiars	14,65	17,07	18,57	18,76	18,90	26,76	9,90
Amics/companys de feina	25,92	20,85	21,64	20,31	20,07	-16,51	-2,59
Veïns	0,27	0,30	0,85	0,61	0,57	214,81	103,33
Professionals	0,86	0,93	1,87	1,44	1,45	117,44	54,84
Ningú	14,78	14,89	14,20	13,77	13,67	-3,92	-7,52
BASE	1.086	2.821	1.195	3.257	3.510		-

ENTREVISTATS QUE NO VAN VOTAR A LES DARRERES ELECCIONS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Generals	17,93	20,14	17,26	17,90	17,92	-3,74	-11,12
BASE	1.701	4.218	1.561	4.382	4.728		
Autonòmiques	-	-	18,73	20,58	20,38	-	-
BASE	-	-	1.691	4.752	5.128		
Locals	-	-	20,32	22,34	22,06	-	-
BASE	-	-	1.666	4.717	5.092		

6 Exclusió en l'oci

VACANCES. Disponibilitat d'un mínim de dues setmanes seguides de vacances.	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Van tenir-les	69,40	65,54	70,63	68,25	67,62	1,77	4,13
No van tenir-les	30,60	34,46	29,37	31,75	32,38	-4,02	-7,86
BASE	2.097	5.247	2.008	5.711	6.215		

SOBRE LES VACANCES MÉS LLARGUES: LOCALITZACIÓ	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
A casa o per les rodalies	9,41	15,41	10,44	16,70	16,80	10,95	8,37
A Catalunya	45,12	36,61	42,88	34,89	35,48	-4,98	-4,70
A la resta d'Espanya	33,31	38,03	33,92	38,43	37,51	1,83	1,04
Altres indrets	12,09	9,92	12,76	10,01	10,23	-	-
BASE	1.456	3.439	1.418	3.898	4.202		

SOBRE LES VACANCES MÉS LLARGUES: TIPUS	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Al seu domicili habitual	9,47	15,48	10,44	16,70	16,81	10,24	7,88
A la segona residència habitual	26,00	19,04	24,55	17,48	17,12	-5,58	-8,19
A un apartament o casa llogada	9,25	8,57	8,59	8,44	8,44	-7,14	-1,52
A casa d'amics o familiars	30,92	32,28	31,06	30,60	29,85	0,45	-5,20
En un hotel o pensió	17,01	15,22	17,29	16,84	17,49	1,65	10,64
En un càmping	6,42	8,63	5,31	7,20	7,48	-17,29	-16,57
Altres	0,92	0,78	2,77	2,74	2,81	-	-
BASE	1.447	3.423	1.419	3.896	4.200		

ENTREVISTATS QUE MAI NO VAN...	1995		2000			Variacions (%)	
	Barcelona	RMB	Barcelona	RMB	Província	Barcelona	RMB
Cinema	43,71	48,53	36,03	40,08	40,60	-17,57	-17,41
BASE	2.107	5.263	1.994	5.679	6.183		
Bars, discoteques, pubs	62,90	60,47	55,47	54,73	54,88	-11,81	-9,49
BASE	2.107	5.263	2.008	5.695	6.197		
Restaurants	38,22	42,99	27,82	31,84	31,55	-27,21	-25,94
BASE	2.106	5.260	1.993	5.662	6.164		
Teatre	62,64	70,07	56,07	65,08	65,34	-10,49	-7,12
BASE	2.107	5.263	1.997	5.664	6.165		
Museus i exposicions	48,89	58,52	50,67	62,09	62,37	3,64	6,10
BASE	2.105	5.259	1.991	5.656	6.152		
Fer excursions	40,5	43,16	44,70	47,46	46,71	10,37	9,96
BASE	2.104	5.258	1.901	5.311	5.805		

Annex metodològic

Annex metodològic

1

Fitxa tècnica de l'Enquesta de la Regió de Barcelona 2000

Les característiques tècniques i metodològiques de l'*Enquesta de la Regió de Barcelona* (ERB 2000), el treball de camp de la qual s'ha realitzat l'any 2000, no han variat gaire respecte a les edicions de l'*Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona* del 1985, 1990 i 1995. Les modificacions més rellevants incorporades a aquesta nova edició fan referència a l'ampliació de l'àmbit territorial d'estudi a tota la província de Barcelona i, en conseqüència, a l'increment i la redistribució territorial de la mostra. Les característiques tècniques de l'ERB 2000 són, de manera resumida, les següents.

Àmbit territorial

La **província de Barcelona**, que comprèn **311 municipis** pertanyents a les comarques de l'Alt Penedès, l'Anoia, el Bages, el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Berguedà, el Garraf, el Maresme, l'Osona, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental més el municipi de Fogars de Tordera, que pertany a la comarca de la Selva. Aquest territori té una superfície de 7.718 km² i una població de 4.628.277 habitants, segons el Padró municipal d'habitants de 1996, els quals representen el 76% del total de població de Catalunya.

Unitat d'anàlisi

A efectes de representativitat estadística, la unitat de recollida d'informació de l'ERB 2000 és l'**individu**, tot i que la informació que recull el qüestionari permet esbrinar tant el conjunt de característiques dels individus entrevistats com les del grup familiar i les de cadascun dels membres que resideixen a la llar.

Univers estadístic

La totalitat d'individus majors de 18 anys residents al territori de referència, que representen un total de 3.762.462 persones.

Disseny de la mostra

Aplicació de la tècnica de mostreig aleatori estratificat d'acord amb:

Construcció d'estrats de població homogenis a partir d'una sèrie de variables socioeconòmiques identificatives de les seccions censals de la província de Barcelona, contingudes al Padró municipal d'habitants de 1996. Càlcul de la grandària mostral segons el volum de població total i l'estimació de la seva variabilitat.

Distribució dels efectius resultants als estrats prefigurats amb el criteri d'afixació òptima de Neyman, segons el qual quan més gran i variable és un estrat, major proporció de mostra se li assigna. Amb el nombre mostral de cada estrat es procedeix a l'assignació proporcional de quotes de mostra en termes d'individus corresponents a cada secció.

Restitució del valor real de les freqüències ponderant el seu pes en el conjunt i garantint, així, una mostra estrictament aleatòria.

A més d'aquesta estratificació basada en criteris socioeconòmics, comuna al disseny de les mostres d'edicions anteriors de l'*Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona*, s'han sobrerrepresentat els efectius corresponents a les comarques de la província de Barcelona que s'incorporaven per primera vegada a la mostra i, en general, a totes les que tenen menys de 200.000 habitants (Alt Penedès, Anoia, Bages, Berguedà, Garraf i Osona). D'aquesta manera, doncs, s'incorpora al disseny mostral una nova estratificació basada en criteris territorials, la qual implica una ponderació mostral afegida.

Efectius de la mostra i marge d'error

El nombre de persones entrevistades ha estat de 6.830, seleccionades aleatòriament dins de cada secció censal a partir del Cens Electoral de 1999. El marge d'error per al conjunt de la mostra és del $\pm 1,5\%$ per a un nivell de confiança de 2 sigma. A la taula adjunta es presenta la distribució de la mostra per comarques i el marge d'error corresponent.

Qüestionari

El qüestionari de l'ERB 2000 inclou 190 preguntes, majoritàriament precodificades, 605 variables directes i 1.027 posicions d'ordinador. La durada mitjana per entrevista està calculada en 55 minuts aproximadament. En general, les preguntes que conté es refereixen a la persona que contesta, tot i que algunes recullen situacions familiars o de llar, i d'altres es plantegen referides

a cadascuna de les persones que conviuen amb la persona entrevistada.

Aquest qüestionari, l'estructura i el contingut del qual no han variat molt en relació amb l'utilitzat a edicions anteriors de l'*Enquesta de la regió metropolitana de Barcelona*, està subdividit en 18 apartats o àmbits temàtics. La seva estructura resumida és la següent:

Treball de camp

Realitzat, entre gener i novembre de 2000, per l'equip de treball de camp de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. Aquesta fase de treball inclou, a més de la realització de les entrevistes, la formació dels enquestadors, el tractament de la informació (codi-

ficació i enregistrament de les dades) i l'estructuració i la depuració de la base de dades.

El treball de camp d'aquesta enquesta presenta un alt nivell de complexitat, ja que tant el disseny de l'organització i la formació d'enquestadors com els nivells de control incorporats (revisió del 100% dels qüestionaris, control a domicili del 25% d'enquestes i doble enregistrament informàtic de les dades) es programen per minimitzar els errors en tots els processos de recollida d'informació i codificació i garantir, per tant, una gran fiabilitat de les dades obtingudes.

Processament de dades

El *software* emprat per al tractament informàtic és l'anomenat *Statistical Package for Social Sciences* (SPSS).

	Habitants majors de 18 anys	Efectius de la mostra*	Marge d'error
Alt Penedès	58.839	280	4,74
Anoia	68.812	280	5,90
Bages/Berguedà	124.793	344	6,00
Baix Llobregat	509.829	889	3,04
Barcelonès	1.780.805	2.719	1,84
Garraf	72.400	280	4,30
Maresme	252.400	520	3,28
Osona	98.603	280	5,29
Vallès Occidental	539.686	857	3,21
Vallès Oriental	224.040	381	5,77
Total	3.762.462	6.830	1,52

* El nombre de persones entrevistades efectivament ha estat de 6.830. Aquesta xifra, però, no coincideix sempre amb el nombre total d'efectius que apareixen a les taules estadístiques a causa de l'aplicació dels coeficients de ponderació necessaris per restituir la mostra de la província de Barcelona.

Apartats temàtics	Preguntes	Observacions
A. Estructura familiar	1 a 13	Dades de cadascú dels membres de la llar
B. Procedència geogràfica dels membres de la llar	14 a 18	Dades de cadascú dels membres de la llar
C. Llengua dels membres de la llar	19 a 23	Dades de cadascú dels membres de la llar
D. Nivell d'estudis dels membres de la llar	24 a 31	Dades de cadascú dels membres de la llar
E. Situació laboral	32 a 40	Dades de diversos membres de la família
E1. Persones ocupades	41 a 68	Dades de la persona entrevistada
E2. Persones aturades	69 a 85	Dades de la persona entrevistada
E3. Persones inactives	86 a 93	Dades de la persona entrevistada
Cobertura sanitària	94	Dades de la llar
E4. Treball domèstic	95 a 98	Dades individuals i de llar
F. Ingressos	99 a 110	Dades individuals i de llar
G. Consum	111 a 122	Dades individuals i de llar
H. Habitatge	123 a 136	Dades individuals i de llar
I. Percepció del barri i de l'entorn	137 a 146	Dades individuals i de llar
J. Ús i imatge del territori	147 a 159	Dades de la persona entrevistada
K. Cultura i lleure	160 a 183	Dades de la persona entrevistada
L. Relacions socials i associacionisme	184 a 190	Dades de la persona entrevistada
M. Fitxa d'observació	191 a 198	A omplir per l'enquestador/a

2

La construcció de la mostra

Les característiques de la construcció de la mostra de l'ERB 2000 segueixen bàsicament els mateixos criteris de les edicions anteriors de l'*Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona*. Tanmateix, l'ampliació de l'àmbit territorial d'estudi al conjunt de la província ha obligat a incorporar elements de sobrerrepresentació mostral a les comarques de menys de 200.000 habitants, amb l'objectiu de possibilitar l'explotació de resultats a escala comarcal amb uns marges d'error, si més no, equiparables als de la resta de comarques metropolitanes.

En el disseny d'aquesta mostra es va establir com a objectiu l'elecció d'una mostra representativa dels individus majors de 18 anys residents a la província de Barcelona, univers poblacional amb un total de 3.762.462 persones segons dades del Padró municipal d'habitants de 1996, mitjançant criteris de tipus estadístic i basats en la tècnica de mostreig aleatori estratificat, atesa la gran heterogeneïtat que caracteritza la població objecte d'estudi.

El procés de construcció de la mostra estratificada contempla dues etapes principals: primer, la construcció dels estrats homogenis, i segon, la distribució en aquests dels efectius de la mostra a partir de la determinació de la grandària mostral.

La construcció dels estrats

Amb la construcció dels estrats homogenis de població s'aconsegueix l'objectiu de garantir que a la mostra hi siguin representades una sèrie de característiques de la població –i els fenòmens que en depenen–, que es consideren rellevants a l'*Enquesta* i són conegudes prèviament. Aquestes característiques de la població es van obtenir del Padró municipal d'habitants de 1996 a partir d'una sèrie de variables socioeconòmiques identificatives de la població en termes de la totalitat de seccions censals que componen la província de Barcelona. El tractament d'aquesta informació, per tal d'identificar i caracteritzar els estrats de la població, es va fer mitjançant la utilització de dues tècniques d'anàlisi multivariant independents i complementàries: l'anàlisi factorial de components principals i l'anàlisi de classificació automàtica. Amb l'*anàlisi de components principals* es pretén reduir la informació original per tal d'obtenir les dimensions independents fonamentals de diferenciació de la població de la província. Alhora, aquestes dimensions o variables estructurants de la població serveixen com a criteris d'estratificació d'aquesta a través de l'aplicació de l'*anàlisi de classificació automàtica*, que dona lloc a l'obtenció dels estrats de població, els quals són l'expressió de conjunts de població el màxim d'homogenis com a conjunt, i el màxim d'heterogenis entre ells. Aquesta classi-

ficació s'efectua sense tenir en compte cap restricció de contigüïtat territorial, per la qual cosa el resultat final va ser un mapa de seccions de la província de Barcelona dividit en uns 9 estrats amb una caracterització socioeconòmica clarament diferenciada i que, a efectes de mostreig, representen un guany en la precisió.

El supòsit bàsic acceptat en aquest tipus de disseny mostral consisteix en afirmar que una bona classificació de les seccions censals en relació amb les variables utilitzades permet una bona classificació dels individus, atès que les dades atribuïdes a les seccions tenen, en els individus que hi pertanyen, el seu origen, i hi constitueixen a més un nivell de desagregació suficient.

L'afixació de la mostra

D'aquesta manera, una vegada determinats els estrats com a expressió de conjunts homogenis de seccions censals, es procedeix a la distribució en aquests dels efectius de la mostra a partir de la determinació de la grandària mostral.

El càlcul de la grandària de la mostra s'inscriu en la fixació dels paràmetres bàsics: donat el nombre total de la població, les estimacions de la seva variabilitat –amb la seva corresponent mitjana–, el nivell de significació i l'error mostral.

Com a mesura de la variabilitat es va considerar la distància euclidiana de cada secció al centroide global del núvol de punts en l'espai dels factors dimensionalitzats, i com a paràmetre la mitjana d'aquesta distància. D'aquesta manera s'aconsegueix estimar i reflectir a la mostra, no tan sols una característica determinada d'interès de l'estudi, sinó tot un conjunt, atès que es pren un punt mitjà i una desviació d'aquest conjunt de característiques dimensionalitzades a partir de les dades padronals.

Si considerem un nivell de significació de 2 sigma i un error mostral relatiu del $\pm 1,5\%$, el càlcul de la grandària mostral es va fer aplicant la fórmula:

$$n = \frac{z^2 \cdot \sigma_y^2}{e^2 \cdot \bar{Y}^2}$$

on: z : Nombre de sigmes de nivell de significació.

s_y^2 : Variació de la distància quadràtica euclidiana de les seccions censals al centroide de la totalitat del núvol.

e: Error mostral relatiu.

–

Y: Mitjana de les distàncies quadràtiques euclidianes.

Amb el nombre d'individus resultant es procedeix a la distribució entre els diferents estrats. L'homogeneïtat amb què s'han caracteritzat aquests estrats ens per-

metrà una millor assignació dels individus que pertanyen a les seccions censals d'un estrat determinat, segons el criteri d'afixació òptima de Neyman. És amb aquesta operació, l'afixació, amb què s'obté l'efecte real de l'estratificació de la mostra. Amb el criteri d'afixació òptima de Neyman, la distribució dels individus no s'efectua de forma estrictament proporcional a la població de cadascun dels estrats, sinó que a efectes d'optimització, és a dir, de guany en la precisió de les estimacions, s'adopta un doble criteri segons el qual com més gran i més variable és un estrat major proporció de mostra se li assigna, i que s'expressa en la fórmula:

$$n = \frac{N_h \cdot \sigma_y^h}{\sum_k N_h \cdot \bar{y}^2}$$

$$h = 1$$

- on: n_h : Grandària mostral de l'estrat h ($h = 1 \dots 9$).
 N_h : Població major de 15 anys de l'estrat h.
 σ_y^h : Desviació estàndar de la distància quadràtica euclidiana de les seccions censals de l'estrat h respecte al centroid del seu estrat.
 n : Grandària mostral obtinguda.

Una vegada determinada la grandària de mostra corresponent a cada estrat s'assignen les quotes de mostra entre les diferents seccions censals que formen cada estrat. Amb aquest repartiment es garanteix l'acompliment de l'aleatorietat de la mostra en l'elecció d'un individu que pertany a una secció determinada. L'assignació de quotes es fa segons la fórmula:

$$n_{sh} = \frac{N_{sh}}{N_h} \cdot n_h$$

- on n_{sh} : Quota de mostra de la secció s de l'estrat h.
 N_s : Població major de 15 anys de la secció s de l'estrat h.
 N_h : Població major de 15 anys de l'estrat h.
 n_h : Grandària mostral de l'estrat h.

L'assignació obtinguda va donar quotes de mostra no enteres per a cada secció censal, per la qual cosa, a efectes d'elecció dels individus, es va procedir a l'arrodoniment d'aquestes: a l'enter inferior si el decimal arribava a 0,5 i a l'enter superior quan el sobrepassava. Per l'efecte de l'arrodoniment la grandària mostral es va establir finalment en 6.250 efectius, als quals s'han afegit 580 efectius corresponents a la sobrerrepresentació de les comarques menys poblades. La grandària final de la mostra ha quedat establerta, doncs, en 6.830 efectius. Cal assenyalar que aquest disseny mostral suposa l'afixació no proporcional de les quotes de mostra de cada

estrat. Segons la grandària poblacional de l'estrat i la variabilitat de les característiques socioeconòmiques pròpies d'aquest, hi haurà individus majors de 18 anys que tindran una probabilitat major de ser elegits a partir de la quota que s'assigna a l'estrat on s'ubica la secció censal a què pertany, és a dir, no es garanteix el criteri d'equiprobabilitat quan un individu és elegit a l'atzar. Aquest criteri té un sentit instrumental perquè ens assegura la presència a la mostra d'aquelles característiques menys freqüents a la població, atès que constituïren fenòmens amb una major variabilitat; alhora, però, sobredimensiona la presència dels individus que les posseeixen. En conseqüència, una vegada obtinguda la mostra es restitueix el valor real de les freqüències tot ponderant el seu pes en el conjunt per tal de garantir una mostra estrictament aleatòria.

Aquesta ponderació és una magnitud que transforma la probabilitat real que un individu hagi estat escollit en la probabilitat teòrica sota hipòtesi d'estricta aleatorietat, i que es pot expressar amb la següent relació:

$$PES = \frac{\text{Probabilitat teòrica}}{\text{Probabilitat real}} = \frac{N_h / N}{n_h / n}$$

- on N_h : Població major de 18 anys de la secció censal h.
 N : Població major de 18 anys de la regió.
 n_h : Quota de mostra de la secció h.
 n : Mostra total.

És a dir, atorgant un menor pes als individus que tenen una probabilitat major de ser elegits, i un major pes a aquells altres amb una probabilitat inferior.

Atès que el mètode de construcció de la mostra està dissenyat per tal d'assolir la representativitat i la màxima eficiència respecte al total d'individus de la província de Barcelona, qualsevol anàlisi de les dades recollides a l'*Enquesta* que fan referència a les llars, s'ha d'entendre com el context familiar dels individus entrevistats; en cap cas, per tant, la mostra és representativa de llars. Per finalitzar, cal assenyalar que el nombre elevat de mostra garanteix tant la possibilitat d'obtenir un alt nivell de precisió ($\pm 1,5\%$ d'error mostral relatiu) del conjunt de la mostra com de fer l'anàlisi de resultats referida a submostres del conjunt. És a dir, amb les dades de l'*Enquesta* es poden fer tractaments de submostres per a àmbits territorials més restringits o fenòmens i grups socials específics, amb un marge d'error mostral suficient que garanteixi les anàlisis posteriors d'aquestes poblacions. En aquests casos, es considera l'error mostral introduït i es du a terme una ponderació, pròpia de tota mostra estratificada.

3**La distribució de la mostra per municipis i comarques****Alt Penedès**

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08013	Avinyonet del Penedès	5	08206	Sant Cugat Sesgarrigues	6
08027	Cabanyes, les	0	08222	Sant Llorenç d'Hortons	8
08058	Castellet i la Gornal	7	08227	Sant Martí Sarroca	14
08065	Castellví de la Marca	6	08232	Sant Pere de Riudebitlles	9
08085	Font-rubí	8	08236	Sant Quintí de Mediona	9
08091	Gelida	14	08240	Sant Sadurní d'Anoia	34
08094	Granada, la	0	08249	Santa Fe del Penedès	0
08122	Mediona	9	08251	Santa Margarida i els Monjos	15
08145	Olèrdola	10	08273	Subirats	12
08146	Olesa de Bonesvalls	0	08287	Torrelavit	6
08154	Pacs del Penedès	0	08288	Torrelles de Foix	7
08164	Pla del Penedès, el	0	08304	Vilobí del Penedès	6
08168	Pontons	0	08305	Vilafranca del Penedès	95
08174	Puigdàlber	0		Total Alt Penedès	280

Anoia

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08008	Argençola	0	08152	Orpí	0
08025	Bruc, el	0	08161	Piera	23
08028	Cabrera d'Igualada	0	08162	Hostalets de Pierola, els	0
08031	Calaf	14	08165	Pobla de Claramunt, la	10
08036	Calonge de Segarra	0	08170	Prats del Rei, els	0
08044	Capellades	18	08176	Pujalt	0
08048	Carme	7	08185	Rubió	0
08060	Castellfollit de Riubregós	0	08189	Sant Pere Sallavinera	0
08063	Castellolí	0	08226	Sant Martí de Tous	6
08071	Copons	0	08228	Sant Martí de Sesgueioles	0
08102	Igualada	102	08250	Santa Margarida de Montbui	29
08103	Jorba	0	08257	Santa Maria de Miralles	0
08104	Llacuna, la	0	08286	Torre de Claramunt, la	12
08119	Masquefa	18	08292	Vallbona d'Anoia	0
08133	Montmateu	0	08297	Veciana	0
08143	Òdena	10	08302	Vilanova del Camí	31
				Total Anoia	280

Bages

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08002	Aguilar de Segarra	0	08138	Moià	9
08010	Artés	7	08139	Mura	0
08012	Avinyó	9	08140	Navarcles	10
08018	Balsareny	6	08141	Navàs	10
08034	Calders	0	08178	Rajadell	0
08038	Callús	0	08182	Pont de Vilomara i Rocafort, el	7
08047	Cardona	17	08191	Sallent	11
08053	Castellbell i el Vilar	5	08192	Santpedor	10
08059	Castellfollit del Boix	0	08212	Sant Feliu Sasserra	0
08061	Castellgalí	0	08213	Sant Fruitós de Bages	12
08062	Castellnou de Bages	0	08218	Sant Joan de Vilatorrada	16
08079	Estany, l'	0	08229	Sant Mateu de Bages	0
08084	Fonollosa	0	08242	Marganell	0
08090	Gaià	0	08258	Santa Maria d'Oló	0
08098	Sant Salvador de Guardiola	10	08262	Sant Vicenç de Castellet	15
08113	Manresa	103	08274	Súria	13
08127	Monistrol de Montserrat	10	08277	Talamanca	0
08128	Monistrol de Calders	0		Total Bages	280

Baix Llobregat

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08001	Abrera	9	08158	Papiol, el	6
08020	Begues	7	08169	Prat de Llobregat, el	77
08056	Castelldefels	82	08196	Sant Andreu de la Barca	24
08066	Castellví de Rosanes	0	08200	Sant Boi de Llobregat	100
08068	Cervelló	13	08204	Sant Climent de Llobregat	5
08069	Collbató	5	08208	Sant Esteve Sesrovires	9
08072	Corbera de Llobregat	15	08211	Sant Feliu de Llobregat	45
08073	Cornellà de Llobregat	107	08217	Sant Joan Despí	39
08076	Esparraguera	20	08221	Sant Just Desvern	26
08077	Esplugues de Llobregat	58	08244	Santa Coloma de Cervelló	5
08089	Gavà	48	08263	Sant Vicenç dels Horts	29
08114	Martorell	23	08289	Torrelles de Llobregat	6
08123	Molins de Rei	25	08295	Vallirana	13
08147	Olesa de Montserrat	21	08301	Viladecans	62
08157	Pallejà	10		Total Baix Llobregat	889

Barcelonès

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08019	BCN districte 1. Ciutat Vella	116	08015	Badalona	272
08019	BCN districte 2. Eixample	289	08101	Hospitalet de Llobregat, l'	343
08019	BCN districte 3. Sants-Montjuic	202	08194	Sant Adrià de Besòs	43
08019	BCN districte 4. Les Corts	111	08245	Santa Coloma de Gramenet	171
08019	BCN districte 5. Sarrià-Sant Gervasi	209	08019	BCN districte 6. Gràcia	136
08019	BCN districte 7. Horta-Guinardó	208	08019	BCN districte 8. Nou Barris	223
08019	BCN districte 9. Sant Andreu	152	08019	BCN districte 10. Sant Martí	244
	Total Barcelona	1890		Total Barcelonès	2719

Berguedà

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08011	Avià	6	08132	Montmajor	7
08016	Bagà	7	08142	Nou de Berguedà, la	0
08022	Berga	20	08144	Olvan	0
08024	Borredà	0	08166	Pobla de Lillet, la	5
08045	Capolat	0	08175	Puig-reig	6
08049	Casserres	5	08188	Sagàs	0
08050	Castellar del Riu	0	08190	Saldes	1
08052	Castellar de N'Hug	0	08216	Sant Jaume de Frontanyà	0
08057	Castell de l'Areny	0	08255	Santa Maria de Merles	0
08078	Espunyola	0	08268	Cercs	0
08080	Fígols	0	08293	Vallcebre	0
08092	Gironella	7	08299	Vilada	0
08093	Gisclareny	0	08308	Viver i Serrateix	0
08099	Guardiola de Berguedà	0	08903	Sant Julià de Cerdanyola	0
08130	Montclar	0		Total Berguedà	64

Garraf

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08043	Canyelles	8	08231	Sant Pere de Ribes	62
08074	Cubelles	18	08270	Sitges	64
08148	Olivella	0	08307	Vilanova i la Geltrú	128
				Total Garraf	280

Maresme

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08003	Alella	16	08155	Palafolls	11
08006	Arenys de Mar	19	08163	Pineda de Mar	43
08007	Arenys de Munt	8	08172	Premià de Mar	37
08009	Argentona	11	08193	Sant Iscle de Vallalta	0
08029	Cabrera de Mar	7	08197	Sant Andreu de Llavaneres	13
08030	Cabrils	8	08203	Sant Cebrià de Vallalta	0
08032	Caldes d'Estrac	4	08214	Vilassar de Dalt	12
08035	Calella	25	08219	Vilassar de Mar	29
08040	Canet de Mar	22	08230	Premià de Dalt	16
08075	Dosrius	4	08235	Sant Pol de Mar	10
08110	Malgrat de Mar	22	08261	Santa Susanna	0
08118	Masnou, el	25	08264	Sant Vicenç de Montalt	5
08121	Mataró	125	08281	Teià	10
08126	Montgat	14	08282	Tiana	10
08153	Òrrius	0	08284	Tordera	14
				Total Maresme	520

Osona

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08004	Alpens	0	08215	Sant Hipòlit de Voltregà	8
08017	Balenyà	8	08220	Sant Julià de Vilatorrada	0
08026	Brull, el	0	08224	Sant Martí de Centelles	0
08037	Calldetenes	0	08225	Sant Martí d'Albars	5
08067	Centelles	13	08233	Sant Pere de Torelló	6
08070	Collsuspina	0	08237	Sant Quirze de Besora	5
08083	Folgueroles	8	08241	Sant Sadurní d'Osormort	0
08100	Gurb	8	08243	Santa Cecília de Voltregà	0
08109	Lluçà	0	08246	Santa Eugènia de Berga	8
08111	Malla	0	08247	Santa Eulàlia de Riuprimer	0
08112	Manlleu	34	08253	Santa Maria de Besora	0
08116	Masies de Roda, les	0	08254	Santa Maria de Corcó	5
08117	Masies de Voltregà, les	11	08265	Sant Vicenç de Torelló	8
08129	Muntanyola	0	08269	Seva	11
08131	Montesquiu	0	08271	Sobremunt	0
08149	Olost	0	08272	Sora	0
08150	Orís	0	08275	Tavèrnoles	0
08151	Oristà	5	08278	Taradell	11
08160	Perafita	5	08280	Tavertet	0
08171	Prats de Lluçanès	6	08283	Tona	12
08183	Roda de Ter	11	08285	Torelló	25
08195	Sant Agustí de Lluçanès	0	08298	Vic	60
08199	Sant Bartomeu del Grau	7	08303	Vilanova de Sau	0
08201	Sant Boi de Lluçanès	0	08901	Rupit i Pruit	0
				Total Osona	280

La Selva

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08082	Fogars de Tordera	0		Total la Selva	0

Vallès Occidental

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08051	Castellar del Vallès	22	08223	Sant Llorenç Savall	4
08054	Castellbisbal	7	08238	Sant Quirze del Vallès	14
08087	Gallifa	0	08252	Barberà del Vallès	26
08120	Matadepera	14	08260	Santa Perpètua de Mogoda	22
08125	Montcada i Reixac	34	08266	Cerdanyola del Vallès	63
08156	Palau de Plegamans	14	08267	Sentmenat	7
08167	Polinyà	6	08279	Terrassa	199
08179	Rellinars	0	08290	Ullastrell	0
08180	Ripollet	33	08291	Vacarisses	6
08184	Rubí	59	08300	Viladecavalls	8
08187	Sabadell	225	08904	Badia del Vallès	23
08205	Sant Cugat del Vallès	71		Total Vallès Occidental	857

Vallès Oriental

Codi	Municipi	Mostra	Codi	Municipi	Mostra
08005	Ametlla del Vallès, l'	11	08134	Figaró-Montmany	0
08014	Aiguafreda	6	08135	Montmeló	10
08023	Bigues i Riells	8	08136	Montornès del Vallès	14
08033	Caldes de Montbui	17	08137	Montseny	2
08039	Campins	0	08159	Parets del Vallès	13
08041	Canovelles	19	08181	Roca del Vallès, la	8
08042	Cànoves i Samalús	0	08198	Sant Antoni de Vilamajor	6
08046	Cardedeu	12	08202	Sant Celoni	19
08055	Castellcir	0	08207	Sant Esteve de Palautordera	0
08064	Castellterçol	9	08209	Sant Fost de Campsentelles	11
08081	Fogars de Montclús	0	08210	Sant Feliu de Codines	7
08086	Franqueses del Vallès, les	12	08234	Sant Pere de Vilamajor	6
08088	Garriga, la	14	08239	Sant Quirze Safaja	0
08095	Granera	0	08248	Santa Eulàlia de Ronçana	8
08096	Granollers	55	08256	Santa Maria de Martorelles	0
08097	Gualba	0	08259	Santa Maria de Palautordera	7
08105	Llagosta, la	14	08276	Tagamanent	0
08106	Llinars del Vallès	8	08294	Vallgorguina	4
08107	Liçà d'Amunt	15	08296	Vallromanes	0
08108	Liçà de Vall	7	08306	Villalba Sasserra	0
08115	Martorelles	7	08902	Vilanova del Vallès	6
08124	Mollet del Vallès	46		Total Vallès Oriental	381

Fitxa tècnica comparada de les diverses edicions de l'Enquesta

	Enquesta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 1985	Enquesta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 1990	Enquesta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 1995	Enquesta de la Regió de Barcelona 2000
Àmbit territorial	Àrea Metropolitana de Barcelona (Municipis integrats en l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona) Municipis: 27 Superfície: 476 km ² Total habitants: 3.096.748 (segons Cens 1981) Percentatge s/població de Catalunya: 49,2%	Regió I de Catalunya Municipis: 129 Comarques: 5 (Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental) Superfície: 2.459 km ² Total habitants: 4.090.706 (segons Padró 1986) Percentatge s/població de Catalunya: 67,9%	Regió Metropolitana de Barcelona Municipis: 162 Comarques: 7 (Alt Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental) Superfície: 3.235 km ² Total habitants: 4.264.422 (segons Cens 1991) Percentatge s/població de Catalunya: 70,4%	Província de Barcelona Municipis: 311 Comarques: 11 (7 comarques de la regió metropolitana + l'Anoia, el Bages, el Berguedà i Osona) Superfície: 7.718,5 km ² Total habitants: 4.628.277 (segons Padró 1996) Percentatge s/població de Catalunya: 76,0%
Unitat d'anàlisi	A efectes de representativitat estadística, la unitat de recollida d'informació de l'Enquesta Metropolitana en totes les seves edicions ha estat l'individu, tot i que l'estructura del global d'informació que recull el qüestionari permet esbrinar tant el conjunt de característiques dels individus entrevistats com les del grup familiar i les de cadascun dels membres que resideixen a la llar.			
Univers estadístic	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a l'antiga àrea metropolitana de Barcelona: 2.174.363 persones	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a la Regió I de Catalunya: 2.991.131 persones	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a la regió metropolitana de Barcelona: 3.275.458 persones	El conjunt d'individus majors de 18 anys residents a la província de Barcelona 3.762.462 persones
Efectius de la mostra i marge d'error	4.912 individus seleccionats aleatòriament a partir del Cens electoral de 1984. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ± 1,9, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	5.061 individus seleccionats aleatòriament a partir del Cens electoral de 1989. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ± 1,9, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	5.263 individus seleccionats aleatòriament a partir del Cens electoral de 1994. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ± 1,8, per a un nivell de confiança de 2 sigma.	6.830 individus seleccionats aleatòriament a partir del Cens electoral de 1999. Marge d'error per al conjunt de la mostra: ± 1,5, per a un nivell de confiança de 2 sigma.
Càlcul de la mostra	Aplicació de la tècnica del mostreig aleatori estratificat, basat en: a) Construcció d'estrats de població homogenis a partir d'una sèrie de variables socioeconòmiques identificatives de les seccions censals del territori objecte d'estudi, contingudes al Padró d'habitants o Cens de població corresponent a cada any. b) Càlcul de la grandària mostral segons el volum de població total i l'estimació de la seva variabilitat. c) Distribució dels efectius resultants als estrats prefigurats amb el criteri d'afixació òptima de Neyman, segons el qual quant més gran i variable és un estrat, major proporció de mostra se li assigna. Amb el nombre mostral de cada estrat es procedeix a l'assignació proporcional de quotes de mostra en termes d'individus corresponents a cada secció. d) Restitució del valor real de les freqüències ponderant el seu pes en el conjunt i garantint, així, una mostra estrictament aleatòria.			
Tipus d'entrevista	Entrevista personal realitzada per entrevistadors qualificats en el domicili de les persones seleccionades.			
Qüestionari	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 159 Nombre de variables directes: 330 Nombre de posicions d'enregistrament: 625 Durada mitjana d'entrevista: 40 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 182 Nombre de variables directes: 541 Nombre de posicions d'enregistrament: 879 Durada mitjana d'entrevista: 50 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 193 Nombre de variables directes: 548 Nombre de posicions d'enregistrament: 921 Durada mitjana d'entrevista: 50 minuts	Tipus: precodificat Nombre de preguntes: 190 Nombre de variables directes: 605 Nombre de posicions d'enregistrament: 1.027 Durada mitjana d'entrevista: 55 minuts
Treball de camp	Realitzat per CDES (Centre per al Desenvolupament de l'Economia Social) d'octubre de 1985 a març de 1986.	Realitzat per INITS, S.A., de març a juliol de 1990 (Barcelona ciutat) i de setembre a novembre de 1990 (resta del territori)	Realitzat per l'equip de treball de camp de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, entre març i setembre de 1995.	Realitzat per l'equip de treball de camp de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona de gener a novembre de 2000.
	En tots els casos, l'acurat disseny de l'organització i la formació d'enquestadors, així com el grau de control assolit (supervisió del 100% dels qüestionaris, control a domicili del 25% de les enquestes realitzades, codificació prèvia sobre paper i doble enregistrament de dades), han permès minimitzar els errors en els processos de recollida d'informació, codificació i transcripció de resultats i han garantit, per tant, una gran fiabilitat de les dades obtingudes.			
Processament de dades	El tractament de la informació obtinguda es realitza mitjançant l'anomenat Statistical Package for Social Sciences (SPSS).			

Bibliografia bàsica de referència

Bibliografia bàsica de referència

Bibliografia general

- ADELANTADO, J. (coord.) (2000): *Cambios en el Estado de bienestar*, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- ADELANTADO, J., i GOMÀ, G. (2000): "La política de vivienda", capítol IX a ADELANTADO, J. (coord.), pp. 313-347.
- AGUILAR, M.; GAVIRIA, M., i LAPARRA, M. (1995): *La caña y el pez*, Fundación FOESA, Madrid.
- ALCOCK, P. (1993): *Understanding poverty*, Macmillan, 2ª edició 1997, Hong Kong.
- ALMANSA, S.; VALLESCÀ, R.; MALLA, P.; ESPASA, R., i GONZÁLEZ, J. I. (1996): "1996, anys de l'erradicació de la pobresa", *Cristianisme i Justícia*, núm. 72, Barcelona.
- ARIÑO, A. (1995): "La doble marginación", a SARASA, S., i MORENO, L. (comps.), *El Estado de bienestar en la Europa del Sur*, CSIC, Madrid, pp. 313-327.
- ATKINSON, A. B. (1998a): "Social exclusion, poverty and unemployment", capítol 1 a *Exclusion, employment and opportunity*, CASE paper, CASE/4, Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics, Londres.
- ATKINSON, A. B. (1998b): *Poverty in Europe*, Blackwell, Oxford.
- ATKINSON, A. B. (2000): *Análisis de los efectos de la pobreza en la Comunidad Europea*, versió en espanyol de Luis Gutiérrez presentada en el seminari *Políticas sociales contra la pobreza*, celebrat a Bilbao del 7 al 9 de juny del 2000 i organitzat per la Fundación Argentaria.
- BECKETT, S. (1997): *Responding to Poverty*, Longman, Londres.
- BRULLET, C. (2000): "El debat sobre la conciliació ocupació-família dins el marc de la Unió Europea", a la revista de l'ACS número 12, pp. 155-185.
- BRULLET, C., i FLAQUER, LL. (1999): "Política familiar a Catalunya: una primera aproximació", a NAVARRO, V. et al (1999, pp. 75-191).
- BRULLET, C., i FLAQUER, LL. (2000): "Polítiques familiars a Catalunya: una primera aproximació", a ACS (2000: 141-153).
- CABRÉ, A., i MÓDENES, J. A. (1997): "Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona", a *Papers de Demografia*, número 127, UAB. Centre d'Estudis Demogràfics.
- CASADO, D. (1994): *Sobre la pobreza en España. 1965-1994*, Ed. Hacer, Barcelona.
- CLAYTON, R., i PONTUSSON, J. (1998): *The new politics of welfare state revised: welfare reforms, public-sector restructuring and inegalitarian trends in advanced capitalist societies*, Cornell University.
- COLL, F. (1999): "La renda mínima d'inserció. Balanç del present i visió cap a un possible futur", article editat a *Fòrum*, revista d'informació i investigació socials.
- CRESPO, M. T., i RIMBAU, C. (1998): "Els serveis socials a Catalunya", a GINER, S. (coord.) (1998).
- CROUNCH, C. (1994): "Voice, citizenship and human capital", *Ocasional Paper*, núm. 3, Political Economic Research Center, Sheffield.
- CHAMBERLAYNE, P. (1999): "Social exclusion: sociological traditions and national contexts", a *Social exclusion in comparative perspective*, Working Paper número 1 del projecte Sostris, Londres.
- DOMINGO, A. (2000): "Capítol 2: Marc demogràfic", a *Atlas de recursos sobre immigració estrangera de la província de Barcelona*, Àrea de Serveis Socials, Diputació de Barcelona, Barcelona, pp. 27-43.
- DOMINGO, A.; CLAPÉS, J., i PRATS, M. (1995): *Condicions de vida de la població d'origen africà i llatino-americà a la Regió Metropolitana de Barcelona. Una aproximació qualitativa*, Diputació de Barcelona, Àrea Metropolitana de Barcelona.
- EDIS (1998): *Las condiciones de vida de la población pobre en España. Informe general*, Fundación FOESA, Madrid.
- ESCOBEDO, A. (2000): "Les llicències laborals per a mares i pares amb fills menors de tres anys. Una comparació dels sistemes vigents a Dinamarca, Finlàndia i Espanya", a ACS (2000b: 187-213).
- ESPING-ANDERSEN, G. (1993): "Los tres mundos del Estado de bienestar", *Política y sociedad*, 11, Edicions Alfons el Magnànim, Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, Generalitat Valenciana, Diputació Provincial de València, València.
- ESTIVILL, J. (1998): "La pobresa a Catalunya", a GINER, S. (dir.) (1998).
- FERRERA, M. (1995): "Los estados del bienestar del sur en la Europa social", a SARASA, S., i MORENO, L. (comp.), *El Estado de bienestar en la Europa del Sur*, CSIC, Madrid, pp. 85-110.
- FLAQUER, LL., i SOLSONA, M. (1995): "La situació de la família a Barcelona", a *Barcelona Societat*, número 3, pp. 12-37.
- FLAQUER, LL. (1995): "El modelo de familia española en el contexto europeo", a SARASA, S., i MORENO, L. (comp.), *El Estado de bienestar en la Europa del Sur*, CSIC, Madrid, pp. 289-311.
- FLAQUER, LL. (1999): "Família i desigualtat. III Congrés Català de Sociologia. La desigualtat a Catalunya. Cal un nou contracte social?", a la revista de l'ACS, número 9, pp. 31-38.
- FLAQUER, LL., i BRULLET, C. (2000): "Polítiques familiars a Catalunya: una primera aproximació", a la revista de l'ACS, número 12, pp. 141-153.

- FOESA (1994): *V Informe FOESA*, Fundación FOESA, Madrid.
- FOESA-EDIS (1996): *Las condiciones de vida de la población pobre en la diócesis de Barcelona*, Fundación FOESA, Madrid.
- FOESA-EDIS (1998): *Las condiciones de vida de la población pobre en España. Informe general*, Fundación FOESA, Madrid.
- FUNDACIÓN ARGENTARIA, AA.VV. (1995): II Simposio sobre desigualdad y distribución de la renta y la riqueza, Fundación Argentaria.
- GARCÍA, M., i KAZEPOV, Y. (2000): *The local dimensions of poverty and social exclusion: A challenge to social citizenship and policy*, EUREX (11th chat), Urbino.
- GARCÍA, S. (1999): "Ciudadanía en España", capítol 10 de ALABART, A.; GARCÍA, S., i GINER, S. (comps.), *Clase, poder y ciudadanía* (1994).
- GARCÍA, S., i LUKES, S. (comps.) (1999): *Ciudadanía: justicia social, identidad y participación*, Siglo XXI, Madrid.
- GINER, S. (dir.) (1998): *La sociedad catalana*, Institut d'Estadística de Catalunya, Barcelona.
- GINER, S. (dir.) (2002): *Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Informe general*, IERMB, Barcelona.
- GODIN, R.E. (1996): *Inclusion and Exclusion*.
- HEADY, CH. (1997): *Labour market transitions and social exclusion*, Universidad de Bath, Reino Unido.
- JÄNTTI, M. (1990): "On the concept of poverty", en el llibre *On the measurement of poverty. Conceptual issues and estimation problems*, Abo Akademi Nationalekonomiska Institutionen.
- JORDAN, B. (1996): "Globalization and the fragmentation of welfare states", capítol 4 de *A Theory of poverty and social exclusion*, Policy Press with Blackwell Publishes Ltd., Cambridge.
- LAPARRA, M.; GAVIRIA, M., i AGUILAR, M. (2000), *Peculiaridades de la exclusión social en España: propuesta metodológica y principales hipótesis a partir del caso de Aragón*, presentat en el seminari *Políticas sociales contra la pobreza*, celebrat a Bilbao del 7 al 9 de juny del 2000 i organitzat per la Fundación Argentaria.
- LÓPEZ, C. (2000): *Estructura familiar i social a la ciutat de Barcelona*, ponència presentada en el grup de Sociologia del Territori al III Congrés Català de Sociologia, celebrat a Lleida.
- MARSHALL, T. H. (1950): "Citizenship and social class", a *Citizenship and social class and other essays*, University Press, Cambridge.
- MARTÍNEZ, R., i RUIZ-HUERTA, J. (2000): *Algunas reflexiones sobre la medición de la pobreza, una aplicación al caso español*, presentat en el seminari *Políticas sociales contra la pobreza*, celebrat a Bilbao del 7 al 9 de juny del 2000 i organitzat per la Fundación Argentaria.
- MASSATS, M. (1998): "Desigualtat i pobresa", a GINER, S. (dir.) (1998, pp. 613-636).
- MINGIONE, E. (1996): "Urban poverty in the advanced industrial world: concepts, analysis and debates", capítol 1 a *Urban poverty and the underclass*, Blackwell, Oxford. (Nota: l'autora ha treballat amb l'edició de 1999.)
- MINGIONE, E. (2000): *Social, demographic and economic transformations: lines for a historical framework of analysis*, EUREX (3th chat), European online seminar co-ordinated by Yuri Kazepov from University of Urbino. La versió final de l'article serà recollida en el llibre *Urban Europe. Global trends and local impacts*, que Yuri Kazepov editarà a partir de l'any 2002.
- MONTAGUT, M., i MUR, R. (1999): article monogràfic sobre exclusió social i rendes mínimes en sis ciutats europees, pp. 31-37 de la revista *Barcelona societat/10*, revista d'informació i estudis socials de l'Ajuntament de Barcelona.
- MONTAGUT, T. (2000): *Política social*, Ariel, Barcelona.
- MORENO, L. (comp.) (1997): *Unión Europea y Estado de bienestar*, CSIC, Madrid.
- MORENO, L. (2000): *Ciudadanos precarios. La "última red" de protección social*, Ariel S.A., Ariel sociología, Barcelona.
- MORLICCHIO, E. (2000): *Poverty and social exclusion in southern Europe*, EUREX (10th chat), European online seminar co-ordinated by Yuri Kazepov from University of Urbino. Urbino. La versió final de l'article serà recollida en el llibre *Urban Europe. Global trends and local impacts*, que Yuri Kazepov editarà a partir de l'any 2002.
- MUR, R. (1998): *Pobresa i rendes mínimes. Barcelona en una perspectiva comparativa europea*, document preparat per al 1er Simposi sobre les desigualtats socials a Catalunya, celebrat a La Pedrera, de Barcelona, els dies 17 i 18 de desembre, organitzat per la Fundació Jaume Bofill.
- MUR, R. (2001): *Pobresa i rendes mínimes a Barcelona ciutat*, tesi doctoral dirigida per la doctora Mari-sol García Cabeza i dipositada al Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències socials de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials de la Universitat de Barcelona.
- MURIE, A. (2000): *The dynamics of the social exclusion and neighbourhood decline: housing, welfare regimes and the underclass*, EUREX (9th chat), European online seminar co-ordinated by Yuri Kazepov from University of Urbino. La versió final de l'article serà recollida en el llibre *Urban Europe. Global trends and local impacts*, que Yuri Kazepov editarà a partir de l'any 2002.
- MUSTERD, S. (2000): *Social exclusion and segregation: neighbourhood effects*, EUREX (5th chat), European online seminar co-ordinated by Yuri Kazepov from University of Urbino. La versió final de l'article serà recollida en el llibre *Urban Europe. Global*

- trends and local impacts*, que Yuri Kazepov editarà a partir de l'any 2002.
- NAVARRO, V. et al (1999): *Les desigualtats socials a Catalunya*, Mediterrània S.L., Barcelona.
- NEL-LO, O. (2002): "L'habitatge", capítol tercer de l'*Informe Enquesta de la Regió de Barcelona 2000*, dirigit pel Dr. Salvador Giner.
- NEL-LO, O.; RECIO, A.; SOLSONA, M., i SUBIRATS, M. (1998): "A tall de síntesi i metodologia", capítol VIII de *La transformació de la societat metropolitana. Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona*, Institut d'Estudis Metropolitans.
- NOGUERA, J. A. (2000a): "Las políticas de garantía de rentas: I. Pensiones", capítol V a ADELANTADO, J. (coord.) (2000, pp. 171-211).
- NOGUERA, J. A. (2000b): "Las políticas de garantía de rentas: II. Protección por desempleo y rentas mínimas de inserción", capítol VI a ADELANTADO, J. (coord.) (2000, pp. 213-248).
- NOGUERA, J. A., i ADELANTADO, J. (1997): "Avatars de la protecció social", a la revista de l'ACS número 4, pp. 21-53.
- OLIVER i ALONSO, J. (dir.) (2001): *La pobresa a Catalunya. Informe 2001*, Fundació Un sol món, de Caixa Catalunya.
- ORRIOLS, P. (1998): "El sosteniment de la renda a Catalunya: eix del sistema de protecció social", a GINER, S. (coord.) (1998, pp. 709-731).
- PIQUÉ ABADAL, J. M. (2002): *El mercat de treball de la província de Barcelona*, IERMB, Barcelona.
- PROCACCI, G. (1999): "Ciudadanos pobres, la ciudadanía social y la crisis de los estados de bienestar", a GARCÍA, S., i LUKES, S. (comps.), *Ciudadanía, justicia social, identidad y participación*, Siglo XXI, España Editores, Madrid.
- RAVENTÓS, D. (1999): *El derecho a la existencia*, Ariel Practicum, Barcelona.
- RECIO, A. (2002): "Activitat econòmica i mercat laboral", capítol quart de l'*Informe Enquesta de la Regió de Barcelona 2000*, dirigit pel Dr. Salvador Giner.
- RECIO, A. (2002): "Recursos, patrimoni i consum", capítol cinquè de l'*Informe Enquesta de la Regió de Barcelona 2000*, dirigit pel Dr. Salvador Giner.
- RHODES, M. (ed.) (1997): *Southern European Welfare States. Between crisis and reform*, Frank Cass, Londres.
- RODRÍGUEZ, G. (1995): "La política social en España", a SARASA, S., i MORENO, L. (comps.), *El Estado de bienestar en la Europa del Sur*, CSIC, Madrid, pp. 61-84.
- ROJO, E., i GARCÍA-NIETO, J. N. (1989): *Renda mínima garantida i salari ciutadà*, Col·lecció Cristianisme i Justícia, número 30, Llibergraf, Barcelona.
- SARACENO, CH. (1995): "Familismo ambivalente y clientelismo categórico en el Estado de bienestar italiano", a SARASA, S., i MORENO, L. (comps.), *El Estado de bienestar en la Europa del Sur*, CSIC, Madrid, pp. 261-288.
- SARACENO, CH. (1997): "The importance of the concept of social exclusion", capítol 11 a *The social quality of Europe*, editat per Beck W. et al., Policy Press, The Hague.
- SARACENO, CH. (ed.) (1998): *Evaluation of social policies at the local urban level: income support for the able bodied* (ESOPO), informe final enviat a la Comissió Europea, Direcció General XII, TSER Programme, First Call, Contract RB-SOE2-CT-95-3001.
- SARASA, S. (1998): "L'Estat de benestar i els seus efectes", a GINER, S. (coord.) (1998).
- SARASA, S. (1999): "Reformes de l'Estat de benestar i desigualtat social", a la revista de l'ACS número 9, pp. 39-50.
- SARASA, S. (2000): "La última red de servicios personales", capítol X a ADELANTADO, J. (coord.) (2000, pp. 349-379).
- SARASA, S., i MONTAGUT, T. (1995): "Teoria social i estat del benestar", a la revista de l'ACS número 1, pp. 47-76.
- SARASA, S., i MORENO, L. (comps.) (1995): *El Estado de bienestar en la Europa del Sur*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), Instituto de Estudios Avanzados, Madrid.
- SASSEN, S. (1999a): "La ciudad en la economía mundializada", a *Para comprender qué es la ciudad*, de Víctor Urrutia, Temas Sociales, Verbo Divino, Pamplona.
- SASSEN, S. (1999b): "Service Employment Regimes and the New Inequality", capítol 3 de MINGIONE, E. (1999).
- SEN, A. (1995): *Nuevo examen de la desigualdad*, versió en espanyol de Ana María Bravo, revisada per Pedro Schwartz, Alianza Económica, Madrid.
- SOLSONA, M. (1996): "The second demographic transition from a gender perspective. The case of Catalonia", a *Papers de Demografia*, número 117, UAB. Centre d'Estudis Demogràfics.
- SOLSONA, M., i TREVIÑO, R. (1996): "Les transformacions familiars", a *Geografia general dels països catalans*, Enciclopèdia Catalana, volum *Població*.
- SUBIRATS, M. (1999): "Les desigualtats socials a la Catalunya actual", a ACS (1999): *Revista Catalana de Sociologia* número 9, pp. 27-30.
- SUBIRATS, S., i GOMÀ, R. (coords.) (2001): *Políticas públicas en Cataluña*, Tecnos-UAB, Barcelona.
- TITMUSS, R. M. (1987): *The philosophy of welfare. Selected writings of Richard M. Titmuss*.
- TORTOSA, J. M. (1993): *La pobreza capitalista*, Tecnos, Madrid.
- TOWNSEND, P. (1993): *The international analysis of poverty*, Harvester Wheatsheaf, Londres.
- VIOLANT, J. M. (1996): *L'exclusió social: la necessitat de territorialització de les accions*, Direcció General de Serveis Comunitaris, Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- VRANKEN, I. (2000): *Social exclusion: concepts and*

debates, EUREX (4th chat), European online seminar co-ordinated by Yuri Kazepov from University of Urbino. La versió final de l'article serà recollida en el llibre *Urban Europe. Global trends and local impacts*, que editarà pròximament (a partir de l'any 2002) Yuri Kazepov.

Bibliografia institucional

AJUNTAMENT DE BARCELONA: *Anuari estadístic de la ciutat de Barcelona* dels anys 1994 a 2001, Departament d'Estadística, Ajuntament de Barcelona, Barcelona. I dades sobre els padrons i censos de la ciutat.

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1993): *Conclusions de les jornades sobre la pobresa a Catalunya celebrades els dies 6 i 7 de novembre de 1992*, Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1994a): "Alternatives a la institucionalització en serveis socials", a *Instruments de Planificació dels Serveis Socials*, número 2, Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1994b): "Els llindars de pobresa a Catalunya: concepte, descripció, quantificació i territorialització", a *Instruments de Planificació dels Serveis Socials*, número 4, Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL (1995): *Pla Integral de lluita contra la pobresa i l'exclusió social*, De-

partament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DEPARTAMENT D'ECONOMIA I FINANCES (1998): *Estimació de l'indicador de Renda Familiar Disponible de les comarques i els municipis de Catalunya 1989-1995*, Direcció General de Programació Econòmica, Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1991): *Indicadors de necessitat social a la província de Barcelona*, Diputació de Barcelona, Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1998a): *Manual de prestacions. Seguretat social contributiva i no contributiva. Renda Mínima d'Inserció, DG de Seguretat Social*, Departament de Treball, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1998b): *Estimació de l'indicador de Renda Familiar Disponible de les comarques i els municipis de Catalunya 1989-1995*, Direcció General de Programació Econòmica, Departament d'Economia i Finances, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

IDESCAT, per a la consulta de dades poblacionals. IEMB, *Enquesta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona*, 1985. Base de dades, Informes Anuals i Monografies.

IEMB, *Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona*, 1990. Base de dades, Informes Anuals i Monografies.

IEMB, *Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona*, 1995. Base de dades, Informes Anuals i Monografies.

IERMB, *Enquesta de la Regió de Barcelona*, 2000. Base de dades, Informes Anuals i Monografies.

Índex de taules i figures

Índex de taules

1

Pobresa econòmica

Taula 1	Ingressos econòmics mitjans nets anuals a les llars dels individus entrevistats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	22
Taula 2	Extensió de la pobresa segons llindars. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	23
Taula 3	Diferent gravetat de les situacions de la pobresa. Extensió de la pobresa segons llindars. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	24
Taula 4	Dispersió de la pobresa. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	26

2

Exclusió en el treball

Taula 5	Taxes d'activitat, ocupació i atur. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	29
Taula 6	Taxes d'activitat, ocupació i atur dels individus que viuen en llars amb menys del 60% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	30
Taula 7	Taxes d'activitat, ocupació i atur dels individus que viuen en llars amb menys del 50% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	30
Taula 8	Nombre d'ocupats a les llars amb adults en edat de treballar. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	31
Taula 9	Nombre d'ocupats a les llars amb adults en edat de treballar i amb uns ingressos inferiors al 60% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	31
Taula 10	Nombre d'ocupats a les llars amb adults en edat de treballar i amb uns ingressos inferiors al 50% dels ingressos mitjans. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	32
Taula 11	Què fan els entrevistats en edat de treballar? Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	32
Taula 12	Tipus de feina dels ocupats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	33

Taula 13	Proporció d'ocupats a temps complet i a temps parcial segons el volum d'ocupats a les llars. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	34
Taula 14	Ingressos mitjans de les llars segons el volum d'ocupats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	34
Taula 15	Llars on s'ingressen menys de 2/3 parts del que reben com a mitjana els ocupats a temps complet. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	35
Taula 16	Tipus d'atur dels aturats. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	36

3

Exclusió en els recursos educatius

Taula 17	Nivell d'instrucció de la població jove (18-24 anys) i de la població en edat laboral (18-64 anys). Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	40
Taula 18	Proporció de la població jove (18-24 anys) i de la població en edat laboral (18-64 anys) amb titulació no superior a ESO o equivalent que no estudia. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	40

4

Exclusió en l'habitatge

Taula 19	Proporció de llars que no disposen de determinats serveis o equipaments bàsics. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	43
Taula 20	Principals dèficit que presenten els habitatges. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	44
Taula 21	Proporció de llars que disposen de determinats béns. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	45
Taula 22	Cost mitjà anual de l'habitatge. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	46

5

Exclusió en la participació en societat

Taula 23	Relacions personals més freqüents. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	51
Taula 24	Relacions en cas de problemes personals i afectius. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	52

Taula 25	Proporció d'entrevistats amb determinats lligams socials. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	53
Taula 26	Abstencionisme a les darreres eleccions. Barcelona, Regió Metropolitana i província. ERB dels anys 1995 i 2000	54

6 Exclusió en l'oci

Taula 27	Disponibilitat de vacances. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	58
Taula 28	Localització de les vacances més llargues. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	59
Taula 29	Tipus d'estada en les vacances més llargues. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	59
Taula 30	Proporció d'entrevistats que mai no van a determinats equipaments lúdics. Barcelona, Regió Metropolitana i província. Anys 1995 i 2000	60

Índex de figures

1 Pobresa econòmica

Figura 1	Ingressos econòmics mitjans nets anuals a les llars dels individus entrevistats. Província de Barcelona (2000)	21
Figura 2	Ingressos familiars mitjans declarats pels individus en el conjunt de llars i en aquelles amb menys del 50% o 60% dels ingressos familiars mitjans al territori de referència (2000)	22
Figura 3	Dispersió de la pobresa segons quintils de renda. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	25
Figura 4	Dispersió de la pobresa segons decils de renda. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	25

2 Exclusió en el treball

Figura 5	Taxes d'activitat, ocupació i atur a la província de Barcelona (2000)	29
Figura 6	Proporció de llars segons el volum d'ocupats. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	31
Figura 7	Tipus d'ocupació. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	33

	Figura 8 Tipus d'atur. Barcelona, Regió i província (2000)	35
3	Exclusió en els recursos educatius	
	Figura 9 Població jove (18-24 anys) i en edat laboral (18-64 anys) amb estudis d'ESO o inferiors. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	39
	Figura 10 Població jove i en edat laboral amb estudis d'ESO o inferiors que no cursa formació. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	39
4	Exclusió en l'habitatge	
	Figura 11 Proporció de llars on manquen determinats serveis o equipaments bàsics. Província de Barcelona (2000)	43
	Figura 12 Principal inconvenient de l'habitatge. Província de Barcelona (2000)	44
	Figura 13 Proporció de llars amb determinats béns. Província de Barcelona (2000)	45
	Figura 14 Cost anual de l'habitatge. Barcelona, Regió Metropolitana i província (2000)	46
5	Exclusió en la participació en societat	
	Figura 15 Relacions personals més freqüents. Província de Barcelona (2000)	51
	Figura 16 Relacions personals davant de problemes personals i afectius. Província de Barcelona (2000)	52
	Figura 17 Pertinença a determinades associacions. Província de Barcelona (2000)	53
	Figura 18 Abstencionisme a les darreres eleccions. Província de Barcelona (2000)	54
6	Exclusió en l'oci	
	Figura 19 Disponibilitat de vacances. Província de Barcelona (2000)	58
	Figura 20 Localització de les vacances més llargues. Província de Barcelona (2000)	58
	Figura 21 Tipus d'estada de les vacances més llargues. Província de Barcelona (2000)	59
	Figura 22 Proporció d'entrevistats que mai no van a determinats equipaments lúdics. Província de Barcelona (2000)	60